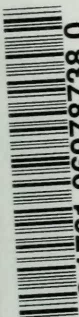

Љубица Стакијевић

Љубица Стакијевић

[illegible]

[illegible]

ДѢЛА

ДИМИТРІЯ ДАВИДОВИЋА

КЊИГА I.

ИСТОРІЯ

НАРОДА СРБСКОГЪ

(печатана у Віени године 1821.)

препечатана

ГРИГОРІЕМЪ ВОЗАРОВИЋЕМЪ,

Књиговезцемъ и књигопродавцемъ.

У БЕОГРАДУ,

У Княжеско-Србской Књигопечатньи,

1846.

Hoc illud est praecipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri: inde tibi tuaeque reipublicae, quod imitere, capias: inde foedum inceptu, foedum exitu, quod vites.

T. Livius.

ПРЕДГОВОРЪ

за

ИСТОРІЮ.

Найглавніи и найважніи задатакъ човеческомъ уму свагда є быо, и остає самъ човекъ. У старой Греціи цвѣтале су и славиле су се науке, као найвеће драгоцѣнности рода человеческогъ. Ту су се умови прекрасно развіяли, и производили су знаня, коима се и данасъ свѣтъ диви. И та просвѣштена и изображена Греція само є седамъ ньи' као найдостойніи' држала, да име Мудраца Греціє носе. А то су управо они были, кои су самога човека за предметъ науке и знаня свога узели. Они су се старали познати човека, испытати нѣгову природу и наравь, загледати у дубину нѣговога срдца и духа, сазнати склоности и страсти нѣгове, пронаћи изворе среће и несреће нѣгове, и ову разблажити, а ону умножити и утврдити. Ньиова искуства изъ испыта таковога извучена држана су и почитована за законъ и правило живота. И као основъ или єзгру све ове науке мудрости, и свію седамъ овы мудраца пропо вѣ-

дали су у изреченію: „Познай себе самога!“ кое су рѣчи у храму Делфійскогa пророчества надписане просіявале. И онай божественый Сократъ, кои е отровну чашу за истину испіо, чимъ е другимъ име найм удріега задобыо, и вѣнацъ безсмертія одъ саме неблагодарне Греціе и цѣлога рода човеческогъ получіо, него тимъ, што е онъ, као што веле, мудрость съ неба на землю пренео, кое значи, да е онъ за много важніе и полезніе држао, да се мудри и учени стараю испытати природу и опредѣленіе човека, и нѣгове дужности, мыслеħи, да е стыдно за човека, онамо умомъ своимъ пеняти се на небо, и тражити како звѣзде стое, како ли се планете окреħу, а овамо незнати, шта онъ у свомъ срдцу и духу носи, одкуда ли му среħа и несреħа проистиче, шта му чинити, шта л' нечинити валя, да среħно овай животъ проживи? —

Што се овде о важности познаваня човека или себе самога наводи, то се исто и о народу и познаваню цѣлога еднога народа и нѣговы дѣла', склоностій, страстій и намѣренія' казати може: „Народе, познай себе самога, ако желишъ, да среħно твой народный животъ оснуешъ, утврдишъ, продужишъ, и по могуħству овѣковѣчишъ!“ А ово познаванѣ придобыва се изъ Исторіе или Повѣстнице народне, и што точніе, обширніе или подпуніе и вѣрніе, то болѣ; зато е Исторія као света кньига почитована, изъ кое су народи црпили мудрость и правила за среħный животъ свой. Карамзинъ вели: „Исторія въ нѣкоторомъ смыслѣ есть свя-

щенная книга народовъ; главная, необходимая; зерцало ихъ бытія и дѣятелности; скрижаль откровеній и правилъ; завѣтъ предковъ къ потомству; дополненіе, изясненіе настоящаго и примѣръ будущаго.“ И кадъ погледъ нашъ на полѣ живота бывши', преставши', или траюћи' іошть народа' бацимо, и ньину судбину внимателно промотримо, онда намъ се и нехотице намеће та мысао, да народъ безъ Историіе ние народъ, и гди е Исторія манѣ почитована, манѣ обдѣлавана, ту е и народный животъ краћій и бѣдніи, и пропасти ближій бывао. Неможе човекъ да се нестресе, кадъ на редке оне книжке погледа, коима су предцы наши историческо полѣ наше онако слабо освѣтлили, да се едва ту назирати дае. Што е Стефанъ првовѣнчаный о животу свога отца, и Светый Сава такођеръ о отцу своме назначіо, што е Домитіанъ, монахъ Хилендарскій, о животу Св. Симеона и Саве написао, и Данійло о дѣлима Кралѣва Србски' и животу Архіепископа' оставіо; и позднiе Ђорђе Бранковићъ саставіо: у томе намъ се савъ историческій животъ народа нашега одъ наши' предака описанъ садржава; и на жалость и срамоту нашу, и то мало іошть и данашный данъ у рукопису или у тами лежи, невидећи свѣта, нити свѣтъ ньи. Па кадъ ово сравнимо са онима славнога Исторіописца Хаммера рѣчма, кои вели: да е онъ при списиваню Исторіе Османскога царства 200. кое Турски, кое Арапски, а кое Персійски' повѣстны Дѣла' предъ собомъ имао, и као изворе историческе домаће за свой посао употребіо; то нећемо погрѣшити, ако рекнемо: Кадъ су Турцы и-

сторическо познаванѣ свога народа толико већма него Срби цѣнити и уважавати умѣли, онда ние чудо, што су Срби онако несрећнымъ трагомъ прошли. Ѥръ є тако вѣчна премудрость, свѣтомъ овимъ и човекомъ управляюћа, опредѣлила, да се са свакимъ преступленіємъ и наравноумномъ погрѣшкомъ саюжава казнь, као тѣсно и природно скопчано слѣдство, коє слѣдовати и преступника дужности какове неотложно пре ил' после постићи мора. — Овакове погрѣшке и ньина слѣдства лакше се избѣгавають, кадъ намъ ій Исторія у примѣру као простомъ покаже. Кадъ су Римляни н. п. у Исторіи своіой читали, како є народъ Римскій, ослободившій се самовольства и насилія Тарквиніева, и нѣга прогнавшій, савъ скупа око мртвога тѣла обезчешћене Лукреціє за слободу заклео се, и законима земальскима владу повратіо, па како се наскоро за тимъ између онога истога народа нашло благородны млады людій, кои су се покаяли; и како су противъ исты оны закона' радити, а Тарквинія повратити намѣравали, договараюћи се, и са свимъ противно радећи, и овако међу собомъ говорећи: „Садъ є истина слобода, и права су се свію изравнала, али за насъ, Браћо! ние ни мало болѣ; нама є подъ Тарквиніевимъ самовольствомъ болѣ было: ѥръ и мы смо онда могли другоячіє заповѣдати и господовати, а садъ са даномъ слободомъ свима, и мы смо се лишили онога заповѣданя, и тако ова слобода выше є за насъ робство него слобода; ѥръ Тарквиній є истина быо гордъ и самоволинъ, и управо господаръ одъ свега, али є текъ онъ човекъ быо, па се одъ нѣ-

га могло што и измолити, могао си добыти и праведну, а и неправедну стварь, кадъ є потреба изискивала: одъ нѣга си могао се надати и милости и благодѣянію; онъ се истина могао налютити, али є могао и опростити: знао є разлику чинити између пріятеля свога и непріятеля. А о в и з а к о н и, то су ти управо нѣка стварь глува и неумолима, они су спасителніи и больи за сиротиню, него за насъ великаше и богаташе: они нити хоће да попусте што нити да опросте, ако гди границу преступишь. А ко ће међу толикима погрѣшкама и блуднявма людскима са самомъ єдномъ невиностю да живи? (Титъ Ливій кн. II.)" — Кадъ су велимъ, Римляни оваково што у своіой И, сторіи видили, они су заиста добро познати могли изворе дѣла' людски, ньиовогъ непостоянства, и природу страстій ньины, па су у подобномъ случаю већь напредъ знати могли, од-а-шта имъ се чувати валя, и противъ чега оградити, да срећу добывену у исто време кадъ є получе, и великимъ жертвама искупе, непроиграю и неупропасте: кое ће искуство други, оваковога знаня историческога неимаюћи, скупо платити. —

Но нестои свагда у нашой власти, марити и настоявати о Исторіи дѣла' народны, а іошть манѣ о точности и вѣрности ньиной; а одъ невѣрности и лажи не само ползе не'ма, но и штета велика рађа се, пошто оснivанѣ заключенія' на неистинитости заводи умъ човеческій у погрѣшке и странпутице. У робству мора свакій єзыкъ да занеми. Само законна слобода истину

рађа. **Корнелій Тацитъ**,*) звѣзда првога реда на небу Исторіє, говори: „Читали смо, да су Аруленъ Рустикъ, и Херенній Сенеціо, онай што є Пета Тразеу, а овай што є Приска Хелвидія похвальивао, као злочинцы и преступницы сматрани: а ние само надъ ньима самима, него є и надъ кньигама ньиовима ярость изливена, пошто є Тримвирима та служба наложена, да се споменницы найславніи умова на сабору и тржишту спалюю — — — прогнавши іошть и све Профессоре или учителѣ мудрости, и сва красна художества у заточеніє оправивши, да небы нигди ништа честно и поштено заостало и показало се." — И ово Тацитъ о своме времену говори, додавши: да бы они за двадесетъ година' и силу памтеня са говоромъ изгубили были, да є у ньиовой власти стаяло заборавити, као што є стаяло ћутати. И садъ су, вели, текъ после двадесетъ година' душомъ данули, те да смѣду истину историческу писати, премда ій є, вели, мало заостало, кои су тако рећи себе саме преживили, да могу такову писати. — А **Саллустій**, врстный Исторіописацъ за времена слободне Републике Римске, наводи, како кодъ Римляна' ни у

---

*) О коме **Іоаннъ Миллеръ**, єданъ одъ найславніи Нѣмачки Исторіописаца вели: „Die Geschichte der Verwaltung des Tiberius ist ein Meisterstück, wodurch Tacitus den Ruhm erworben, in die Seele eines Tyrannen tiefer als je ein anderer Schriftsteller gesehen zu haben. (т. є. Исторія о владаню Тиберіовомъ сете найсавршенніє дѣло, коимъ є Тацитъ ону славу задобыо, да є онъ у душу єднога тиранна дублѣ загледао, него што є икада икои другій списатель могао) — Kap. 10. B. 5. Ag.

самой слободи нису могли имати Исторiописаца онаковы, као што су Грцы имали, говорећи: „Я мыслимъ истина, да су дѣла она, коя су Атиняни чинили, доста велика и сяйна, али да су опетъ текъ маня морала быти, него што су проглашена. Но будући да су се онде появили велики духови списательски, то су се дѣла Атиняна' по цѣломе свѣту као найвећа прославила. И тако се врлость оны, кои су иста дѣла чинили, за толику почитуе, колико су е годь могли рѣчма узвысити духови славни. Римскiй народъ никада те среће имао ние: еръ кодъ ньи сви они, кои су найспособнiи были, бывали су заедно и найвыше другима пословима обремењни: нико ние самымъ умомъ безъ тѣла радiо; свакiй найбольiй волiо е дѣлати него говорити; и свакiй е волiо, да му другiй нѣгова добра дѣла похвалюе, него да онъ самъ туђа дѣла проповѣда.“ — А опетъ Плутархъ, славный Грчкiй списатель, у житiю Периклесовомъ тужи се, како е тежко историческу истину и о едномъ човеку пронаћи, говорећи: „Да тежакъ и мучанъ е посао, у Исторiи изтражити истину; еръ ако се доцнiе одъ потомства пише, то су догађаи удалѣни, па сама дальина времена на путу стои; ако ли се одъ савременника описую дѣла и животъ само еднога единога човека, ту опетъ съ едне стране зависть и непрiятельство, а съ друге наклоность и ласканѣ посао кваре, и преповѣданѣ преокрећу и преображавају.“ —

Ове мысли и рѣчи славны Исторiописаца древности я самь зато навео, да се и по ньима види, едно коликима е случайно-

стима историческа истина изложена, и како често та нестои у нашой власти, а друго колико є важанъ и тежакъ задатакъ Исторіописца, и онда и онде, кадъ и гди су и найзгоднія обстоятелства, а камо ли кадъ и ова на путу стоє. Па и сва внѣшня, зла или добра, срећна или несрећна обстоятелства за тай посао, на страну оставляюћи, шта ћемо да мыслимо онда, кадъ намъ и умъ и искуство покаже, да се люди са великимъ даровима нерађаю као печурке, и да се и за найвеће дарове много труда и срећны окрестностій изискує, докъ се до вышега степена способности, изображенія и науке подигну; па и овакови да често у борби за свѣтъ истине мораю подлећи великой гомили незнаня и страстій людски; шта ли ћемо мыслити, кадъ разсудимо, како се и найвећи умови преварити могу у оцѣньиваню наравне важности предузиманы дѣла', почемъ єдно и исто дѣло може быти у слѣдствама найболѣ, а у извору и зачетку найгоре и найхуђе, ако н. п. проистиче изъ себичности, корыстолюбія, зависти и пакости, кое све да се позна, мора се у душу и срдце дѣлателя завирити, а то є посао, за коєга двери ключь у Божіимъ рукама стои, и само се редкима избранима, чистима срдцемъ и душомъ, повѣрава. Како ли ћемо судити, кадъ познамо, да є у свѣту вышина понайвыше на страни незнаня и маловажности бывала, и ова по своєлюбію мале є ствари држала за велике, а велике за мале, и по мѣри свои собствены свойства' малима и незнатнима тамянъ похвале палила, а велика дѣла презирала и поруги излагала; єръ благородань и праведанъ духъ само и

у непріятелю добродѣтель цѣни и уважава, а човекъ опака срдца и покварене душе и нарави добро дѣло и заслугу презире и гази у роћеноме брату своме: подла душа тежи и настои, да ни другій нема оно, што она нема. А и найвећій човекъ задржава характеръ вѣка онога, кои га є произвео, и да бы башъ далеко надвысіо духъ времена свога, опетъ є нѣкимъ начиномъ приморанъ на недостатке свога вѣка обзирати се, и на такове призрѣніє имати.

И кадъ на народъ Србскій погледъ бацимо, онда видимо, да є самый вѣкъ, у комъ є онъ као народъ исторически ожівіо и живіо, съ собомъ доносіо, да су му сва скоро обстоятелства противна и на путу бывала. Муракъ, незнанѣ, немарность, сурове страсти. зависть, злоба, мрзость. ненависть, себичность, осветолюбіє, тиранство, изгонъ прогонъ, беззаконія и т д. све се то самимъ временомъ сложило было, тако, да ниє ни о другимъ наукама или просвѣштенію ума, а камо ли о исторической истини и мыслити было. Нека непомысли ко, да бы се оваковимъ потврћиванѣмъ народъ нашъ опорочавао и безчестіо. Єръ докле годъ єданъ народъ погрѣшке, недостатке, и слабости своє непозна и неувиди, донде се онъ слабомъ напредку надати може. Любити народъ свой незове се нѣга само хвалити и у звѣзде ковати, и слабости и пороке покрывати, него хвалити онде где хвалу заслужуе. а слабости и недостатке познавати, и искренно настоявати о средствама. да му народъ буде болый. савршеніи, разумніи, нравственніи, просвѣштенніи, срећніи и

дуговѣчнія. Кадъ неутрудимый нашъ Раић, Архимандритъ, у своіой Исторіи Катихизма (Голубица к. II. стр. 7.) о судбини науке и просвѣштенія около године 1739. кодъ Србаля пишући казуе: Да е Арсеній IV. (Іоанновићъ Шакабентъ, Патріярхъ Пећскій, прешавшій године 1739. у Сремъ и Карловце) школе Гимназіалне пре нѣга одъ Мойсея и Викентія у Београду заведене уништожіо и разстроио, Профессоре отпустіо или управо отерао (са рѣчма: „Идите къ ономе, кои васъ е довео и найміо, и одъ нѣга иштите плату вашу, а нама нисте за потребу,“); и на то да е наведенъ одъ Придворны свои, и међу ньима нарочито одъ Іоанна Архидякона, зато, што су они сви были невѣже, и срамота имъ се чинила, да дѣца, коя се у школи уче, болѣ знаду одъ ньи’, те су зато волѣли савъ народъ у таму и невѣжество бацити, него тай мнимый стыдъ трпити; — кадъ, велимъ, Раићъ овако пише, то онъ заиста вышшу и благороднію цѣль предъ очима има, и неиде на то, да на Патріярха Србскогъ лягу и хулу баци, но да покаже потомству оно, што ние валяло, да покаже прстомъ страсти у оваковъ случаю людма природне, и ове на колику пагубу и несрећу цѣлога рода служе; па да се люди у подобномъ случаю на умъ узму, и одъ таковога управо смртногъ грѣха чуваю. — Тако кадъ бывшій Правителствуюштій Совѣтъ народа Србскогъ са согласіемъ врховнога Предводителя Црнога Ђорђа подъ 14. Авг. 1809. године у опасномъ за ньи времену дајући налогъ Павлу Поповићу, Совѣтнику, и помоћи и спасенія тражећи, овима знаменитима рѣчма заключуе: „Старайте се,

и онако радите, да можете после отвѣтъ дати и Богу и народу, єрбо сами видите, да сва наша несреħа одъ собственногъ незнаня нашегъ происходи“; (Голубица к. V. стр. 162) — то они безъ сумнѣ некажу съ томъ намѣромъ, да себе хуле и руже, но да увидивши недостатакъ свой, т. є, незнанѣ, познаду изворъ несреħе своє, и постараю се, сачувати се одъ зла и сатворити благо. —

Недостатака, слабостій и порока' было є, а и има и кодъ други и найизображеніи народа'; само су нѣки раніє а нѣки доцніє старали се, овакове природне 'рђе отрести се. А нама є тай посао у нашемъ вѣку настао, и предстои. Како годь поєдини люди, тако су и цѣли народи, и добра и зла чинили, и у погрѣшке упадали, и изъ ньи излазили, странпутичили и на путъ се изводили, падали и дизали се. Съ малима врло промѣнама люди свагда остаю люди, и народи народи єднаки, са истымъ силама, са истымъ слабостима и недостатцима долазе и пролазе, и у исте погрѣшке упадаю, иста слѣдства искушаваю. Природа є произвела човека поєдинога, она му є и опредѣленіє дала, и законе у срдце и душу улила, и тимъ нѣму посао олакшала; а за цѣлый народъ, кои є изъ людій саставлѣнъ, оставила є тай посао самима людма, нека се они брину; кадъ су га саставили, нека му и правила и законе прописую за нѣговъ животъ, и нѣгову дуговѣчность. Колико є дакле човекъ са ограниченымъ умомъ своимъ несавршеніи одъ ствараюħе Природе, толико є

іошть народъ у своима дѣлима выше изложенъ погрѣшкама, него поєдиный човекъ. Све ово треба Исторія вѣрно да представи, као у огледалу, гди се и добро и зло, и савршенства и погрѣшке, и врлине и слабости видити могу, или да сву прошлость освѣтли, и стазе будуштности озари, и да буде оно што єсте, права свѣћа за прошлость, и вѣрна наставница за будуштность. Єръ главна є стварь наука и полза, коя се изъ Исторіє црпи; а то су оне велике истине, коє могу за правацъ народу и поєдинима служити; ове пакъ само изъ скупности дѣла' и догаћая' извучене могу такове быти: єръ колико добра и славна дѣла къ подражанію служе и потрзаю, толико зла дѣла, погрѣшке и недостатцы могу насъ научити, како да се одъ странпутице и несреће удалимо и спасемо. А и сама правда изискує, да добро дѣло буде хвално, а зло и опако укору изложено, да се свакій на оно угледа, а одъ овога гнуша и одвраћа.

Исторія Давидовићева о Србскомъ народу истина само є кратакъ прегледъ изъ познаты већь списателя' извађенъ и лакотечнымъ редомъ изведенъ; у нѣму нема обширности, нема потанѣгъ испытиваня, ни разлаганя и расплетаня узрока' стварій. Али и при краткости той може она доста како пріятности тако и ползе и науке принети свакоме ономе, кои само труда себи да, размышляти о читанымъ догађаима, и такове са подобнима сравньивати. Тако н. п. колико се полѣ мыслима нашима отвора са єдинымъ само догађаємъ, кадъ видимо, да поредъ све несреће, коя є Србе на Косову

1389. године постигла, опетъ Турцы, премда су толико пута' после насртали, нису могли са свимъ Србію покорити, нити Смедерево, престолну онда столицу, освоити, него су іоштъ довольномъ храбростю Србскомъ одбіяни бывали; и да є Махометъ текъ године 1459. дакле после 70. година' одъ боя Косовског у Смедерево ушао, онда кадъ су Бояри Србски за срамоту себи држеђи да се жени єдной, Єлени удовици Лазара Ђурђевића, покоравају, Махомету сами се обратили, и нѣга безъ капи крви у Смедерево увели, те и Србію са свимъ нѣму подложили. Дакле благородна гордость Бояра' Србски, да се жени Србской непокоравају, доведе Махомета, те пружи вратъ и свой и цѣле Србіє у ярамъ странный. Дакле слѣдство ове благородне гордости но безъ разума, кои бы послѣдакъ дѣла' провидити могао, была є несређа вѣчита, коя є и саме оне горде благороднике и ньиово потомство постигла, и сву Србію упропастила, и одма' 200.000 Србаля у робство изъ отечества оправила. Колика у томе само наука за потомство лежи, и одъ колике ползе може у подобномъ случаю быти, и колика се истина изъ оваковe несређе црпи: да страсти безъ разума, рађаюћи непокорность и неслогу, разстрояваю и найвећу снагу, и себи и цѣломъ отечеству и народу на убитакъ и пропасть служе. Кою истину намъ безсмртный Исторіографъ Раићь изложивши, са тугомъ и жалостю своє Србско срдце излива говорећи: „Єже убо многими кровавими войнами Предки Махометовы, и самъ той Махометъ за долгоє время достати немогли, сего 1459. чрезъ несогла-

сіе Сербское получи безъ кровопролитія. Облитися должно слезами, таковая въ Сербахъ дѣемая видя и слыша. Єсть ли бы они оружіемъ завоевани были, можно бы имъ въ честь и славу приписати храбрость и постоянство ихъ, но неползовали имъ, якоже до селѣ видѣхомъ, храбрственніи Духи, остріи мечи, и къ сраженію удобность, когда несогласіе одолѣвшее ими, и въ сердцахъ ихъ вкоренившееся вся сія въ ничто обратило, и вѣчное имъ нещастіє и безчестіє принесло." (Ч. III. Гл. IX § 4). —

Еда Богъ да, да свакій Србинъ, читаюћи Исторію свога рода, оваковы наука' стотинама себи присвои, и себе у пламенной любови къ отечеству утврди, и увѣри се, да се ова найчистіє и найясніє у точномъ испуняваню дужностій свога круга показуе, па найпосле никада съ ума несмеће, да се родъ Србскій самъ себе найвећма боятн има, пошто завистъ и неслога као прародительскій грѣхъ на нѣму почива, коєга се само просвѣштеніємъ разума и облагорођенѣмъ срдца, изъ кои се свесадржаваюћа сила правдолюбія рађа, опростити може; па да свакій поєдиный ревностно и сложно тежи къ обштой ползи, срећи и слави предрагога рода и процвѣтаваюћегъ отечества свога.

У Београду 24. Новембра 1845.

Светићъ.

ЖИВОТЪ

ДИМИТРІЯ ДАВИДОВИЋА

одъ

ЮАННА ХАЏИЋА=СВЕТИЋА.

Mihi, nunc narraturo vitam defuncti hominis, venia opus fuit: quam non petissem, ni incusaturus tam saeva et infesta virtutibus tempora.

TACITUS.

Димитріе Давидовићъ родіо се у Земуну Аустрійскомъ, према Београду лежећемъ, 12-га Октобрія 1789. године. Отацъ нѣговъ быо є Гавріилъ, сынъ Проте Земунскога Давида Ђорђевића; а мати Марія, кћи Марка Абаціє изъ села Добановаца. — Кадъ по самой крви и природи дѣца често наслѣђую страсти и добродѣтельи свои родителя', то неће излишно быти, упознати се найпре са станѣмъ и чертама характера родителя' нѣговы. Отацъ му є быо човекъ богобоязльивъ, тихъ и кротакъ, но и друживанъ и у дружству веселякъ; свагда трезвенъ и одвећь чувствителанъ, и као сынъ Протинъ непрестанно читао є црквене славенске и русске кньиге, и прилично се и писмено изражавати могао, и то разумител-

но, кратко и сладко. При томъ быо е задушанъ и услужанъ свакоме, са пренебрегаванѣмъ свои собствены послова, нарочито кадъ бы се што Сербіе и Србства тицало, као што знамо, да е у оно време, кадъ су Срби подъ Карађорђемъ противъ Дахія воевали, выше десетина хиляда' форинтій онъ одъ Трѣстанаца у помоћь за Сербію испросіо, и барякъ еданъ одъ живописца Карловачкогъ Стефана Гаврійловића у Сербію послао. Онъ е живіо у великомъ повѣреню кодъ свои сажителя', кои су га понайвыше за тутора своіой дѣци збогъ познате нѣгове честности оставляли. Онъ е быо изнайпре трговацъ, но збогъ несрећны случаева, пошто му се лађа са пештанскимъ товарима потопи, и наскоро за тимъ и кућа му са дућаномъ и свимъ еспапомъ изгоре, осиромаши, и спадне само на продаю віна у великомъ и маломъ количеству. Мати му е была врло кротка жена и блага, и одъ свакогъ почитована, но и строга, коя е, докъ е отацъ по своіой чувствителной мегкости само погледомъ и совѣтомъ дѣцу одъ зла чувао и на добро упућивао, почесто и боемъ нъи одъ свакога зла одвраћала. Они су имали выше дѣце, одъ кои су само Димитріе и една кћи, доцніе за Роксандићемъ у горньи Карловцы удата, у животу заостали.

Прве годне детиньства провео е Димитріе кодъ родителя' свои. Шесте свое године пошао е у Србску школу, коюю е у Земуну свршіо, где е до свое еданайсте године пробавіо. Врло се добро учіо, и прилѣжно е у школу ишао; но за поянѣ, кое се такођеръ одъ ученика' изискивало, ништи

є гласа пріятна имао, нити волѣ и склоности показивао; као што ни краснописацъ быо ние, нити є поредъ свегъ усиляваня дотерати могао, да лепо пише. Одъ природе быо є стыдльивъ, и предъ старіима, кадъ бы га што запытали, ние дрзновенія имао; но пошто є Тодоръ учитель збогъ нѣговога дара у наизустномъ ученю при явнымъ годишньимъ испытима нѣга на то употреблявао, да поздравителна и благодарствена слова предъ слушательима говори, ослободіо се тако, да му є поздніе та слобода као природна постала, и као постояна, характеристическа черта у животу нѣговомъ была, коіомъ є често и у найтежима намѣрама продирао, и важна дѣла у дѣйство приводіо, но често и границе обычнога реда прелазіо, и у замерку упадао. При лепомъ дару за науку показивао є онъ израна нѣку честолюбиву упорность и неотступность одъ свои єданпутъ промышлѣны мыслій, коя га є и доцніе непрестанно пратила, преливаюћи се часъ у тврдо постоянство, часъ у жарко истинолюбіе, а часъ у безпристрастно непохлѣбствованѣ. — Онъ є у петой своіой годины одлежао велике красте или богинѣ, те є одъ ньи остао рапавъ по лицу, и слабы очію, тако, да су му у млађе доба трепавице чисто црвене быле, а у старіимъ годинама наочари пре времена требале, и при найманѣмъ вѣтру и на мразу сузиле.

У оно време су у Земуну одличніи Србски родительи дѣцу своюю после Србске школе шиляли у грчку; но Димитріе никако волѣ имао ние, у грчку школу ићи, немо-

гуһи ни име Даскала, кое е онъ у своіой дѣтиньой глави производіо одъ даске, трпити; и тако грчки ние ни учіо, кое до гроба прежалити ние могао, искусивши доцніе, као што е самъ примѣчавао, одъ колике бы му ползе истый езыкъ быо, у Гимназіалной петой и шестой школи, где се слова и стихови сачинявају, у философическимъ школама, гдѣ су сва имена наука' и половина рѣчій ньины одъ грчкога позаймлѣна, а іошть выше у лѣкарнымъ школама, гдѣ се све готово и руде и траве и сви лекови грчкимъ нарицанѣмъ наричу; и увѣривши се, колико бы му истый езыкъ као списателю къ савршенству лѣпога слога приносіо; и колико бы му у дипломатическомъ нѣговомъ теченію у Сербіи како у Княжеской Канцелларіи, тако и у Цариграду као Княжескомъ Секретару и Депутату у ползу пристао быо.

Видећи отацъ, како му се сынъ добро учи, и да осимъ Србске кньиге и нѣмачки већь добро чита, и опомынюћи се, колико е отацъ нѣговъ Прота Давидъ збогъ учености свое и знаня латинскога, нѣмачкога и грчкога езыка почитованъ и уважаванъ быо, бывшій региментськимъ свештеникомъ и капеланомъ у грчкой цркви у Бечу и Протомъ у Земуну, кои е и обычный крстъ регимнтски свештеника' за одличіе получіо, науми Димитрія дати на науку, небы ли и онъ прошао свога дѣда трагомъ. Тога ради пошлѣ га у Карловце Сремске, где е већь Гимназія заведена у найлѣпшемъ цвѣту на гласу была: где е по томъ онъ сви шесть класса' са найбольимъ успѣхомъ свршіо. Покрай великога успѣха у наукама

развiно се у нѣму особито и слободный духъ одъ предразсудака свѣтски, свуда тражећи и уважавајући саму езгру истинитости, коимъ прекообычнымъ слободнымъ умствованѣмъ дошао е на концу шесте классе у замерку кодъ свога Профессора Хранислава, и кодъ самога Митрополита, кое е за предметъ свога оштроумiя узео быо: за кое е окривлѣнъ и изъ школе одпуштенъ. Но у овоме велика е часть кривице или повода лежала у самомъ чудноватомъ и смѣшномъ начину поступаня Хранислава, иначе у наукама не неспособна мужа, но кои после вредтнога рано преминувшега Iоанна Лазаревића, и поредъ важнога, многостручно наученога, измѣрене мудрости, и у предаваню наука' савршено искусногa Директора и Профессора Андрiе Волнiя нiе никако могао придобити любовь и важность кодъ свои ученика', а нарочито оны, кои су живля духа и оштрiя ума были, и лагко свакiй нѣговъ погледъ, сваку неприкладну и смѣшну рѣчь, и свакiй чудноватый покретъ душе и тѣла примѣчавали. Што е трудъ за варнице изъ кремена сипајуће, то су недостатцы, нескладности и чудноватости наставника' за живость и оштроумiе ученика'. Зато колико е похвално за ученике и при недостатцима и чудноватостима учителя свога задржавати се у границама мудрости и благопристойности, и неиграти се са предметомъ почитанiя свога, толико е нуждно за учителѣ юности, да се постарају мудрымъ и измѣренымъ начиномъ поступаня према младежи уклонити свакiй поводъ таковый, и придобыти любовь, повѣренѣ и уваженѣ одъ ученика', кое е основъ напредованя у нарави и наукама.

А да Давидовићъ према своима наставницима иначе ніє нечувствителанъ и непризнателанъ быо, то є и доцніє у зреліимъ годинама показао, кадъ є о одлазку Волніѥвомъ, кои є нѣговъ Директоръ и Профессоръ быо, изъ Карловаца, у Новинама своима явіо, гдѣ се съ толикимъ благодарности чувствомъ према нѣму изразіо, да є, колико се опоминѣмъ, казао, да бы образъ Волніѥвъ у све классе Гимназіє Карловачке ставити требало, па да му се юность Србска на вѣки кланя.

Изъ Карловаца отиде Давидовићъ у Кезмаркъ, и ту сврши прву годину філософіє, одкуда дође у Пешту, где другу годину філософіє изучи, и по томъ пређе у лѣкарне школе, где три године са отличнымъ успѣхомъ оконча, године 1812-е и свога вѣка двадесетъ друге. Но већь є у нѣму радіо духъ, и тражіо полѣ, где бы крыла народолюбія разширити и на обшту ползу дѣлати могао. Оваковe мысли, и природна слобода нѣгова побудила га є заръ къ єдномъ прекообычнимъ кораку, кадъ є сажалѣваюћи, да грађани Пештански у цркви своіой збогъ неспособности и невѣштине Свештеника немаю прилике поучителне проповѣди слушати, самъ рѣшіо се, ободренъ и нѣкима грађанима, сачинити Слово єдно, кое є явно у цркви Пештанской на ускрсъ године 1812. изговоріо: кое колико є одъ грађана са задовольствомъ и нѣкимъ тріумфомъ пріимлѣно, толико є одъ стране црковногъ Началства нѣму у изступленіє писано. Но колико є оваковый поступакъ прелазіо предѣле онога поредка, коєга членови

дружства грађанскога, и црковнога обштества наблюдавати имаю, толико се тимъ показивало, да є онъ за необичне и веће ствари рођенъ, као што є то доцніє самимъ дѣломъ и освѣдочіо. Међу тимъ Слово оно изговорено, кое є на три табака у четвртини манѣ єданъ листъ написано, пуно є морала, и христіянске науке, као што то и сама цензура ондашнѣга времена свѣдочи 1). Те исте године изда онъ дѣлце подъ именомъ: „Наставленіє къ благонравію." —

Изъ ПешТе отиде онъ у Бечъ, и сложивши се са другомъ своимъ Димитріємъ Фрушићемъ издѣйствує кодъ Правителства Аустрійскогъ дозволенѣ на Новине Србске, кое є изъ почетка у дружству са Фрушићемъ, а после самъ, оставивши са свршеткомъ четврте године лѣкарну школу, и посветивши се са свимъ кньижеству, одъ године 1813. до 1821. издавао, съ коима є много на духъ оногa времена дѣйствовао, и кньижества Србскогъ напредакъ ускоріо и умножіо, яснымъ и чистымъ Србскимъ своимъ слогомъ за образацъ служећи, и искреннымъ и истинолюбивымъ теженѣмъ полѣ ревностной младежи у листовима своима отвораюћи. Листови нѣгови были су заиста чисти одъ сваке себичности, своелюбія и суетославія, нити су служили као орудіє икаковой партаи, но єдиной истини 2). Онъ є предметъ свой страстно любіо, и ни на найкраће време ниє на другоме оставляо. Я се опомынѣмъ, да є онъ, кадъ є у Пешту 1817-е године по невѣсту дошао, на неколико дана оставіо Новине безъ себе, препоручивши ій Вуку Стефановићу, кои се одма извиня-

вао, да читательи опросте, ако што небуде башъ како треба, еръ Давидовића онде нема, пошто е отишао у Пешту да се жени. Одъ оваковe искренне любови према предмету своме и совѣстногъ рада наравно е и плодъ быти морао онакавъ, какавъ се само желити могао.

Поредъ тога настоявао е и трудіо се, да и печатню добые, кою е са великомъ мукомъ, подвргнувши се и изученю и испыту, године 1819-е и получіо, прибавивши прекрасна слова разны езыка', нарочито грчкога, на велику радость свію обште ползе народне любителя', за кою прекрасный споменикъ налазимо у Оди, кою е Мушицкій на вѣсть о томе у восторгу душе нѣму испѣвао (Ч. I. Од. 17.) 3.).

Осимъ Новина' издавао е опъ одъ године 1815. до 1821. (изузевши годину 1817.), Забавнике, (дакле шесть кньига'), кои су украшени бывали са прекраснымъ образима, и одъ части и старима Србскимъ новцима; и издавао е те не као уредитель и скупитель прилога' само, но као самый и единый дѣлатель безъ помоћи икаковы приложника'. Забавницы ови были су заиста здрава и вкусна рана умна, коя е падала као блага и плодоносна ютреня роса на младе душе и срдца обоега пола: незна човекъ, или ће выше цѣнити ясанъ, чисть и сладакъ слогъ езыка, или ће выше уважавати онай изображеный благородный вкусъ, коимъ е изъ прекрасны туђи садова, (знаюћи покрай славенскога и русскога савршено езыке нѣмачкій, латинскій и французскій), оно избн-

рати умео, што є найболѣ, найпоучителніє и найзабавніє, свагда полезность увіяюћи у сласть. Годину 1821-у завршіо є са кратк омъ Исторіомъ народа Србскога. — Оваковп ревностни труди нѣгови за книжество и обштенародну позлу побудили су Краковско учено дружство, те га є оно 15. Апріила 1820-е године своимъ корреспондентнымъ членомъ наименовало.

За време пребываня нѣговога у Бечу онъ ступи у бракъ са изображеномъ и нѣжномъ дѣвойкомъ Савкомъ Діомандиномъ изъ Пеште, съ коіомъ се вѣнча 18-га Маія 1817. и коя му у години 1818. роди сына Светозара, кои и данасъ живи, но давши сыну животъ она умре. После нѣне смрти удовъ оставшій ожени се по другій путъ, узевши изображену и лѣпо воспитану дѣвойку Єлену рода Фаракатиноrа, съ коіомъ се 26-га Януарія 1819-е године вѣнча, и съ вьомъ поживи до своє смрти, изродивши дѣцу, Милана, Іована и Савку, одъ кои Миланъ у животу остаде.

Пре него га изъ Беча испратимо, валя намъ и то споменути, да є онъ за цѣло време своєга у Бечу бавлѣня многоме Србину рука помоћи быо, тражіо онай што за себе или за обште; онъ є свакоме задушанъ, свакоме услужанъ бывао: нѣдра нѣгова была су за свакога отворена, ко бы годь помоћи, упутства или утѣхе потребовао; гостопріимство є нѣму природно было; трапеза нѣгова была є богата; єръ є и самъ одъ дѣтинства попашанъ быо, и доцніє ако не многа, али добра єла и пића радо имао,

на коя є често и выше него што бы му снага дозволявала трошіо; а ова є драговольно съ другима подѣліо, као што є дружство любіо, и у дружству весельакъ често до раскалашности бывао. — Прота Матія Ненадовићь, бывшій войвода Валѣвскій, садъ Совѣтникъ, често са признателностю чувствително споминѣ, колико су му Давидовићь и Фрушићь у помоћи были, кадъ є онъ као пуномоћникъ народа Србскога (са пуномоћіємъ одъ 15. Августа 1814. на Императора Россійскога Александра упућенъ) на конгрессу Бечкомъ быо (1815), и за народъ Србскій радіо, како су му, велимъ, они у помоћи были, сачинявающи нуждна прошенія, сами заєдно настоявающи, и съ ньимъ заєдно по царевима, и министрима, и осталымъ владѣтельима идући, и толмачећи.

Неимающи довольно средства, са печатньомъ, кою є наравно туђомъ новчаномъ помоћю, и то Марка Дарвара прибавіо, и са Новинама у Бечу држати се, преће изъ Аустрійскога царства у Сербію, лицемъ на Апостола Филиппа дана 14-га Ноемвр. 1821. и поднесе услуге свое, као што є то и писмено већь изъ Беча чиніо быо, Князу Милошу, гдѣ као Секретаръ Княжескій и остане. Новине є пакъ оставіо на Петру Матићу, онда права' Аустрійски слушателю, у коме є и ревность топлу и способность отличну за тай посао нашао, кои є исте вѣшто наставіо донде, докле ніє извѣстно већь было, да се Давидовићь выше немысли натрагъ вратити. Друге годиніе у єсенъ преће за ньимъ и супруга нѣгова са малєнымъ на сиси дѣтетомъ Миланомъ.

Долазакъ Давидовићевъ у Сербію пао є управо у оно време, кадъ су Никола Николаевићь, она поштена и родолюбива Србска душа, и Лазаръ Теодоровићь, кои и данасъ у старости своіой као Совѣтникъ и Капућехая у Цариграду ревностно роду и отечеству служи, єдини скоро перодитељи ондашнњи, онай као Азнадаръ, а овай као Секретаръ, у немилость пали, те є Николаєвићъ у Брусницу одведенъ на скоро и живота лишенъ, а Теодоровићь после многога претрплѣнога страха у Канцелларію натрагъ повраћенъ. И одъ овога времена Давидовићь преузме као Секретаръ Княжескій отправляти дѣла канцелларіє Княжеске, у кою су се сви како внутренњи по свима струкама тако иностранни, и съ Портомъ предузимани предмети стицали.

Човеку у Аустрійскомъ царству рођеномъ, кои є по школама одрастао, и у Бечу, престолномъ граду, деветъ година проживіо, на сваку удобность и угодность навикнутомъ морало є наравно изъ почетка у Крагуєвцу незгодно быти. Други люди, други обичаи, другій свѣтъ: за нѣга се садъ отворіо новъ животъ, и показао новъ задатакъ, а заєдно отворила нова наука, нова школа. Мѣсто Бечкога великолѣпногъ зданія морао се навикнути живити у малой одъ плетера кућици, сеномъ и коровиномъ притрпаной, неимаюћи до єдке худе собице безъ патоса. Често се опоминяо, колиkій є смѣхъ проузроковало и каково є чудо чинѣно, кадъ су чули, да онъ у кафу млеко мѣша. Требало се оградити мудростю и трплѣнѣмъ; доста сносити, доста вѣшто од-

шалити; кое му е изъ почетка потежко было, докле духъ и характеръ мѣста и лица', съ коима е посла имао, познао ние; али та наука ние се могла безъ искушены непріятностіи, безъ штете купити. Тако да споменемо овде еданъ одъ првы догодивши му се случаева. У пролеће године 1822-е отиде онъ са дружиномъ на трмбасъ, пріятно мѣсто са изворомъ близу Крагуевца, да се мало провеселе. Съ ньима е быо и Сима Милосавлѣвићъ Паштрмацъ, Амица названый, и Іованъ Пожарацъ, кои е ради службе дошао быо, и Іованъ Петровићъ ковачь, кои е съ алатомъ своимъ дошао быо ради окиваня топова. Амица по своме обычаю почне са своіомъ дебеломъ шаломъ, и обычнымъ пола презрителнымъ пола у шали претећимъ увредителнымъ говоромъ дирне Пожарца; овай нађе се увређенъ, и испречи се озбильски, те и Давидовићъ по своме честолюбію, кое е онде обычно предметомъ подсмѣха бывало, умѣша се, и стане озбыльомъ у обрану узимати Пожарца и люде изъ Нѣмачке, и узъ нѣга пристане и Іованъ ковачь, незнаюћи какавъ се жаръ исподъ тога пепела пали, по коему они са своимъ честолюбіемъ газе. Кадъ се у Крагуевацъ врате, и Амица опетъ пола са тужбомъ жалећи се, а пола као са шаломъ ачећи се, Господару исприча, како е одъ оны Нѣмачкара страдао, онда овай разлютивши се заповѣди Пожарца обалити, те му одвале подоста на суеретъ батина', и одма буде отеранъ, Іованъ ковачь са задржанѣмъ алата одпуштенъ, а Давидовићъ у Брусницу оправлѣнъ, одкуда се опетъ, као и пре изъ Шабца, едва натрагъ врати. Овакове незгоде и

непріятности выше су му се пута' догаћале. кое збогъ чудны и чрезвычайны окрестностій, у коима се налазіо, а кое збогъ свое нарави, што ние могао умѣрити се и уздржати, да противъ онога што нерекне, што по нѣговимъ понятіяма и основима небы было, нити се могао учинити да му е повольно оно, што бы му неповольно было; премда е доцніе доста коешта у шалу узимати научіо се, а и доста шаломъ вратити умео, и съ тимъ увреде сносити, и враћати и изравнати; тако н. п. кадъ му е доцніе еданъ одъ знамениты старѣшина' као у шали рекао: „Бога ти Давидовићу, да ли бы ты къ нама дошао, да си поштенъ быо?“ одговоріо е хитро: „Небы никако, но бы тражіо поштеніе люде, те бы ньима ишао.“ И съ тимъ бы бывао край и конацъ увредама, нити бы се далѣ истериваня чинила. Но ипакъ долазіо е выше пута' у неприлику, одъ службе одпустъ искати, и кудъ у свѣтъ поћи. Но у градъ, што-но рѣчь, кадъ хоћешь, ал' изъ града кадъ пусте. Тако се и нѣму догодило.

Кадъ е године 1827-е Ђорђе Протићь, као чиновникъ у Суду народномъ, збогъ нѣке кривице избіенъ быо, Давидовићь е то яко къ срдцу пріимio, или што е то сматрао као безчестіе на савъ чиновничкій редъ падаюће, или што е тай поступакъ, као громъ близу нѣга ударившій, нѣга толикимъ страхомъ испуніо, да е о безбѣдности собствене личности и чести очаяо. Зато е яко навалio быо съ молбомъ, да му се одпустъ даде. Молба томъ приликомъ у мѣсецу Октовру 1827. поднешена гласила е овако:

„Ваше Сіятельство, милостивѣйшій Господару! Я самь досадашньимъ моимъ поведеніемъ негодованіе Вашегъ Сіятельства выше пута заслуживао. Пре нѣколико дана найвеће самь на себе навукао. Не стоимъ добаръ, нит' се могу подписати, ни заклети — слагаћу — да се неће то и у напредакъ догодити; наравь моя таква е: што ми се несвиди, да е по моимъ понятіяма или основаніяма, немогу затаити, ни притворити се, да ми се чини, да ми е поволно; лице ме издае, уста и да ћуте. Противъ заклетве вѣрности задане вамъ лично и на светомъ Еванђелію, чини ми се, да бы сгрѣшіо, да где се тиче славе Ваше, среће, и чести, едно мыслимъ, а друго вамъ говоримъ. Наука ме учила, да е искреность добродѣтель, а притворность порокъ. По овимъ основаніяма и по нарави моіой догодиће ми се, те ћу васъ морати увредити: словомъ, ходомъ ил' погледомъ, тек' се може догодити, да ћу васъ увредити. А за Ваше Сіятельство ніе пристойно, имат' у мени цензора дѣла Ваши. Мени пакъ тежко е страховати! Ожнвіо е страхъ у мени! Боимсе казни! боимъ бозчестія! боимъ смрти! Имамь пакъ ове две сиротице — за трећу у Пешти и да неспоминѣмъ — за ньи ми е дужность, желити, да живимъ. Нисамь радъ врећати Васъ выше. Да бы предупредіо свакой непристойности, нашао самь, да бы то само одпустомъ изъ службе учинити се могло; ньимъ само не бы ни у случай дошао, врећати Ваше Сіятельство. Зато самь выше пута моліо за одпустъ. Зато любећи стопу где стаете, и садъ колѣноприклонно припадамъ къ Вашемъ Сіятельству и вопі-

ємъ къ великодушію Вашемъ: Одпустите ме милостивѣйше и невредима изъ службе, за кою заиста нисамь; одпустите ме съ пасошомъ преко Влашке у Одессу, и съ обычнымъ свидѣтелствомъ, колико самъ служіо, и како. Одпустите ме милостивѣйшій Господару! по собственомъ основанію, кое сте више пута изрекли: коме господару ние слуга поволянъ, некъ га пусти безъ вреда! Удостоите ме садъ одпуста, ако не изъ милости къ мени, а оно за любовь ове мое две сиротице, кое небы имале ни кума ни пріятеля, да имъ данасъ мене нестане, и кое су заиста у томъ невинне, што є наравь моя оваква. Смилуйте се Господару! и одпустите насъ зараніє, докле ние ледъ Дунавомъ пошао, и докъ нисамь я, овде сѣдећи, и оно мало потрошіо, што имамь, и чимъ бы, може быти, до Одессе дођи могао.

Смилуйте се Господару! и одпустите насъ! Пакъ, ако се и после за срећу, славу и честь Вашу и свѣтле фамиліє, топло Богу немолимъ, и ако заслуге Ваше о роду небудемъ обожавао, самъ Свевышный нек' ме казни; нек' попусти найпре смрть на дѣцу мою, утробе мое, пакъ после на мене, и я найжешћомъ да умремъ Вашегъ Сіятелства покорнѣйшій Дим. Давидовићь." — Но и овимъ одпуста неполучи. Єръ колико се Господаръ на нѣга у првомъ жару налютіо быо, опетъ є цѣніо способность и употребителность нѣгову, нити се радо такове лишавао, почемъ є извѣстно, да є доцніє кадъ се Давидовићь никако приволѣти ние хотѣо, опетъ у Канцелларію дођи, самъ Господаръ ядао се нѣкима старѣшинама овима рѣчма:

„Бре лагко ћемо са Противћемъ, онъ є быо біенъ, па ће одлежати, и бытће опетъ мой, ал' ево муке съ Давидовићемъ, гдѣ неће никако да иде у Канцелларію, веће наваліо и иште пасошъ за Руссію. А Богъ и душа ништа му учиніо нисамъ. Него кадъ избих Протића, а я га видимъ на доксату замышлѣна и срдита, запыта' га и два и три пута, шта є Теби Давидовићу, а онъ одговори ладно и срдито: „ништа, и опетъ ништа“, а я се на то разлютих и рекох: „„Знамъ я, шта є теби, ты си се разлютіо, што самь я Протића избіо, али да знашь, нѣга самь избіо, а теби ћу главу отсећи.““ И одъ тогъ времена онъ у Канцелларію неће; него валя гледати, да се прође ината, већь нека иде на посао.“ Као што є то после и слѣдовало.

Пошто є Русскій ратъ, кои є са прелазкомъ Русске войске преко Прута 25-га Апр. 1828. године започетъ, са Трактатомъ у Єдрени 2-га Септ. 1829. године заключенымъ окончао се, послатъ буде Давидовићь са Депутаціомъ у Цариградъ ради преговора поради дѣла' народны, да се ова на основу Букарештскомъ одъ године 1812-е, Акерманскогъ одъ године 1826-е, и Єдренскогъ Трактата године 1829-е, постанове, опредѣле и у дѣйство приведу. Онъ є отишао тамо 5-га Новмвра 1829. а вратіо се о Дмитрову дне 1830. пошто є Хатти-Шерифъ одъ 3-га Августа 1830. у коме су изложена и опредѣлѣна права народа Србскога, покровительствомъ Руссіє емствована, и Бератъ Султанскій наслѣдствености одъ 3-га Августа 1830. изданъ: кое є онъ истый на

врачару у торжественной Скупштини народной одъ стране Княжеске прочитао и обнародовао, на данъ светога первозваногa Андрея 30-га Ноемврія 1830. Како є Хатти-Шерифъ овай на врачару обнародованъ, Давидовићь, кои є донде, као и други, носіо чалму око' главе обавіѣну, пошлѣ куће размотану чалму, заръ за знакъ да є са добывенимъ правама србско време настало; нити выше чалме понесе. Колико є онъ неутрудимъ у пословима овога времена быо, да послушамо самога Господара нѣговога князa Милоша, кои подъ 25. Декемврія 1830. № 1982. являюћи Ресавцу, Іокси, и Милети, да є Императоръ Николай нѣму великій крстъ ордена Св. Анне првога степена, а Авраму и Цвѣтку, кои су у Петрбургъ послани, последньій степенъ ордена Владимирова подаріо, примѣчава, да є Аница Давидовићу при добывеной вѣсти овой рекао: „Ты написа хиляду табака, докле орденъ Ћетку натовари, а себи и прси и леђа гола остави, тако ти и валя кадъ ниси умео; одре се пишући, а све за другога.“

После тога у години 1831. како се опетъ потреба показала, ишао є онъ по другій путъ у Цариградъ поради дѣла' народны, и вратіо се после нѣколико мѣсецій у Октовру 1831. године натрагъ. Съ каквомъ є вѣштиномъ и ревностію онъ дѣла народна отправляо, довольно є показао самъ Бутеневъ, Российско-Императорскій чрезвычайный посланникъ, и опуномоћеный министеръ при Оттоманской Порти у Цариграду, подъ 13. Октовра 1831. године слѣдуюћима рѣчма: „Секретаръ верховнаго Княза Сер-

біи Милоша Обреновича, Г. Димитрій Давидовичь, во время двукратнаго пребыванія своего въ Константинополѣ, по дѣламъ Сербскаго народа и порученіямъ Князя, находился со мною въ постоянныхъ сношеніяхъ какъ въ минувшемъ 1830. году по бытности моей Россійско-Императорскимъ повѣреннымъ въ дѣлахъ при Портѣ Оттоманской, такъ и въ настоящемъ 1831. — Дѣйствія его здѣсь мнѣ во всей точности извѣстны. Въ слѣдствіе чего я долгомъ поставляю симъ освидѣтелствовать, что Г—нъ Давидовичь, въ сношеніяхъ своихъ съ Россійскою Миссіею, какъ во время управленія предмѣстника моего въ прошломъ 1830. году, такъ и при мнѣ собственно непереставалъ во всѣхъ дѣлахъ, касаюшихся до пальзы Сербіи, оказивать неутолимое усердіе, одушевленное преданностію его къ верховному князю Милошу Обреновичу, истинною и просвѣщенною любовью къ своему Отечеству, и справедливою приверженностію къ Россіи, какъ великодушнѣй Покровителницѣ народа Сербскаго. Равномѣрно я обязываюсь отдать полную справедливость личнымъ достоинствамъ и благороднымъ правиламъ, коимъ Г-нъ Давидовичь отличается не менѣе какъ основательными и обширными познаніями своими, подкрѣпленными совршенною опытностію въ дѣлахъ Сербіи". — Поредъ оваковогъ лепога признанія добыо е онъ изъ руке истога Россійско-Императорскогъ Посланника Бутеневаеданъ великій драгоцѣнный прстенъ са великимъ драгимъ каменомъ Аметистомъ у среди, окруженымъ са 22. повећа и 38. ситніи бриліянтны камена', са знаменитымъ израженіемъ:

да пріими тай прстенъ као знакъ благоволенія Царскога, и особенннога отличія за ревностне труде и подвиге у отправляню дѣла' народны, и да и у напредакъ тако ревностно и вѣрно своме отечеству и народу послужи на ползу и честь. —

Кадъ се доцніе опетъ нужда появила у Цариградъ ради дѣла' народны Депутацію шиляти, отишао е и Давидовићь са истомъ као Депутатъ 3. Февр. 1833. године (са представлѣніяма о побуни Крушевляна, Параћинаца и Алексинчана, и у смотренію данка и вароши Београдске и пр.), и вративши се у мѣсецу Септемврію исте године у Крагуевацъ, вѣсть е о срећномъ окончанію дѣла' донео. Ово е быо изяснителный или допунителный Хатти-Шерифъ, изданый у мѣсецу Ноемвру 1833. године. И за знакъ отличія и Царскога благоволенія получи онъ скупа са остала два депутата, друга своя, Лазаромъ Теодоровићемъ и Стояномъ Симићемъ, одъ Императора Николая Указомъ одъ 6. Януарія 1834. орденъ светога Владимира четвртогъ степена.

Поредъ овы служебены и званичны дѣла', као што е онъ и иначе и на кньижество погледъ свой свакомъ приликомъ обраћао, одъ кога имамо описаніе Жиче монастыра са надписима у Лѣтопису ч. II. године 1828. тако и садъ, како е кньигопечатню у Сербіи намѣштену видіо, таки е и З а б а в н и к ъ за годину 1833. издао, кои е и после за годину 1834. и 1835. издавати наставіо. Па са годиномъ 1834. почео е и прве Н о в и н е С р б с к е у Сербіи издавати, кое е 1835. го-

дине продужіо, кое се могу сматрати као ясно звоно, кое є Европи огласило и оглашавало бытіє и животъ Сербіє и Србскога владѣтеля и народа, — докъ му ниє учредничество налогомъ княжескимъ одузето, коимъ су му заедно и жиле дѣятелности нѣгове пресечене, као што ћемо то мало ниже подробніє назначити. Овде пакъ са свршеткомъ нѣгове списательске дѣятелности види намъ се умѣстно, іошть и о томъ споменути. каково мѣсто онъ у смотренію ортографіє између списателя' Србски заузима. Премда кодъ осталы народа' таково што наводити, была бы ствaрь излишна и може быти и смѣшна, кадъ бы говорећи о великимъ даровима душевнима, о способности и науки, као и отличнима умнима производима рѣчь се о правопису повела, опетъ кодъ насъ, где є толика борба зато вођена, неможе се іошть засадъ као сасвимъ неумѣстно сматрати. Онъ є у списаніяма своима придржавао се ортографіє старе славенске, съ удешаванѣмъ на свойство Србскога єзыка, и наблюдавао є коренитость рѣчій, непріймаюћи ни чисто безеровство, у почетку овога столѣтія показавше се, ни азбукопротрессво године 1810. появивше се. ни изъ овога іотовско безкоренство године 1818. породивше се. Основанія, по коима княжеско-србска Канцелларія у Сербіи кньиге цензурира, 22. Дек. 1832. № 3366. издана, и къ Забавнику одъ године 1833. придодана, могу се сматрати као исповѣсть нѣгова о овоме предмету, гдѣ између осталога и ово налазимо: „Да се списательи кньига' Србски и писари канцелларія наши у Сербіи, по примѣру Руса, придржавају ортогра-

фіє, коя се у црквеньимъ нашимъ кньигама наблюдава.“ И далѣ: „Ни ортографіє осталы народа: Француза, Енглеза, Нѣмаца, нису нимало логическіє одъ ортографіє славенске; пакъ списательи ньіни пишу овомъ све своє кньиге, и свака струка науке у ньи цвѣта, у насъ леже све, и не ничу, зато, што се списательи наши выше занимаю препиранѣмъ о ортографіи, коя є само альина, негʼ о важности садржанія, коє є утроба кньига; и што списательи наши, хотя видећи нискость степена, на комъ кньижество наше стои, сви єдинодушно за общеполезностію списанія свои не лете, већь выше се предаю грђеню и руженю друштва свога, и пецаню, и блюваню єда и пркоса єданъ противу другога.“ —

У време оно, кадъ є народъ Србскій са Милетомъ Радойковићемъ, Стояномъ Симићемъ, Аврамомъ Петроніевићемъ, и осталима нѣкима старѣшинама, у почетку Януарія Мѣсеца године 1835. подигао се противо неправде, самовольства и насилія. и у Крагуєвацъ 8. Януарія оружаномъ рукомъ дошао, быо є Давидовићъ као княжескій чиновникъ у конаку са Вучићемъ и Паштрмцемъ; ньима троици є князъ Милошъ, кои є на гласъ побуне народне већь до преко Млаве отишао быо, себе бѣгствомъ спасти желећи, но ободренъ старѣшинама нарочито Коцомъ Марковићемъ, опетъ повратіо се, изъ Пожаревца и писао, да се они постараю утишати и ублажити народъ: о чему су они ревностно настоявали. Пошто су старѣшине са народомъ дошавшимъ 9. Януарія Вучића за посредственика и ходатая у ньио-

вимъ желяма на ползу народа и отечества умолиле, и овай са Ранкомъ Майсторовићемъ и 35. одабраніи кметова у Пожаревацъ отиде, Давидовићь є ревностно настоявао и дѣйствовао на старѣшине, да се народъ разиђе, и кадъ су старѣшине, кое су се већь склониле быле къ одлазку, нѣму примѣтиле, да народъ неће да се разилази, рекао є онъ: „Пођите само вы старѣшине, па ће и народъ одма за вама!“ као што є и слѣдовало (10. Януар.). И ова превелика ревность у извршенію налога княжескогъ приписивала му се одъ стране старѣшина у кривицу, што су мыслили заръ да є народъ овако у скупи дочекао Вучића изъ Пожаревца, на коега є князъ Милошъ савъ посао ословіо, да учини како найболѣ зна, да бы се іошть онда поболѣ и тврђе ствaрь народна установила. Да є онъ у овоме ревностно и вѣрно личности свога господара и княза послужіо, то є овде извѣстно; ерь кадъ є по томъ онъ у Пожаревацъ дошао, господаръ га є на степенима предусрео, и полюбивши га трипутъ у чело рекао: „Давидовићу, Давидовићу! Све што си досада чиніо, данаске си запечатіо!“ — А каково бы дѣйство и излазакъ дѣла у противномъ случаю быо, то є Богъ вѣковѣчитомъ завѣсомъ покрыо.

Но кадъ є у слѣдству ове побуне Скупштина Сретенска 2. Февр. 1835. године сазвана, онда налазимо Давидовића, где ревностно на утврђеню права' народны, на обезбѣђеню личности, имания и части труди се, Слова пуна справедльивы основа' сачинява, на Уставу и устроеніяма ради, и свой-

ски у свему участвує. Овомъ приликомъ подъ 3. Febр. 1835. № 352. буде Давидовићъ за Попечителя внутреньи дѣла, поставлѣнъ, и осимъ тога вручено му буде Попечительство Просвѣщенія, да исто особено и одвоєно води. Но пошто князь Милошъ подъ 17. Марта исте године наложи, да Совѣтъ и Попечительства престану дѣйствовати, престане и Уставъ и Попечительи. Давидовићъ особено подъ 14. Марта исте године № 776. добыє укоръ одъ княза, што све ставля у Новине оно што се у Сербіи урећує, и какви се званичницы поставляю, кадъ є то текъ онако речено, и што тимъ онъ показує, да є и онъ у споразумѣнію са онима, кои су конституцію хотѣли, измећу осталога овима рѣчма: „Хоће ствари нѣкако на то да се окрене, да сте вы (Давидовићу) то єдва и желили, и да сте были у споразумѣнію, но само вѣштымъ начиномъ, съ онима, кои су конштитуцію хотѣли, почемъ таке ствари тако незадржано печатате по Новинама вашимъ." И одма за тимъ подъ 16. Марта исте године № 813. буде му и учредничество Новика, одузето, са забраномъ да се у то далѣ немѣша, и предано Димитрію Исаиловићу.

Ваковый укоръ и прекій поступакъ поразіо є нѣга. Чувствителность нѣгова надвладала є душевну ону снагу, коя знамените люде при промѣни изъ среће у бѣду и несрећу отликує, поддржава у равнодушію и одъ очаянія чува. Но кадъ разсудимо, да є лакше сваку несрећу сносити, него искусити увреду, гоненіє и безчестіє одъ онога, за кога смо ползу, честь и славу савъ животъ

и све труде жертвовали, и одъ кога съ нѣкимъ правомъ и внутреньимъ увѣренѣмъ совѣсти признателность, благодарность и награду очекивамо, онда неѣемо ни Давидовићу нѣгово пораженѣ и тугованѣ у слабость уписати. Єръ ништа није жалостніє, ништа бѣдніє, него кадъ насъ одунда ледъ біє, одкудъ се праведно надамо, да насъ сунце огрѣє. Онъ є ово по нѣговомъ увѣреню незаслужено съ ньимъ поступанѣ яко къ срдцу прійміо; и съ тугомъ и жалостю изложивши подъ 4. Маія 1835. да га є то у крайнѣ очаяніє бацило и неизлѣчиму хектикалну му болесть причинило, да су му непресѣчнымъ тугованѣмъ, неспаванѣмъ и неєденѣмъ силе и душевне и тѣлесне изнурене до основанія тако, да већь єдномъ ногомъ на краю гроба стои, и опажа, да му часъ смрти није много удаленъ, моліо є господара, да га одпусти одъ сваке службе, и допусти, да се съ фамиліомъ своіомъ пресели у Београдъ, како бы тамо ближій быо и къ лѣкарима и лѣковима, а и води вишньичкой; додавши, да се онъ узда, да му се неће одбити прошеніє, ако не изъ призрѣнія петнаєстогодишнѣ своє службе, а оно поне изъ призрѣнія оны услуга, кое є личности князя лично чиніо, лечивши, као што вели, за выше година, одъ како є Ваша Свѣтлость сама почела поболѣвати, ако ће и десетъ пута быти, у подне, у поноћи, и безъ душе выше пута и самъ опасно боланъ и недоспавао, Вашимъ болѣтицама у помоћь, и усрдствовавши выше него ико одъ лѣкара о одржанію драгоцѣнногъ Вашегъ здравля и живота. Ова моя услуга, вели далѣ, заслужує, чини ми се, да Ваша Свѣт-

лость нове пожели, да часъ смрти онога буде спокойніи, кои є о обдржаванію Вашегъ здравля ополико усрдствовао.“ — Ние се чудити, што є оваково прошеніе не само безъ дѣйства было, него є и натрагъ му враћено; єръ то є обычно и свойствено силнима и у высокомъ уваженію, слави и достоинству налазећимъ се, да неће да чую позиванѣ, да имъ є ко помагао и услуге чиніо, за кое бы они обвезани морали быти; єръ таково позиванѣ садржава у себи нѣко пребацыванѣ, опомиянѣ на слабости и недостатке, опоминянѣ на дужность нѣку признателности, благодарности, кое се све редко и тежко са мыслима силны' о своіой сили и важности сложити може. Зато ћемо често у свѣту таковы случаєва видити, да ће они, кои до нѣкога степена уваженія, достоинства и славе дођу, старати се понайвыше разнымъ начиномъ оне, коима бы признателностю обвезани были, огорчити и на какву такву увреду и противность подстрекнути, да баръ произведу узрокъ, збогъ кога бы се онаковогъ ньима несносногъ отношенія признателности и зависимости опростили и ослободили, да бы то башъ и са уштрбомъ и убиткомъ собствене ньине чести, цѣне и важности скопчано было, као што то обычно бывати мора.

Пошто то лѣто Баронъ Рыкманъ 9. Юлія у Сербію дође, и, наравно по уништоженію дѣянія' Сретенске Скупштине, почне се у Пожаревцу на сачинѣнію новогъ земальскогъ Устава, кои ће се Порти и Россіи поднети, радити, и книзъ Милошъ у исто време намѣри у Цариградъ поћи, као

што є 19. Юлія те године 1835. и пошао, оставивши брата свога Єфрема, да онъ у двору княжескомъ у Крагуєвцу сѣди, и дѣла у отсутствію нѣговомъ подписує, то онда Актомъ одъ 13. Юлія 1835. № 2294. у Пожаревцу наименує и постави Давидовића своимъ Совѣтникомъ, съ тимъ налогомъ, да онъ пребыва съ братомъ Єфремомъ такође у двору Крагуєвачкомъ, и да буде нѣму на руци у свачемъ, у чемъ бы онъ одъ нѣга совѣта потребовао; додавши му іошть: „Вообще настойте, да све што совѣтовали будете, совѣстно чините, и да таковымъ начиномъ ни каквому незадовольству народному или общественно или почастно повода не дате. Осимъ овогъ пакъ бодро око имайте на свако злоупотребленіє, и на свакій немиръ и найманый, кои бы се ма гдѣ появіо, и ако є могуће, старайте се свакій непоредакъ, кои бы се гдѣ родити могао, съ предосторожностію предупредити, како бы мы премило отечество и предрагій народъ при возвраћенію нашему овамо у миру и благополучію застати могли."

У овомъ качеству пребуде Давидовићь за време отсутствованя княза, и после до мѣсеца Септемвра идуће године 1836., кадъ опетъ звѣзда нѣгова тамнити почне, како ће се на вѣки угасити. Подъ 12. Септ. 1836. № 3692. опредѣлѣна му буде судбина слѣдуюћимъ рѣчма: „Примѣтивши да вы и садъ подписуєте се „Нашимъ Совѣтникомъ" налазимо се побуђени изявити вамъ, да се у напредакъ тако неподписуєте. Сами знате, ко є тому толико противустао, и ко васъ у Нашой служби не трпи." Премда се онъ

оваковой промѣни лагко надати могао, имаюћи и по себи и иначе искуство о непостоянству тадашнѣга времена, о комъ се често са тврдымъ увѣренѣмъ изражавати обычествовао овима рѣчма: „У насъ ништа ние постояно, осимъ едно само непостоянство, кое остае постояно свагда;“ опетъ е ово за нѣга новый и много жешћій ударъ быо одъ првога, съ тимъ выше, што е желећи се у Смедереву смѣстити, почео себи кућу градити, уздаюћи се у службу и плату, коіомъ е мысліо довршити, и одъ исте живити, садъ безъ службе, безъ новаца, безъ плате, у найвећой сметньи и нужди налазіо се. Зато е у очаянію крайнѣмъ моліо за плату, моліо за дозволенѣ да свою кућу недовршену и што има, продати може, моліо за дозволенѣ, одселити се у Влашку. На кое подъ 28. Септ. 1836. № 3773. одговоръ добые слѣдуюћій: „У одговору на представленіе ваше одъ 20. Септ. т. г. непропуштамо извѣстити васъ, да се никому, кои не служи, плата давати не може. А што се тиче тога, да вамъ дамо дозволенѣ продати ваша добра, и одселити се у Влашку, неимаюћи ништа противу тога, да добра ваша продате, примѣчавамо вамъ, да ће вамъ быти суетанъ трудъ, полазити у Влашку, изъ узрока, што смо извѣщени, да васъ тамо трпити неће тамошнѣ Правителство, као іошть гдѣкое, кои се тамо налазе, за кое чини намъ Влашко Правителство представленіе, да ій оцандѣ дигне; а вы сами знате, ко то тамо не трпи, него сѣдите ту гдѣ сте.“ Ово е за Давидовића быо новый ударъ, ново очаяніе, као што се самъ у одговору и поновлѣномъ прошенію изражава измећу о-

сталога слѣдуюћимъ рѣчма: „Поразило ме е ладнокрвно обясненіе Ваше Свѣтлости, да ми нейма плате, коначно ћутанѣ о томъ, хоће л' быти промышлѣнія о будућемъ момъ уживлѣню, а найпосле недопуштанѣ да га могу тражити у Влашкой, већь да сѣдимъ гди самь. — Има л' одъ овы страданія већи, не знамъ; но мени су заиста найвећа. Поменутый одговоръ Ваше Свѣтлости не мѣня очаяногъ мегъ станя ни у едну черту, я све остаемъ безъ средства къ будућемъ момъ и мое фамиліе уживлѣню у Сербіи. У ньой неймa ми плаће, нейма састаранія о будућности моіой; домостроителство мое нити самь имао кадъ, нити съ чимъ тако завести, да ме оно може ранити: служити землѣдѣлца, трговца, или занатлію, незнамъ; тако морамъ повторити, да у Сербіи ил' гладовати ил' просити морамъ. Ни едно ни друго неможе се. Мало безпристрастный Судія даће ми, надамсе, за право, да оваква обстоятелства люде у свѣтъ тераю. Вашой Свѣтлости лако е рећи: сѣди, гди си; но мени е тежко и неможе теже быти, привести то у дѣйство, гладъ и сиротиня недаю човеку сѣдити, гди е. Ние ни мени заиста мило, подъ старость потуцати се одъ немила до недрага, и водити дѣцу у туђъ край, кою самь за отечество изродіо и воспитао; я, кои самь довольно, чини ми се, и дѣломъ освѣдочіо, колико родъ, колико ли грудву отечествене землѣ любимъ, и кои самь савъ коликій досадъ за ньи живіо и дѣйствовао; но нужда законъ мѣня, нужда е приморала и мене, молити се за паспортъ у Влашку и т, д.“

Овай и подобанъ гласъ, кои є выше пута' веће отсадъ протужіо изъ нѣговы печалны грудій, косную се срдца господарева, и онъ є доцніє уживао часъ неуредно а часъ уредно нѣку плаћу, коіомъ є потребе нуждне подмиривао. Но животъ нѣговъ выше се ниє обновити могао. И у овомъ болномъ и душе и тѣла станю онъ ниє престаяо погледомъ своимъ напредакъ Србства пратити, дубоко чувствуюћи свакій губитакъ народный, навикнувшій се независтнымъ окомъ свачію цѣну уважавати.

У пролеће 1837. године наложено му буде одъ Господара, да иде къ младымъ Княжевићима, кои су у то време безъ наставника были, да се онде наће. Я се опомынѣмъ, да є мени онъ онда казивао, како му тежко на срдце пада, што му Господаръ на молбу нѣгову ниє дозволіо, да сына свога Милана у странну землю пошлѣ, да се у вышимъ наукама по жельи нѣговой изобрази; а равно да му є и то жао, што се и млади Княжевићи онако невоспитаваю и необучаваю, како бы се за велико оно опредѣленіє, коє имъ предстои, преправили. Зато самь я, рече, ову прилику при учинѣномъ мени позиву, да се за време кодъньи наћемъ, на то употребіо, те самъ предложіо Князу, да бы найболѣ было, саставити неколико людій у наукама и воспитанію вѣшты, да се о начину воспитанія и обученя сходно ньиовомъ опредѣленію посовѣтую, и да сачине єданъ планъ, по коме се они учити, и шта и кадъ свршити имаду, тако, да бы при промѣни учителя' одма другій знао гдѣ му наставити валя, и шта

свршити има и докле, и да се зна, шта се одъ таковога изискивати може. Но, говораше, чини ми се, да ће и ово безъ дѣйства остати; као што є тако и остало. Колико є пакъ онъ свачіє заслуге и услуге роду чинѣне уважавао и цѣніо, и чистъ одъ зависти бьо, показує се и онима рѣчма, коє є изъ Смедерева у Београдъ 26-га Юлія 1837. године рођаку своме Возаровићу писао, кадъ є чуо, да є умро у Земуну Іованъ Петровићь, ковачь (11. Юлія 1837.): „Богъ да прости Майстор' Іована ковача! Да я Србске Новине и садъ пишемь, споменуо бы о нѣму и нѣговымъ о роду заслугама, ако бы было и у двѣ рѣчи: Овако пакъ могу само Духу нѣговомъ рећи: Лака му буди землица! Кости нѣгове кости су Рода Србскогъ.“

У непрестанной борби са судбиномъ, коя га є постигла, венуле су силе нѣгове одъ дана на данъ све већма, докъ нису клонуле и са свимъ изчезле. Онъ умре 25-га Марта 1838. на Благовѣсти, у 48-ой години живота свога, оставивши за собомъ удовицу Єлену, и два сына, Светозара и Милана, и кћерь Савку (коя се престави године 1841.) са светымъ аманетомъ любови къ роду и отечеству. Србске му нѣгове кости леже у Смедереву кодъ цркве храма успенія Богородице чело олтара, и по желњи нѣговой нњи покрыва бѣлый студеничкій каменъ съ надписомъ простовысокимъ, као што є самъ за себе последнњомъ волњомъ определіо: „Димитріє Давидовићь, савъ Србинъ.“

ПРИМѢТБЕ

КЪ ЖИВОТУ ДИМИТРІЯ ДАВИДОВИЋА.

---

1) Ове се рѣчи на Слову споменутомъ, у Пештанской цркви на Ускрсъ говореномъ, одъ Ценсора подписане читаю: „Opusculum hocce tanquam moralitate refertum, Christianaeque Doctrinae omnimode conforme, typo dignum esse censeo. Budae die 2. Maii 1812. Georgius Petrovits m. p. Revisor Librorum.“ То есть: „Дѣлце ово као пуно благонаравія, и Христіянской науки по свему сходно, за достойно печатаня судимъ. У Будиму дана 2-га Маія 1812. Георгій Петровићь с. р. Ценсоръ кньига.“ —

2) Да бы се духъ онай, кои є Давидовића одушевлявао при кньижевномъ раду, изъ самы нѣговы рѣчій познати могао, наводимъ овде као исповѣсть: „Нѣгова Примѣчанія къ Гласу Арфе Шишатовачке, и одзивима и пѣсмама млады Србаля, произведенимъ одъ гласа тога (У Додатку Ч. 17. Нов. Срб. 1821.): — „Нова година 1821. почела є по кньижество Србско врло добро и пробитачно. Гласъ Арфе Шишатовачке, свиране одъ найпрвогъ поете Србскогъ, учиніо є толико впечатлѣніе у млада срдца учени се Србаля, да су више ньи одговарали на нѣга у стихови, сложени по мѣри старой грчкой и римской, по коіой є сложенъ быо и гласъ реченый. Ребићъ, Светићъ, Божидаровићъ, Єлићъ, и ево садъ Любибратићъ, одговарали су на нѣга и чувствително и красно. — Не може быти правогъ народолюбца, кои се небы радовао утркиваню овомъ младе браће свое Србске одъ свегъ срдца, и кои небы честитао Роду своме, што зазвони Гласъ Арфе Шишатовачке, и такну се жи-

цама нѣнымъ млады наши учећи се Србаля. Но я ние могло быти, да ій се нетакне! Ясность, тањкость и народность, а при томъ и правила мудрости, изложена у гласу томъ, и отеческа опоминанія, превзредно изречена, таква су, да ій небы могао само онай признати, кои є глувъ, и къ свему, што є красно и добро, нечувственъ. Шта неучини єдиный Гласъ Арфе Шишатовачке одъ Србаля? Тек' што зазвони, и тек' што се поета нашъ, пѣвавшій узъ ту арфу, жице нѣне додирну, а толика срдца млады, и учећи се Србаля, заиграше, и запѣваше Роду! Толико є дѣйство єдиногъ мужа! Тако є бывало и бываће у свакоме народу, поєдини мужеви производили су и производиће дѣла велика, мужеви, пламтећи любовмъ къ отечеству, и къ добру и поносу нѣговомъ. Докле годъ буде у Роду таквы мужева, небоймо се, да ће народность наша пропасти, или да ће изчезнути у нама чувствителность къ свему, што є благородно и высоко. Докле годъ нъи буде, имаћемо кога, кои ће намъ дати или поне побудити силу и крѣпость Србску! — Само имамъ іоште єдно желити срдечно. Немоймо да се успавамо и Ты Пѣвче гласа арфина, и вы Ребићу! и Светићу! и Божидаровићу! Іелићу! и Любибратићу! Пѣваймо непрестано, и упражнявáймо силе и дарованія наша на честь Рода нашега! То намъ є єдино, што му можемо, сиромаси будући, принети на олтаръ народолюбія. Да знамъ пѣвати као што сте Вы пѣвали, та чини ми се, никадъ небы ни ућутіо! — Давидовићъ."

3) Ода Димитрію Давидовићу, Учреднику Новина Сербски и печатателю у Віенни. У М. Шишатовцу 26. Марта 1819.

Audivere dii mea vota, dii
Audivere. —

Horatius.

Дакле испуни Богъ нашу, Димитріє.
Желю! Радостну пой пѣсну ты са мномъ сад'
Ил' узъ арфу ил' цытру.
Свакій органъ пристои ти.

XXXIII

Нашъ Тυпографъ си ты! Шниреръ и Шмитбауеръ;
Твоя побѣда та постаде обща нам'.
Равно съ тобомъ велимо:
„Хвала Богу и судовомъ!“

Заборава сад' лій чашу на сметный тму,
Бригу, муку и едъ, храбро побѣђеный!
Изгублѣно и всуе
Паки тражено, добы Ты!

Трошакъ, чела и зной око художества
Гуттенбергова Ты поднесе Рода за
Ползу. Друга е вѣрна
Златномъ Кньижеству Печатня!

Справа, скорье коя росу питомости,
Школске мудрости лучь, миломъ по народу
Щедро просипа! Нѣно
Коло Новине есу намъ!

Лете мысли крозъ Родъ. Рађаюс' мнѣнія
Нова; тражи се цѣль обща. Подножіе
Човеческе высине
Младый оставля Србльинъ; на

Славе лѣствицу взоръ диже; и гньилости
Свлачи одежду гордъ. „Заръ да међь браћомъ, шлемъ
Коіой сяе и крозъ прах
Славомъ, останемъ мрачанъ я!“

О колику тай часть губи блаженства на
Земльи, народа своґъ кои нечувствуе
Ползу, Србльина славу!
Име люби ли Сербско тай?

Може едно већь то добре изъ груди ванъ
Изгнат' покрадну страсть. Любовь не завиди,
Нит' пакости, нит' мрзи.
Дуго не трае ньой лютъ гнѣвъ.

Найприличнія е наука човеку
Човекъ. Красно е быт' човекомъ добрымъ, и
Слава народу, такимъ
Быти. Просвѣте тай е плодъ!

XXXIV

Сербскомъ диви се свѣтъ мужеству. Печатъ ал'
Совршенства и цвѣтъ — свимъ добродѣтельма
Дає нравна доброта.
Ево поля къ бореню нам'!

Честь Ти подвигу твом', младый сподвижниче!
Гласу Генія Ты повинма, слѣдова!
Сад' ти вѣруємь твердо,
Да ће т' новине летит'

Свуд' гдѣ с' говори Сербскъ єзыкъ, и дыше
груды
Сербска, докъ (што но Ты) пребуде главе на
Теби. Ревности таквой
Гдѣ бы с' могло отети што?

Нек' ти здравія Богъ сили пріятствує!
Срећне даруе дне! Народа Геній да т'
Вѣрне умножи чтеце! —
Лавромъ гвозденъ увѣнча трудъ!

ПОСВЕЋЕНА

РОДУ И ОБЩЕСТВУ

СРБСКОМЪ.

ПРЕДИСЛОВІЄ.

Посвећуемъ Теби Роде! Дѣянія къ Иторіи Србскога Народа, коя самь скупіо изъ разны историка.

Желимъ Ти, да ій читашъ съ раномъ виславу, съ коіомъ самь ій я купіо, видећи у ньима славу праотаца наши, и чувствуюћи величину ньину, а трудећи-се, да се и мы сравнимо ньима у свему, што су они добро и красно чинили, а клонимо свега, у чему су они погрѣшавали.

Колико самь напредовао у скупляню дѣянія овы, и колико самь раскрчіо путъ Србльину, кои се буде када подватіо, да пише пространну исторію своga рода, нек' пресуде учени наши.

Давидовићъ.

СѢЧЕНІЄ ПРВО.

Ступлѣніє у исторію србскогъ народа.

§. 1.

У старомъ Иллирику, т. е. у земльи римской дужь морâ адріятскога до Саве и Дунава, и до мора црногъ населили су се око 7. вѣка славенски народи, и основали су више држава, кое су истина позніе Турцы овладали, но и кое су исторіи таконазванога среднѣга вѣка врло важне быле. Народи тіи есу: Бугари, Рвати и Србльи, народи, бывши пре 7. вѣка подъ силнимъ Аварима, а онда изселившисе у старый Илликъ.

§. 2.

Предузимаюћи исторію народа овы славенски упуштамо се у полѣ, врло закрчено. Новіи историцы смели су и помрачили првобытность ньину већма, него су е освѣтлили. Но ніе ни могло быти другоячіе: сами ови народи нису имали свои историка; а туђи старали су се слабо о ньима; и, што су написали, написали су или као мимогредъ узъ исторію други народа, или, ако су само

3*

о нњима писали, а оно су морали несавршено писати, неимавши никаква поуздана извора, изъ кога бы могли црпити, као што треба, критически. Будући да су Цариградцы были у састанку съ народы овы, то су историцы Цариградски едини, кои су се у вѣку 7. забављали съ исторіомъ Бугара, Рвата и Србаля. Гдикои су смѣшали исторію нњину съ исторіомъ други народа; гдикои сматрали су землѣ нњине за землѣ мађарске, тимъ су учинили, те се увеличала исторія Мађара, а овамо нису были народи наши славенски непрестано подъ Мађары.

§. 3.

Исторія народа славенски може се само тимъ начиномъ поцрпити, кадъ предузмемо исторію свакогъ одъ нњи поособъ, и изброимо све паметодостойне догађае, кои су се сбывали у народу овомъ или ономъ, и освѣдочимо ій и назначаванѣмъ времена и мѣста, кадъ и гди су се сбывали. Тимъ ћемо узвисити исторію нњину къ степену, да буде часть свемірне исторіе, у коіой се брое догађаи, сбывавшисе у свемъ свѣту.

§. 4.

Три народа была су, коя су дошла 7. вѣка у старый Илирикъ, кои е принадлежао онда Римлянима, царствовавшимъ у Цариграду. То су были: Бугари, Рвати и Србльи. Мы ћемо сада предузети исторію Народа Србскогъ. Одъ овогъ смо колѣна, нѣгову исторію и треба найпре да познамо, па после да идемо къ другимъ на-

родима. Србльи были су готово и найславніи одъ други славенски племена, коя су се населила у Илирику римскомъ, зато и заслужую найвише призрѣнія између ньи.

§. 5.

Ступаюћи у исторію Србскогъ Народа наилазимо и неотице на ова пытаня:

Ко су Србльи, т. є. одъ кога су рода и племена?

Какавъ є єзикъ србскій?

У комъ реду стоє Србльи у призрѣнію друге браће одъ племена свога?

Одкуда є произишло име Србаля?

Одкада су Србльи на свѣту?

Гди су Србльи?

Гди су пребывали Србльи у найстаріи времена?

Како су дошли Србльи изъ земаля свои стары у нове?

Кое су границе земаля, у коима пребываю Србльи сада? А кое су быле границе земаля, у коима су пребывали у стара времена, у Бойки, и у римскомъ Илирику?

Какви су обычаи у Србаля сада, а какви су были пре?

Какво вѣроисповѣданіє?

Какво правлѣніє?

Какви су Србльи у призрѣнію физическомъ, моралномъ, умномъ, и политическомъ?

На сва ова пытаня треба, да одговоримо, што краће можемо, па онда да пређемо къ правой исторіи Народа Србскогъ.

§. 6.

Србльи єсу народъ одъ колѣна славенска. То свѣдочи крой єзика ньинә, коимъ и данъ данашный говоре, и коимъ су и пре више стотина година говорили и писали, и кои є сроданъ русїйскомъ, рватскомъ, бугарскомъ, краинскомъ, словачкомъ, чешкомъ, моравскомъ, и польскомъ, кои су сви признаи за славенске єзике. Упоредъ са єзикомъ свѣдочи то и земля, гди су Србльи у прва времена пребывали, и гди су у среди други Славена живили; то є земля, познана свѣту іошт' одъ 471. године после Христа подъ именомъ Славіє.

§. 7.

Єзикъ Србскій єстъ роћакъ свію славенски єзика, и по положенію старомъ народа србскогъ, єзикъ, кои принадлежи къ реду источнославенски єзика, коимь су говорила колѣна Анта, къ коима се броє и Руси. Истина, да є онъ и другоячіи одъ остале браће своє, но коренѣ рѣчій остало є читаво, као што є и съ првога почетка было у нѣму, а на коренѣ рѣчій гледасе, па се суди, єли и колико є єзикъ кои сроданъ съ другимъ.

Єли пакъ єзикъ србскій данасъ другоячіи, него што є быо у почетку іошт' 640. године, или и пре нѣ, то незна нико, немамо ни рукописа ни извѣстія одъ оны времена, кадъ су почели Србльи упознаватисе съ осталы народы. Цариграђани нису се старали о туђи єзицы ни найманѣ, и нази-

вали су ій све варварскима, па ій нису удостоявали ни спомена, ни погледа свога: едино, што су назначили, то е, да су Србльи колѣна славенска, а да сва колѣна славенска говоре еднимъ езикомъ, и да се разумѣваю међу собомъ. А сами Србльи были су у она времена, нећу рећи немарльиви за свое, но подъ тешкимъ ярмомъ силны Авара, па нису ни имали кадъ бринутисе о томе, да пишу дѣла своя и приключенія сами, да бы ій потомцы ньини могли читати, и видити, шта су имъ праотцы радили, како су мислили, и како говорили. — Србльи среднѣгъ вѣка писали су истина дѣла своя и приключенія, но писали су ій езикомъ, кои е часъ помѣшанъ сь езикомъ, коимъ су писане црвене ньиге, а часъ съ езикомъ, кои су свештеницы нашли за добаръ, бавившисе съ црквенимъ кньигама, и правивши мысли свое све езикомь овы кньига, а трудившисе, да и народу снисходе, да ій и онъ разумѣ. Но не само грѣшили су стари наши у томе, што се нису бринулиза свой езикъ, већъ и мы, данашньи Србльи, незнамо езика нашегъ, као што треба, и препиремо се и данъ данашньій, како треба да пишемо; и нама е различанъ езикъ у градови одъ езика по сели. Тако, ко ће се наћи у замршаю овомъ, ко ли рећи, ово е правый Србскій езикъ? — Г. Добровскій мысли, да е езикъ, коимъ су списане наше црквене кньиге, езикъ, коимъ су стари Србльи говорили. Но црквене кньиге наше превођене су 10. и 11. вѣка: тако ели езикъ тай и езикъ оны Србаля, кое познаемо одъ 640. године после Христа? Кромѣ тога превођене су одъ Кірілa, и Методія, а ови су

были изъ Солуна града, кои є близу Бугарске; да се нису учили найпре бугарскоме єзику? па, да ніє єзикъ, на кои су превођене црквене кньиге, бугарскій?

§. 8.

Што се каса реда, у комъ стоє Србльи у призрѣнію друге браће одъ племена свога; у томе є поставіо Г. Добровскій овай ланацъ єзика славенски, тако и народа ньины: Србскій, Русійскій, Польскій, Чешкій, помѣшани єзицы. Србскій и Русійскій назива источно-славенски, а Польскій и Чешкій западно-славенски. И тога є мнѣнія, да є єзикъ, коимъ су данашнѣ црквене кньиге писане, єзикъ стары Србаля, и да су подъ именомъ Србаля разумѣвани у стара времена сви Славени. Тако бы были Србльи првый народъ одъ колѣна славенска, но само узимаюћи у призрѣнію првобытногъ єзика и првобытне важности између Славена.

§. 9.

Одкуда є произишло име Србаля, незнамо. Єдни веле: одъ рѣчи Српа; зашто су Србльи живили у землями, гди су морали српомъ да жаню. Други веле: одъ народа славенскога Сорба, кои су пребывали изнадъ Чеха одма до Турингіє. Трећи веле: одъ Сибиріє и Сѣвера, гди су нѣгда Србльи живили. Четврти потврђую, да є быо нѣгда народъ Сабири, па да су Србльи произвели име своє одъ сабира, са.

бери у едно. Цариградскій историкъ Константинъ Порфирогенита каже, да име Србаля произлази одъ рѣчи Сервуля, коя е значила опанке, кое су Србльи носили. Остали Цариградцы називаю Србль часъ Серви, а часъ Сервіи, говорећи, да су отудъ названи Серви, што рѣчь латинска servi значи слугу, а Србльи были су слуге Римляна. Све то есу мнѣнія овогъ или оногъ историка, коя се немогу критически потврдити. Г. Добровскій исповѣда чистосрдачно, да незна, одкуда е произишло име Србаля; а вели, да ніе ни врло полезно ни нужно знати, одкудъ су се Србльи назвали; довольно, да имъ име означава старый народъ славенскій, и да име то ніе географическо, веће историческо. Неможемо пропустити, да и ово ненапоменемо. И стари историцы, а и новіи, метусе яко у назначенію имена народа србскогъ. Тако су ій називали гдикои часъ Хровати, а часъ Трибалли, ако и есу Србльи различный народъ одъ овы. И данъ данашный називаю други народи Србль часъ Србльи, а часъ Иллирцы, гдикои пакъ и Рацы. Име Иллира приличи Србльима толико, колико бы приличило име Маћара Немцыма, кои живе у Маћарской. Име Раци есть покварено одъ Расціи, и дано е онимъ Србльима, кои су пребывали у Сербіи на рѣцы Рашки; и оно приличи Србльима толико, колико бы приличило име Подунавцы онимъ Маћарима или Немцыма, кои живе на Дунаву.

§. 10.

Време, одкада су Србльи на свѣту, неможе се точно опредѣлити. Историкъ нашъ,

покойный архимандритъ Раићъ доводи Србле одъ свемірнога потопа, одъ Ноевогъ сына Яфета, и одъ зиданя Вавилонскогъ торня. Но то се неможе критически освѣдочити и доказати. Никакавъ народъ ніе човеку, критически испытуюћемъ, существовао на свѣту пре, него се появіо подъ именомъ, подъ коимъ га познаемо, и съ дѣлы, коя е чиніо, у самый часъ испытиваня. А имена Србаля ніе было до 640. године после Христа, док' се нису састали съ Цариграђаны, къ коима су се доселили, идући изнадъ Карпатски гора. Тако неможемо ни рећи тврдо, да су были Србльи іошт' у време потопа на свѣту. — И ако оћемо, да и мы попустимо мало у доказиваню, да су Србльи давнашньій народъ, то неможемо ићи далѣ одъ времена Пляніевы, Римлянина, кои е живіо око' 80. године после Христа, и писао исторію естествену, а у ньой споменуо и различне народе, кои су живили у землямa, коіи е животна и растѣнія описивао. Онъ каже у части 1. исторіе те свое, у кньизи 6. и глави 7. ово: „Ora ipsa Bosphori, utrinque ex Asia atque Europa, curvatur in Maeotin. Oppida in aditu Bosphori, primo Hermonassa, dein Cepi Milesiorum. Mox Stratoclia, Phanagoria, et paene desertum Apaturos, ultimoque in ostio Cimmerium, quod antea Cerberion vocabatur. A Cimmerio accolunt Maeotici, Vali, **S e r b i**, Arechi, Zingi, Psesii;“ т. е. Самый брегъ Босфора, съ обе стране и изъ Европе и Азіе, савіясе у црно море Села на улазку у Босфоръ, прво Хермонаса, а после Цепи Милезіорумъ. Мало за тимъ Стратоклія и Фанагорія, и до нѣ пусто Апатуросъ; а на край-

нѣмъ устію Киммеріюмъ, кое се звало пре Керверіонъ. Одъ Киммерія починюћи живе Меотицы, Вали, Серби, Ареси, Зинзи, Псезіи.“ Ако су Србльи ови Пліиніеви данашньи Србльи, то можемо узети, да су Србльи топрвъ одъ 70. или 80. године после Христа на свѣту: пре Пліиніева времена нейма нигди споменута имена Србска.

§. 11.

Землѣ, у коима Србльи сада пребываю, есу ове:

1. Сербія: између рѣке Дрине, Саве, Дунава и Тимока. Србльи, живећи у ньой називаюсе Сербіянцы.

2. Босна: између рѣке Дрине и Драве. Жительи називаюсе Бошняцы.

3. Ерцеговина: између Босне, рѣке Неретве и Требиньштице. Жительи називаюсе Ерцеговцы — Ере.

4. Црна Гора: на десно одъ Ерцеговине, између рѣке Мораче и Требиньштице и езера. Жительи — Црногорцы.

5. Рагуза: између Котара и Далмаціе. Жительи — Рагузинцы — Дубровничани. —

6. Бока Которска: између Рагузе и Далмаціе. Жительи — Бокельи — Боко-Которцы. —

7. Далмація: на лѣво одъ Сербіе и Босне између рѣке Цетынѣ и Мора Адріятическога. Жительи — Далматинцы. —

8. Иллирія: између рѣке Купе и Драве. Жительи — Србльи — Иллирцы —

9. Рватска: између Купе, Драве и Саве. Жительи — Рвати — Рваћани. —

10. Славонія и Сремъ: између рѣке Саве, Дрине и Дунава у Мађарской. Жительи — Славонцы — Сремцы. —

11. Бачка: између Тисе и Дунава. Жительи — Бачвани. —

12. Банатъ: између Тисе, Дунава и Бегея. Жительи — Банаћани. —

13. Подунавлѣ у средньой Мађарской: край Дунава на десномъ брегу у Будиму, Ст. Андреи и сели околны Калазу, Помазу, Чобанцу, и Збегу.

Дванайстъ првы Србаля живе сви єданъ до другога, тако, да саставляю цѣо кругъ србскогъ свѣта. А тринайсти удальили су се мало одъ ньи.

Іошт' су были многи Србльи пре 70. година и у Русіи у новой Сербіи. Ови су браћа Србаля, живећи у Мађарской. Но садъ неима имъ ни трага ни гласа, сви су се порусили, и дѣца незнаю имъ ни єзика србска, коимъ су имъ отцы говорили.

Кругъ земле ове србскогъ свѣта граничи къ истоку са Бугарскомъ и Влашкомъ; къ югу и западу съ моремъ Адріятскимъ; а къ сѣверу са Мађарскомъ.

§. 12.

Србльи нису одма, како су постали, пребывали у овимъ изброєнимъ землями, веће у другима, и удалѣнимъ одъ овы. Но и оне

землѣ, у коима су пребывали Србльи у найстарія времена, єдва су назначене у историка, и то само по имену. Историкъ Цариградскій, Константинъ Порфирогенита, живившій 950. годиие после Христа, и бывшій Царъ у Цариграду, єстъ првый између историка, кои споминѣ землѣ, у коима су пребывали Србльи у стара времена, пре, него су дошли у римскій Илирикъ. Онъ каже, да су Србльи топрвъ 640. године после Христа дошли у Илирикъ и Далмацію, а пре тога пребывали су, вели, изнадъ Турака у предѣлу, кои су називали Бонка. Подъ Турцы пакъ разумѣва данашнѣ Мађаре; ови су живили у време Константиново, око' 950. године после Христа, изнадъ царства Цариградскогъ. Тако валя да су живили Србльи око' 640. године после Христа у данашньой Галиціи. Гдикои кажу, да су живили Србльи у врло стара времена у Азіи, између рѣке Дона и Волге, па позніє прешли у Европу, и таконазвану Сарматію; ови се држе Плинія римскогъ, и Птолемеа Александрійскогъ грчкогъ историка, кои Сербе своє поставляю, да су живили у времена ньина у Азіи. Но іошт' ніє освѣдочено, да су Сербя Плиніеви, и Серви Птолемеєви данашньи Србльи. Зато нећемо ни рећи одма по ньима, да су Србльи пребывали у найстарія времена у Азіи, веће да су народъ европейскій, и да су пребывали у землъи, коя се називала Славія, и у коіой су живили сви Славени іошт' одъ 471. године после Христа. Славія ова была є земля изнадъ народа Гепида на рѣки Днѣпру, Бугу, Днѣстру и Сирету до црнога мора; на рѣци Волги до Финна, и на Тиси, Висли и Одри изнадъ

Лонгобарда къ мору балтійскоме. У ньой су пребывали Србльи пре 640. године у кругу колѣна Славена, називана Анти, колѣна, кое є пребывало къ истоку одъ остале браће свое, на Днѣпру, Сирету и Бугу.

§. 13.

Како су дошли Србльи изъ стары своіи земаля у Илликъ, преповѣдаю историцы овако. Србльи, пребывавши око' 600. година после Христа у земльи Боики изнадъ гора Карпатски, были су подъ Авары, кои су 500. година после Христа дошли изъ Азіє у Европу, осилилисе и яко распространили, владавши свомъ земльомъ изнадъ Цариградскогъ царства надъ Дунавомъ и Савомъ, тако изнадъ римскогъ Иллврика и Далмаціе до црнога мора; свомъ земльомъ на десно одъ црнога мора къ народу Угурима и Бугарима на Днѣпру, а и земльомъ къ данашнѣму Фріюлу и Баварсвой на лѣво. Изнадъ Авара пакъ была є земля Славія, у ньой су живили народи славенски између рѣке Волге, Днѣпра, и мора балтійскога до Саксоніє, просѣцани рѣкомъ Днѣстромъ, Двиномъ, и Волгомъ на десно, а Бугомъ, Висломъ, и Лабомъ (Вистуломъ и Елбомъ) на лѣво. Између славенски народа были су Србльи, Бугари, у Рвати подъ Авары. Авари стану ударати іошт' 601. годние после Христа на Цариградске землѣ Илликъ и Далмацію, и опустоше ій яко. Цариградъ быо є слабъ, єдва ій побіє, и узбіє 625. годние. У ратови Авара съ Цариграђаны бывали су увѣкъ и Славени, былв-

ши подъ ньима, Србльи, Бугари и Рвати. Бугари и Рвати, видивши землю ону Цариградску, Илирикъ и Далмацію, како су плодне и благе, побунесе іошт' 624. године противъ Авара, отмусе одъ ньи, нагрну на Дунавъ, и замоле Цара римскогъ у Цариграду Ираклія, да ій пусти у землѣ свое преко Дунава, и онако су быле пусте одъ нападенія аварски. Иракліе пусти ій у ньи; Рвати населе землю, коя се звала пре тога Далмація, а Бугари землю, коя се звала Мизіомъ; они землю између рѣке Саве и Купе, а ови землю између Дунава, Тимока и Ебре. Србльи чую, да є Рватима и Бугарима и съ оне стране Дунава добро, побунесе и сами противъ Авара 640. године после Христа, отмусе, нагрну такође къ Дунаву, и замоле истогъ Цара римскогъ Ираклія, да и ньи пусти у свое землѣ, кое су лежале пусте одъ Авара. Иракліе пусти ій у Тесалію и Македонію, и они сазидаю градъ себи, и даду му име Сербица. А мало за тимъ раскаюсе, и замолесе Ираклію, да ій пусти, да иду натрагъ у свою Боику. Иракліе одпусти ій. Но тек' што пређу преко Дунава, а они се раскаю на ново, и замоле опетъ Ираклія, да имъ даде землю какву близу Рвата и Бугара, кои су браћа ньина, и кои єзикъ и они разумѣваю. Иракліе учини имъ и то, и даде имъ землѣ римске, кое леже између Дунава, Саве и Тимока, и кое су принадлежале ондашнѣму Илирику. А те землѣ єсу данашня Сербія. После више стотина година, и подъ Царемъ Душаномъ распростране Србльи землѣ свое и на далѣ. 2 стотине година после нѣга пређе єдна часть Србаля у Мађар-

ску. — А други кажу, да су владала у Србаля два брата око' 600. година после Христа; посваћаюсе еданъ съ другимъ, раздѣле народъ између себе, еданъ остане у старомъ отечеству, а другій изселисе, дође Ираклію, и замоли га, да га пусти съ народомъ своимъ у Иллирикъ римскій, кое му Иракліе учини. — Нѣки пакъ есу тогъ мнѣнія, да су се Србльи были врло умножили у Боики, па да нису имали више мѣста у ньой, и да су се морали раздвоити, и селити. — Найпосле мысле гдикои и то, да су и Србльи нагнули у преселяваню общемъ народа къ югу, и нагрнули на Дунавъ.

§. 14.

Границе земаля, у коима пребываю Србльи данасъ, есу: къ истоку Бугарска; къ югу Македонія, и часть мора адріятскогъ; къ западу море адріятско; а къ сѣверу Мађарска. — Кадъ су пребывали у Боики, живили су у данашньой Галиціи, иза гора Карпатски, окружени рѣкомъ Прутомъ къ истоку; горама Карпатскимъ къ югу; Рватима къ западу, а рѣкомъ Висломъ къ сѣверу. — 640. године после Христа граничили су къ истоку са Бугарскомъ; къ югу съ Цариградскомъ обласћу Дурачомъ; къ западу съ Рватскомъ; а къ сѣверу съ Дунавомъ. Къ истоку бьо е последньій градъ србскій Нишъ; къ югу Антиваръ; къ западу Котаръ; а къ сѣверу нису имали Србльи никаквога града свога; у Бѣограду сѣдіо е преторъ римскій.

§. 15.

Съ пренебреженіємъ дѣла своіи и єзика свогъ упоредъ пренебрегли су стари наши и списиванѣ обичая своіи. Историкъ нашъ Г. Раиђъ описує обичає Славена, и мисли, да су имали и Србльи исте обичає. Мнѣніє ово єсть у нѣчемъ и право, браћа єдна могу имати и єдне обичає, но будући да свакій народъ има своє рођене обичає, кои неима у другоме, защто не бы было могуће, да су и Србльи имали обичає, коіи су се држали сви Славени, а кромѣ тога и обичає, кои су само у Србаля были? Ко бы ктео описати обичає садашнѣ народа србскогъ, морао бы списати особиту кньигу, овде неимамо мѣста къ томе, и оставимо другомъ списателю, кои ће писати исторію народа Србскогъ на дуже.

§. 16.

Србльи єсу различнога вѣроисповѣданія. Єдни су цркве восточне; други западне; трећи, и управо, само гдикои, мѣшовитогъ, илити уніятскогъ вѣр; а четврти маометанскогъ, илити турскогъ. Србльи, вѣроисповѣданія восточногъ єсу Србльи у Сербіи, Ерцеговини, и Црной Гори, у Срему, Бачкой, и Банату, нѣка часть у Рватской, Илиріи, Далмаціи и Боки Которской. Србльи вѣроисповѣданія западнога єсу нѣка часть у Рватской, у Далмаціи, Рагузи, и мало нѣшто у Славоніи. Уніята Србаля има врло мало. Србльи Маометанцы єсу у Босни. А какво є было вѣроисповѣданіє Србаля пре долазка ньина у Иллирикъ римскій, то се незна.

§ 17.

Србльи данашньи стоє подъ различны владѣтельи. Србльи у Сербіи и Ерцеговини стоє подъ правителствомъ Турски закона. У Србаля у Рватской, у Славоніи, Бачкой и Подунавлю среднѣ Маћарске царствую права Маћарска. У Срему и Банату, у кралѣвству Илиріи, у Далмаціи и Боки Которской царствую закони австрійски. Црногорцы пакъ, премда се броє за турске подданике, єсу као република подъ кровомъ руссійскимъ, а управля ій епископъ нашегъ вѣроисповѣданія, како зна. — Какво є было правлѣніє у стари Србаля, то незнамо; само намъ є то познато, да су имали своє рођене владѣтелѣ, кои су ій довели у Илирикъ, и кои су имъ и после владали.

§. 18.

У призрѣнію физическомъ єсу Србльи средньи ил' высоки, кепеца нема у ньи. Єсу и прилично лѣпи, воздухъ землѣ, у коіой су почели после 640. годнне пребывати, дѣйствовао є у обликъ ньинъ благодѣтельно, и тако одсудно, да ћешъ моћи познати Србльина и у страномъ каквомъ предѣлу. Понайвише єсу смеђи, и коса имъ є блага и мекана. Тѣлеса єсу имъ яка, прси широке и здраве. Єзыкъ одрешенъ тако, да ћешъ слабо кога наћи, кои шупльѣта и заплеће єзикомъ. Понайвише рађаю прилично число дѣце. Єсу и срчани, и огнѣвити, да, и напрасни.

§. 19.

У призрѣнію моралномъ єсу Србльи побожни, за вѣру и законъ умреће и пострадати. Къ ближнѣму врло гостолюбиви. Къ самомъ себи мало немарльиви. Стидльиви яко, жене сеоске неће имъ изићи гологлаве ни подъ кои начинъ предъ мужа, а камоли предъ туђина. Док' се нераздраже, єсу и кротки и благи; а раздражени упорни и осветожельни. За дѣцомъ своіомъ и ро-ђацы погинули су, и носе ій у нѣдры. Старіє почитую яко.

§. 20.

У призрѣнію умномъ имаю Србльи, као и остали Славени, врло бистру памеіь: и прости и неучени суде о стварима, кое могу постигнути, разборитіє, него народи други колѣна. Особито имаю велико памтенѣ. Остали дарови ума єсу високи уньи, но слабо се ко налази, кои бы прилику имао, и употреблявао ій. Одъ благородніи художника єдва ћешъ наћи кога између ньи. Живописаца, образорѣзаца и искусны свирача єдва ћешъ наћи два, три. Учены мужева іошт' манѣ.

§. 21.

У призрѣнію политическомъ єсу Србльи или землѣдѣлцы, или войницы, или свештеницы, или трговцы. Войницы єсу храбри, и Цару своме вѣрни. Свештеницы понайвише неучени, но много прилѣжніи о просвећенію и обученію стада свога, одкако

е уведена богословія и гимназія у Карловцу. Трговцы србски нису богати, хотя да има и таквы: но неостаю у штеденю и трудолюбію ни иза трговаца други народа. — Зато есу Србльи полезни членови државе, и у политическомъ призрѣнію.

§. 22.

У §. 9. споменули смо народъ Сорбе*), о коима млоги мисле, да су Сорби тіи данашньи Србльи, и да су ови промѣнули само писмо о на е, па се прозвали одъ Сорба Серби. Но нетреба мѣшати Сорбе са Србльима. Србльи разликуюсе и езикомъ своимъ одъ Сорба, и мѣсты, гди су пребывали у стара времена у Славіи, илити пре изселѣнія свога у Илирикъ римскій. Езыкъ Србскій есть и садъ у Лужицы илити Лаузицу у народу славенскомъ, кои се назива данасъ Вендима. Езыкъ тай смѣшанъ е изъ польскога и ческога, а Србскій е самосталанъ по себи; езыкъ сорбскій принадлежи къ езицыма западно-славенскимъ, а Србскій къ источнославенскимъ. — Сорби пребывали су на рѣцы Лабу, тако къ западу Славіе, изнадъ Чеха, таки до Саксоніе и Турингіе: а Србльи живили су у источной Славіи у предѣлы колѣна славенского Анта, къ истоку одъ Рвата, и, као што смо видили у §. 12, изнадъ Турака илити Мађара, у данашньой Галиціи.

§. 23.

Исторія народа Србскогъ есть врло недостаточна. Неимамо никаквы извѣстія

*) Нѣмцы називаю Сорбе Венди, а они сами називаю себе Србове.

не само о старимъ временама Србаля, но и о новіимъ, т. е. после 600 година после Христа. Никаквъ историкъ недае и землѣписника земаля, у коима су живили Србльи. Нити знамо, какве су имъ быле землѣ, у коима су пребывали, ни какви обичаи, ни какво вѣроисповѣданіе, ни какво правлѣніе, нит' кои е извео изъ старога отечества у Илликъ, ни зашто ій е извео, ни колико ій дошло у Илликъ. И прошло е 200 година после преселѣнія ньина у Илликъ, нити знамо, ко имъ е управ' владао, ни колико, и у еданпутъ наилазимо на Владѣтелѣ Србске подъ именомъ Жупана. А 200 година позніе наилазимо на владѣтелѣ, за кое незнамо, како су дошли у Сербію, и како су постали кралѣви. Съ кралѣвы Србски смѣшани су Далматински, а съ Далматински Србски: та у Далмаціи были су Рвати, а не Србльи; тако неможемо знати, кои е народъ коме давао кралѣве. Многи историцы препирусе и за године, кадъ се што сбывало. За Краля Стефана Немаію I. незнасе, кадъ е рођенъ, ни управо, одъ кога. За Волкана, брата Стефана првовѣнчанога, знамо, да е быо Кралѣмъ, но не знасе, колико е кралѣвао. Гди пакъ ніе точно определѣніе и времена и мѣста, кадъ се што сбывало, тамо неможе быти ни исторія точна. Имена Кралѣва одъ племена Неманиђева Стефани, Уроши. измѣшана су у историка тако, да ђешъ едва разазнати, коя дѣла коме Неманиђу принадлеже. Време деспота Србски естъ врло замршено. А найновія времена мораю се само на кратко споменути, тако ій неима нигда подробно написаны. — Часть исторіе Србске Цркве пренебрежена е одъ

историка, досадъ писавши, са свимъ. — Тако и часть исторіє србскогъ кньижества: и позніи историцы и списательи наши мораће се старати, да обе ове части попуне.

Кромѣ тога изискуюсе къ изяснѣнію исторіє Србске споменицы, какоти: посуђе свакояко, зданія, образи, писма, новцы, дипломе. Но неймамо овы стварій одъ свію времена, у коима су Србльи живили. Єдва се може наћи кои споменикъ, и то само новцы, и по коя диплома одъ последньи времена, т. є. одъ нѣколико година пре паденія Сербіє подъ Турску власть. — Но нетреба очаяти: ако будемо употреблявали и мало число источника домашньи и странны, доћићемо съ временомъ до тога, да ћемо моћи имати колико толико савршену исторію и нашега Рода.

§. 24.

Списательи, писавши исторію србскогъ народа єсу: одъ Цариграђана: Константинъ Порфирогенита. Продужитель нѣговъ безименый. Кедринъ. Зонаръ. Анна Комнина. Киннамъ. Никетъ Хонятъ. Пахимеръ. Никифоръ Григорасъ. Кантакузинъ. Глякасъ. Дукасъ. Халкокондиласъ. — Одъ Римляна: Мавроурбинъ, Дыфренъ, Штритеръ, Енгелъ, Крузе, и више мађарски историка. — Одъ Србаля: Србскій Цароставникъ. Лѣтопись Хилендарска, Бранковићъ, Раићъ, Ђулинацъ. — Налазисе у Лвовской библіотецы и исторія нѣка Кралѣва, войвода и епископа србски, и то у рукопису и на нашемъ, или славенскомъ єзику.

СѢЧЕНІЕ ДРУГО.

Исторія Србскогъ народа.

§. 25.

Исторію Србскогъ народа почеѣемо одъ 640. године после Христа: раніе, тако и исторіе одъ времена Плиніевы, неймамо нигди написане. А раздѣлиѣемо е, удобніегъ прегледа ради, на 9 времена илити уя.

1) Време исторіе Србске пре 640. године после Христа; илити време пре, него су дошли Србльи у Илликъ.

2) Време одъ 640. године до 1015: илити време, кадъ су прешли Србльи у часть Иллирика римскогъ, одонда названу Сербіомъ; и кадъ су владани были одъ жупана.

3) Време одъ 1015 до 1165 године; илити време, кадъ су почели владати кралѣви у Сербіи до кралѣва одъ племена Неманиѣева.

4) Време одъ 1165 до 1371. године, илити време, одкако е дошло племе Неманиѣево на престолъ кралѣвскій у Сербіи, докле ніе дошао К. Лазаръ на нѣга.

5) Време одъ 1371. до 1428. године; илити време, одкако є дошао К. Лазаръ на престолъ Србскій до времена, кадъ є дошло племе Бранковићево на нѣга.

6) Време одъ 1428 до 1460 године; илити, одкако є дошао Бранковићъ на престолъ Србскій, и изселіо се у Мађарску съ нѣкомъ часћу Србаля изъ Сербіє (подъ именомъ деспота).

7) Време одъ 1460. до 1526 године; илити време Турака у Сербіи, и Србаля у Мађарской, до битке Моачке.

8) Време одъ 1526. године до 1711.; илити време лажльивы деспота до смрти последнѣга деспота Бранковића у Мађарской.

9) Време одъ 1711. године до наши времена; илити време одъ смрти Бранковићеве до сада.

Прво време исторіє Србске пре 640. године после Христа: илити време пре, него су дошли Србльи у Илирикъ.

§. 26.

Време ово єсть врло неизвѣстно и мрачно. Цариградскій историкъ Константинъ

Порфирогенита явля у кньизи своіой de administrando Imperio, у глави 32. да су Срб-льи дошли у Илларикъ римскій 640. године, изнадъ ондашньи Турака, а данашньи Маћара, изъ предѣла, кои су сами назвали Боикомъ. — А историкъ Халкокондилъ, живившій млого вѣкова после Константина, сумняе о томе, и вели: „іошт незнамо, или су дошли Србльи одъ езера Іонійска, и предѣла, оближня Венетима; или одъ мора сѣверна, одъ Рвата и Пруса; но ово ми се чини правіе.“ Тако неимамо ни два историка Цариградска, коя бы се слагала у томе, гди су живили Србльи пре 640. године после Христа. Међу тимъ признае Халкокондилъ самъ, да е правіе потврђеніе, да су дошля одъ Рвата и Пруса. А и езикъ славенскій, коимъ су Србльи и онда говорили, кадъ су дошли у Илларикъ, свѣдочи, да Константинъ Порфирогенита право има, говорећи, да су Србльи дошли 640. године изъ Боике у Илларикъ, и да су пре 640. године у Боики той живили.

§. 27.

Но како су живили у Боики, то незнамо: Неима нигди написано. А и само преповѣданѣ едногa другоме, и тако прелаженѣ вѣстій о старини устменно одъ оца на сына, исчезло е у Србаля тако, да се нико неопоминѣ, како се поне у народу говори, гди су и како су пребывали праоцы нѣгови у найстарія времена.

§. 28.

У призрѣнію владѣнія, кое е было у Србаля пре 640. године, пише Г. Раићъ, да

є было демократическо, у коме су т. є. сви владали. И то суди отудъ, што историкъ Прокопіє пише, да су сви Славени и Анти имали владѣніє демократическо, тако су га морали имати и Србльи. А Константинъ Порфирогенита каже: „док' су были Србльи у стары свои мѣсты, донде су была у ньи два брата, и владала су свимъ народомъ; после смрти оца свога подѣле народъ између себе, єданъ узме єдну часть народа, и дође съ ньомъ къ Римлянима Цариградскимъ.“ — Ако су владала два брата у Србаля, као што вели Порфирогенита, како ћемо сложити рѣчи нѣгове съ Раићевимъ, кои вели, да є владѣніє Србско было у оно доба демократическо? Гди двоица владаю свимъ народомъ, тамо невлада савъ народъ самъ собомъ: а гди савъ народъ собомъ влада, тамо немогу быти два владѣтеля, нити могу подѣлити народъ између себе, и єданъ отићи, кудъ му є драго, а другій остати, гди є нѣму драго. Да нису владѣтельи тіи Србски были само конзули ньини, и вође, а Цариградскій историкъ дао имъ име правы владѣтеля? Видићемо далѣ, да Константинъ каже, да є, после смрти владѣтеля, кои є извео Срблѣ у Илирикъ, владао сынъ нѣговъ, а после овогъ унукъ и праунукъ и т. д. Видисе, да є было онда іоште владѣніє у Србаля не демократическо, веће монархическо и наслѣдно. И да су имали сви остали Славени демократическо владѣніє, опетъ зато могло є быти у Србаля и монархическо, были су незавысими одъ осталы Славена, а стаяли су подъ Авары. Ови су гнѣчили народе славенске, што су више могли, и нису имъ давали никаквы слобода,

веђъ су узимали данакъ одъ ньи, и волели, да имаю народи исти владѣтелѣ свое, него да буду републиканцы. И старн народи, побѣдительи други, нису могли трпити република у свомъ царству: и држали су за велику честь, да могу ређи, овай и онай краль или владѣтель покоранъ намъ є, и плаћа намъ данакъ.

§. 29.

Неможемо управо знати, ни какво су вѣроисповѣданіе имали Србльи пре 640. године после Христа. Ранђъ пише, да су были идолопоклоницы: но могли су быти и єзичницы и почитательи єдинога Бога.

§. 30.

Исто тако незнамо ништа ни о обичаіи, кои су были у Србаля пре 640. годнне.

Друго време историје србске, илити време одъ 640 године после Христа до 1015 године, илити време, одкадъ су прешли Србльи у часть Иллирика римскогъ, названу одонда Сербіомъ, и кадъ су были владани одъ Жупана.

---

§. 31.

Видили смо у § 12., како су се Србльи, бывши пре 640 године подъ силнимъ Аварима, исте године противъ ньи побунили, и одъ ньи отели, и како су къ Дунаву нагрнули. — И незнаюћи, ко ій є до Дунава довео и превео, можемо казати, да су преко Дунава прешли 640; и замолили цара римскогъ Ираклія у Цариграду, да ій пусти у землѣ римске, кое су и онако пусте лежале одъ нападенія Авара. Иракліє пусти ій у Тесалію. И Србльи сазидаю на истомъ мѣсту, гди су се првый путъ станили, одкако су прешли у римске државе преко Дунава, градъ, и кадену му име Сервица. Мало за тимъ буде имъ жао за Боикомъ, и пођу натрагъ. Но тек' што пређу преко Дунава, а они замоле опетъ цара Ираклія преко намѣстника царска у Бѣограду, да ій опетъ прими у свое землѣ, но да имъ даде не Те-

салію и Македонію, веће другу какву землю између Рвата и Бугара, кои ньинымъ єзикомъ говоре, а да ће они быти римскимъ царевима у Цариграду покорни. Царъ Иракліє послуша ій и у томе, одреди имъ землю римску, коя лежи између рѣке Саве, Дунава и Тимока, и коя є принадлежала државн римской Иллирику.

§. 32.

Незнамо, зашто су се селили Србльи изъ старога свога отечества Боике у Иллирикъ, или после названу Сербію. Или су се были яко умложили у Боики, па неимали сви мѣста у ньой, или су се два она брата, коя су, по рѣчма Константина Порфірогените, свимъ народомъ владала, између себе посваћала, па ячій истерао слабіега. Или су они, видивши, да є Рватима у новимъ землями преко Дунава добро, такође зажелили, да иду у болѣ землѣ. Найприличніє є мислити, да имъ се додіяо ярамъ Авара, па да су гледали, да се отму одъ ньи.

§. 33.

Новодане римске землѣ између Саве, Дунава и Тимока лежале су између Рвата и Бугара. И коє тога ради, а коє зато, што су быле плодоносне и благе, буду Србльима врло повольне. И стане се у ньима, и надену имъ име своє, и назову ій Сербія, у историка Цариградски Сервія зато, што Цариграђани или Грцы неимаю у азбуцы своіой б, веће пишу свуда в мѣсто нѣга. Одъ тогъ доба изчезло є име римско Иллирикъ, и назвала се земля она Сербіомъ.

§. 34.

Сербія граничила є 640 године къ истоку съ Бугарскомъ; одъ кое ю є дѣлила рѣка Тимокъ; къ югу съ Цариградскомъ област̓у Дурачомъ; къ западу съ Рватскомъ; а къ сѣверу съ Дунавомъ. Къ истоку быо іой є последный градъ нѣнъ Нишъ; къ югу Антиваръ; къ западу Котаръ; а къ сѣверу ніє имала никаквы градова своіи, у Бѣограду быо є преторъ римскій.

§. 35.

Србльи были су римскимъ Царевима у Цариграду покорни, називали су се ньинимъ людма, и бранили су границе Подунавля и Посавля одъ Авара, кои су и после 640 године често преко Дунава прелазили, и римске землѣ, гди су могли, пустошили и узнемиривали. Єсу ли плаћали Римлянима данакъ какавъ, и єсу ли стояли подъ законы римски, то незнамо. Познато намъ є, да су стояли подъ истимъ онимъ владѣтелѣмъ, подъ коимъ су и дошли у Сербію, Римляни были су имъ покровительи. Сами Цариградски историцы кажу, да су Србльи были слуге римске, но нетолкую то далѣ, а кажу, да су имали свое рођене владѣтелѣ, како треба, да разумѣмо то, да су были слуге Римляна? и ко ће намъ истолковати, како су имъ служили, имаюћи свое владѣтелѣ? Цариградски историцы нису написали имена ни владѣтеля оногъ, кои є превео Србльѣ у Сербію, ни оны, кои су до 800 године владали ньомъ.

§. 36.

Како пређу Србльи 640 годиие преко Дунава у римске землѣ, и станесе у Иллирику, назвавши га Сербіомъ, таки замоли една часть ньи Цара Ираклія, да іи крсти. Царъ Иракліе позове свештенике изъ Рима, и крсти ту часть Србаля. Друга часть пакъ остане некрштена до Цара римскогъ у Цариграду Василія Македона, т. е. до 870 године, а онда се крсти и она, и постане Хрістяны.

§. 37.

Како пређу у Сербію, таки се раздѣле на више частій, кое су свака свое народно име имале. Такви су были Захолмцы, Требиньцы, Каналите, Пагани, Бошняцы и Далматинцы. Сви ови были су найпре особити народи Србски, и имали су собствене свое владѣтелѣ — бане —; позніе топрвъ покорили су се сви едноме владѣтелю, кои се називао Србскимъ и Далматинскимъ. И мы ћемо описати народе ове онако, како можемо; недостаточность Цариградски историка мора да пређе и на насъ; они су ій описали несамо на кратко, но и врло сметено. Ньи су се држали и западни историцы новіи: Штритеръ у кньизи своіой: Memoriae populorum olim ad Danubium, Pontum Euxinum, etc. etc. incolentium, e Scriptoribus Historiae Byzantinae erutae et digestae a Johanne Gotthilf Strittero; и Шлецеръ у своіой, Allgemeine Nordische Geschichte von Schlözer; и описали су народе речене овако:

Захолмцы, Захлумите.

Називали су се они Србльи, кои су живили иза Холмова. То су данашньи Рагузинцы илити Дубровничани. На ове су прве годинe, како су се населили иза холмова, таки 641 године, ударили Авари, и одвели ій у робство, а сву Захолмію опустошили су. Захолмцы су имали онда градове Стонь, Мокришнѣъ, Іозле, Галумаєникъ и Добришнѣъ. У предѣлу ономъ стои великій Холмъ, а на врру нѣговоме были су градићи: Бона и Хлумъ. Градъ Рагуза пакъ бю є найпре о себе, и плаћао є и владѣтелю Захолмскоме, и Требиньскомъ данакъ за віноградe, кое є имао на међи и єдне и друге државе. После населившисе опетъ были су подъ Римляны; но дуго после смрти Ираклієве ослободесе одъ Римляни, а у време Васілія Македона дођу опетъ подъ Римляне 867. Године 917 имали су владѣтеля, именомъ Міхаила, но незнамо, шта є было съ ньимъ.

Требиньцы (Тербуніани), Каналите.

Требиньцы и Каналите пребывали су заєдно у єдной земльи. До 870 године, тако до Властимира србског, были су о себе, а онда су се саставили съ осталомъ браћомъ, и владѣтельи ньини стояли су подъ Србльима. То су данашньи Ерцеговцы. Кажу, да є дано земльи истой име Требинь зато, што є было у ньой млого тврдиня, а тврдинѣ, кажу, називале су се у оно доба требинѣ. Каналите пакъ названи су отуда, што су одправляли роботе своє на колы, а каналъ значіо

е путъ, коимъ се кола та возе. Оба народа пребывала су у весима Требиню, Хорму, Ризени, Лукавети и Зетливи. И они су се отели одъ Римляна Цариградски после 640 године, но 867 дошли су опетъ подъ нъи.

Пагани.

Прозвани отудъ, што се нису одма, како су дошли у Сербію, крстили, а то се звало у Србаля быти іоште Поганимъ. Пагани називаю се другоячіе и Нарентани, што су живили у Нарентѝ, данашньой Неретви. Градови погански были су: Мокро, Беруля, Остроцъ и Лабинеца. Живили су одъ стада оваца своіи, и одъ грабежа по мору, узнемириваюћи друга римска поселѣнія. И они су се отели одъ Римляна, и опетъ су пали подъ нъи, и крстилисе. Паганія простираласе одъ Оронція до Цетынѣ.

Діоклейцы.

Србльи између Дурача, Антивара и Котара, имали су само єданъ градъ, кои се назвао Діоклеа, но саставляли су особите люде. У Діоклеи той имали су позніе владѣтельи Далматински свой престолъ.

Бошняцы.

Народъ србскій на рѣцы Босни; были су до 949 године са Србльима, но после су се раздѣлили одъ нъи, и саставляли особиту банію, Босну.

Далматинцы.

Съ почетка были су и они са Србльи; но 994 поддадусе Млѣтчанима.

§. 38.

Одъ 640 до смрти Праклїеве были су Србльи римскомъ царству у Цариграду покорни. А по смрти нѣговой отргнусе одъ ньи, и прогласе себе самосталнимъ подъ роћенимъ своимъ владѣтельима, кое су називали Жупани велики; маньи жупани звали суse у одношенїю къ овима Бани. — Константинъ Порфирогенита и остали историцы Цариградски описую Срблѣ іошт' одъ 640 године, и кажу, да су имали владѣтелѣ свое, но не кажу имена ни єдноме одъ ньи. Само веле, да є владао у Србаля после смрти оногъ владѣтеля, кои ій извео изъ Бойке, сынъ нѣговъ, а по овоме унукъ, и тако сви, кои су произлазили одъ нѣга. Између овы споминю владѣтеля:

§. 39.

I. Воислава — Воисестлава.

Но нити кажу, кадъ є, нит' како є владао, нити кадъ є умрео. Само му споминю име, а о годинама и несаняю.

---

*) Западни народи називали су онда већъ Цариграђане Грцы. И мы ћемо ій одсадъ тако називати.

§. 40.

II. Радослава — Радостлава.

Ни о нѣму непишу ништа више до имена. Тако и о

§. 41.

III. Просегою.

Некажу ништа.

А после нѣга починѣ време ово бывати мало извѣсніє, и написано є у історіяма, и снабдѣно є и годинама. И важніє є, зашто су Србльи пре тога живили у миру съ ближньи народы, а сада су веħъ почели водити ратове са Бугары, и тиме се прославляти. Тек' око' 870 године налазимо Жупана Србскогъ

§. 42.

IV. Властимира.

(870. 880.)

Подъ ньимъ су се покорили Србльи опетъ Грцыма; кои нису были іоште крштени, молили су Цара Цариградскогъ Василія Македона, да ій крсти. И онъ пошлѣ имъ свештенике, и крсти ій, и назначи имъ владѣтеля одъ племена, кое су они найволели. Властимиръ бьо є првый одъ

владѣтеля или жупана србски, подъ коимъ су се Србльи завадили са Бугары. Краль Бугарскій Пресіямъ удари на Срблѣ, ктевшій, да іій себи покори. Три године траяо є ратъ, Властимиръ побіє Пресіяма, узбіє га съ великимъ губитомъ Бугара, и задобіє више частій бугарске землѣ. Властимиръ имао є 3 сина: Мунтимира, Строимира и Гойника. — Незнамо, кадъ є умрео Властимиръ. После нѣга владали су у Сербіи Жупани

§. 43.

V. VI. и VII. Мунтимиръ, Строимиръ и Гойникъ

(880 — 890)

Синови Властимирови. Дошли су на жупанство око' 880 године. Готово таки за тимъ удари на нъи краль Бугарскій Боришъ, радъ будући, да освети погибель отца свога Пресіяма́, кога є отацъ нъинъ Властимиръ избіо. Но и нѣга избію браћа Мунтимиръ, Строимиръ и Гойникъ. Око' 886 године пакъ завадесе браћа иста између себе. Мунтимиръ, найстаріи одъ нъи, отера Строимири и Гойника у Бугарску, а остане самъ Жупаномъ Србскимъ, задржавшій сыновца својгъ Петра Гойниковића, сына Гойникова. Мунтимиръ имао є 3 сына: Привислава, Бранка и Стефана. Незнамо, кадъ є умрео. После нѣга дође на жупанство србско

§. 44.

VIII. Привиславъ.

(890. —)

Сынъ Мунтимировъ. Но ніе владао задуго. Братъ одъ стрица му Петаръ Гойниковићъ, истый онай, кога е отацъ Привиславлѣвъ у Сербіи задржао, удари на нѣга, и истера га изъ очевине, а прогласи себе Жупаномъ Србскимъ самъ.

§. 45.

IX. Петаръ Гойниковићъ.

(890 — 911.)

Сынъ Гойника, брата Мунтимирова. Како ступи на престолъ, а на нѣга се дигну стричевићи нѣгови, сынъ Мунтимировъ, Бранко, и сынъ Строимировъ Клонимиръ. Но Петаръ ій побіе и растера 890 године. За тимъ е владао 20 година мирно. Године 910 буде облаганъ Сімеону, Кралю Бугарскоме, да се договара съ Цариградомъ, и да га Царъ Леонъ наговара, да удари на Бугаре: Сімеонъ се разяри на то, и пошлѣ войску таки 911 године на Сербію. Воћа бугарскій, заклевшій се свакояко, да му неће ништа учинити, позове Петра, да доће къ нѣму на састанакъ, да се договараю о миру. Петаръ доће, а Бугари счепаю га, окую у гвожђе, и одведу у Бугарску, противъ свака права народна, да, непазећи ни

на заклетву собствену, кою су му задали, да му неће ништа учинити. Год. 911 умре Петаръ у Бугарской. А мѣсто нѣга пошлѣ Сімеонъ у Сербію

§. 46.

X. Павла Бранковића,

(911 — 920.)

Унука Мунтимирова, а сына Бранка Мунтимировића. Но и онъ є владао 8 или 9 година. Грчкій Царъ у Цариграду, Константинъ Порфирогенита, пошлѣ 919 Захарію, сына Привиславлѣва, унука Мунтимирова, у Сербію, да є освои за себе. Бранковићъ пакъ дочека га, и побіє поштено, увати, и пошлѣ Бугарима окована, да га они држе. Мало за тимъ посвађасе са Бугары, и Симеонъ пошлѣ Захарію Привиславића, да сбацы Бранковића. Бранковићъ буде 920 године сбаченъ. Незнасе, кадъ є умрео. Жупаномъ Србскимъ постане на то истый

§. 47.

XI. Захарія Привиславићъ

(920 — 924.)

Сынъ Привиславлѣвъ, а унукъ Мунтимировъ. Но ніє быо ни онъ дуго на престолу. Око' 924. године почне држати се съ Цариграђаны; и Сімеонъ Бугарскій udари

на Сербію; опустоши є сасвимъ, превари бояре Србске, да дођу къ нѣму, да се поклоне Чеславу Клонимировићу, сыну Строимира Властимировића, а после изсѣче іи све до єдногa, слабо є ко и утекао; одведе Србљѣ гомилама у робство, и учини Сербію шумомъ и крчевиномъ тако, да ніє остало у престолномъ граду Достинику ни 50 ловаца, и то неоженѣны, Захарія самъ буде принуђенъ, да бѣга у Рватску. Незнамо, кадъ є умрео. Но седамъ година после постане Жупаномъ Србскимъ

§. 48.

XI. Чеславъ (Ціяславъ) Клонимировићъ,

(931 — 949).

Синъ Строимира Властимировића. Одведенъ такође у опустошенію158 ономъ Сербіє одъ Бугара, избѣгне нѣкако одъ ньи, пређе у Сербію, и яви то Србльима, растркавшимсе по Рватской: Србльи се опетъ скупе са свію страна. И тако понови Чеславъ Сербію опустошену, и подигне градове разорене године 938. Съ Цариградомъ быю є у толикомъ пріятельству, да є покоріо ову землю Царевима Цариградскимъ.

§. 49.

Безцарствіє.

(одъ 949 — 1015).

И одъ године 949 до 1015 незнамо више о Сербіи и нѣны владѣтельи, само то, да се отргла по смрти Цара Цариградскогъ Романа одъ Цариграда, а после му се опетъ покорила. Године пакъ 1015 настаε:

Треће Време исторіε Србске одъ године 1015 до 1165 после Христа; илити време, одкада су почели владати кралѣви у Сербіи, до кралѣва одъ племена Неманьћева.

Време ово εсть тога ради важно, што починю 1015 година владати у Сербіи Кралѣви: Но незнамо управ', како су постали, и у Сербію дошли. Изъ исторія други ближньи народа дознаεмо, да су између 950 и 1015 године далматински владѣтельи завладали Сербіомъ; но ніε се ни εданъ одъ ньи називао и Србскимъ Кралѣмъ, до:

---

§. 50.

I. Краля Владимира,

(1015 —).

Сына Петриславлѣва, Краля 33. у Далмаціи, или, као што Енгелъ суди, роћака каквогъ Клонимировића Чеслава, последнѣгъ Жупана Србскогъ. Владимиръ є имао кћерь Самуила, Краля Бугарскога, Косару за супругу. Самуило бquestо му є съ почетка найвећій непріятель; но позніє помиріосе съ ньиме за любовь кћери своє. Владимиръ є бю и врло миранъ и правдолюбивъ, и одвећъ добродѣтелянъ. Но ніє дуго владао. Самуило Бугарскій умре, а сынъ нѣговъ Владиславъ убіє брата свога Радомира, и науми да завлада и Сербіомъ. Позове зета свога Владимира, да доће на границу, да се договори съ ньиме о одржанію землѣ нѣгове у цѣлости. Владимиръ поити на позваніє то, а слуге Владисавлѣве убію га, противъ сваки права народны, у самой цркви, у кою се бю свратіо, да се Богу помоли. И тако издане Владимиръ 22. Маія 1015. године после Христа. А мѣсто нѣга ступи, по свой прилицы, на престолъ кралѣвскій у Сербіи

§. 51.

II. Владиславъ

(одъ 1015 — 1017.)

Краль Бугарскій. Но само є 2 године владао, и умрео є 1017 напрасно у стану, у

комъ є быо съ войскомъ своіомъ, съ коіомъ є пошао на Дурачъ, область грчку. Войска, то видивши, разбѣгнесе, и Цариграђани оснвоє и Бугарску и Сербію, простревши власть свою до Дунава.

Тако дођу Србльи подъ Грке Цариградске, и буду подъ ньима до 1030 године. Царъ Михаилъ Палеологъ пошлѣ у Сербію Теофіла нѣкогъ за намѣстника, и овай почне Срблѣ музти. Зато удари на нѣга, и истера га изъ Сербіє, Кралѣмъ себе назвавшій

§. 12.

III. Воиславъ или Доброславъ

(одъ 1039 — 1042).

Стричевићъ Владимировъ. Жао му є было, што гнѣче Грцы Срблѣ онако, и науми, да ослободи отечественике своє. Отиде у Цариградъ, и каже Грцима. да Срблѣ треба палицомъ владати, а Србльима почне исподъ руке поручивати, да є стидно, Грцима тако подапымъ бытн. Тимъ лукавствомъ учини, те га почину и Грцы и Србльи пазити, они даду му чести и богатства, а ови позову га, да дође къ ньима, и да ій ослободи одъ Грка, на коє мрзе, као на ђаволе. Воиславъ то учини, и будући да нађе Срблѣ, да су преправни, Грцима се осветити, то уречи данъ, у кои ће и Србльи и Далматинцы ударити на Грке, и све ій погубити. Тако є и было: єдва є могао намѣстникъ Теофило да се спасе. И тако бу-

де 1040 године Кралѣмъ Србскимъ (и Далматинскимъ) проглашенъ. Грцы пошлю таки войску на нѣга подъ Проватомъ, но ова изгине сва у шумама, єдва се Проватъ спасао. Воиславъ ударао є затимъ на грчке землѣ, и пустошіо ій. Цару Міхаилу Пафлагону буде послано млого новаца у Солунъ, но дуне якій вѣтаръ, и натера лађу, на коме су были, къ бреговима србскимъ, Воиславъ ували є, и задржи новце за себе; а Царъ пошлѣ войску на нѣга, 60,000 глава велику. Воиславъ засѣдне у планине, и погуби 40,000 Грка стрѣлама и каменѣмъ, валянимъ са планина. Године 1042 дође на престолъ грчкій Константинъ Мономахъ; и онъ науми, да с' освети Воиславу, и наговори бане Раскога, Бошнячкога, и Захолмскога, да се недрже Воислава. Воиславъ буде принуђенъ, побитисе съ Грцы, и побѣди ій и ту лукавствомъ, ударившій ноћу и сапредъ и састрагъ на ньи роєћомсе викомъ и укомъ труба неброєны, одъ коіи се Грцы устраше, и смету; ту побѣди и Бане речене. Но у той битки буде Воиславъ и самъ несрећанъ. Сынъ нѣговъ Радославъ, бывшій жупанъ Кечкій, оневиди одъ тешке храбрости, сѣкући Грке, я засѣче плећа оца свога, кога ніє познао у мраку и буни оной. И одъ те ране умре Воиславъ мало затимъ, а остави 6 синова по себи. Мѣсто нѣга пакъ постане Кральицомъ Србскомъ

§. 53.

IV. Неда Воиславићка,

(1050 —)

Супруга Воиславлѣва. Она є владала свимъ кралѣвствомъ, као Кральица, а синови нѣни управляли су областима своимъ као жупани, ньой покорни. Незна се, кадъ є умрла. Мѣсто нѣ постао є Кралѣмъ Србскимъ.

§. 54.

V. Міхаилъ Воиславићъ,

(1050 — 1080).

Найстаріи синъ Воиславлѣвъ и Нединъ. Онъ се помири съ Грцыма, и буде 1015. године у великомъ пріятельству съ ньима. Двадесетъ и више година после завади се съ ньима сбогъ Бугара, кои су кteли, да имъ онъ у помоћи буде противъ Грка, гнѣчивши ій, и кои су заиста и унука Воиславлѣва, сина Прієславлѣва, Бодина Кралѣмъ своимъ прогласили. Но та желя остане му неиспунѣна, Грцы увате му унука Бодина у битки, и одведу га у Антіохію, одкуда су га после Млѣтчани избавили, и у Сербію довели. Тако су Србльи онда іошт' почели, са западны народы састаяти се. Міхаилъ Воиславићъ договарао се и съ Папомъ римскимъ Александромъ 2., и моліо га, да му пошлѣ знаменія кралѣвска изъ Рима; но

добіо е само хоругву, и она е ношена предъ ньимъ. 1079 године удари на область грчку Драчъ, у отме е. 30 година владао е онъ Сербіомъ; но умре безъ наслѣдника рођеніегъ; и тако постане Кралѣмъ Србскимъ

§. 55.

VI. Радославъ,

(1080 — 1082).

Братъ Міхаиловъ, владѣтель добродѣтелянъ. Но ніе дуго остао на престолу. Бодинъ, сыновацъ нѣговъ, отме му кралѣвство, а нѣга пошлѣ у Требинъ заедно съ 8 синова нѣговы, и прогласи самъ себе Кралѣмъ Србскимъ.

§. 56.

VII. Бодинъ.

(1082 — 1106).

Како ступи на престолъ Србскій, а онъ удари на бане Раскога и Босанскога, кои су были одступили одъ нѣга; побіе и еднога и другога, и постави у Расіи две вѣрне слуге Марка и Вука, а у Босни Стефана бана. Око' 1085. почео се бити съ грчкимъ Царемъ Алексіемъ Комниномъ, и біо се до 1090. године. Онъ е готово све рођаке свое поубіо, двоица или троица спасла су се и побѣгла у Цариградъ; къ томе га е наго별рала Кральица му Яквинта, коя се бояла,

да не дође другій ко на престолъ србскій, а не сынъ нѣнъ найстаріи. Бодинъ е умрео после 26-годишнѣга владѣнія. А мѣсто нѣга ступи на престолъ Србскій

§. 57.

VIII. Доброславъ,

(1106 — 1106).

Сынъ Радославлѣвъ. Сынъ Бодиновъ Міхаилъ трудіо се свакояко, да дође на престолъ. Но народъ, омрзнувшій и на нѣга и на матерь нѣгову Яквинту, ніє ктео да га прими; већъ избере Доброслава. Доброславъ пакъ почне бѣснити; народъ омрзне и на нѣга, и пошлѣ къ кнезовима онимъ, кои су подъ Бодиномъ у Цариградъ побѣгли, позове ій, да дођу у отечество, и да ступе на престолъ. Ови дошавши, заваде се съ баномъ Раскимъ, и буду принуђени, да побѣгну изъ Сербіє, а на то устане

§. 58.

IX. Вукъ,

(1106 — 1106).

Банъ Раскій, и прогласи се Кралѣмъ. Народъ пакъ, нектевшій ни єднога одъ оны, коє є Бодинъ подигао, и немогавшій толику сметню да трпи, избере за Краля свога

§. 59.

X. Владимира,

1106 — 1115).

Унука Міхаила Краля. Кротакь бывшій и добаръ, позвао е све растеране кнезове куѣи, и приміо ій милокрвно. Но удова Яквинта, супруга Бодинова, науми, да и нѣга смакне, и наговори слуге нѣгове, те га отрую. И тако умре и онъ године 1115. А ступи на престолъ Србскій

§. 60.

XI. Георгіе,

1115, — 1115).

Сынъ Бодиновъ и Яквинтинъ. На нѣга поѣу роѣацы Радосавлѣви, бывши у Цариграду, съ войскомъ грчкомъ, и побію га тако, да е морао да бѣга са престола свога. На то прогласи 1115 Царъ грчкій, као господаръ Србски кралѣва, Кралѣмъ Србскимъ и Далматинскимъ

§. 61.

XII. Грубешу,

(1115 — 1122).

Унука Краля Радослава, а сына Браниславлѣва. Но и онъ е едва 7 година владао.

Георгіе Бодиновъ удари на нѣга съ войскомъ Раскомъ; и Грубеша погине. За ньимъ е дошао на престолъ опетъ

§. 62.

XIII. Георгіе Бодиновъ.

1122 — 1122).

Но наскоро отступи народъ одъ нѣга, свеже га, и пошлѣ у Цариградъ, гди и умре. За ньимъ ступи на престолъ Србскій

§. 63.

XIV. Урошъ,

1122 — 1136).

Сыновацъ Вулкана, Жупана Раскога. Онъ се називао Белымъ Урошемъ зато, што е бѣлу косу имао. За супругу имао е Францускиню нѣку. 1122. године ударили су Србльи на Грке, но Іоанъ Комнинъ, бывшій онда Царъ, побіо іій срећно, и растерао. (Кћи Урошева Єлена была е за Кралѣмъ Мађарскимъ Беломъ Слѣпимъ, и родила му е сина Геизу). Око' године 1136. пакъ умре; на нѣгово мѣсто ступи на престолъ Србскій

§. 64.

XV. Чедомиль.

(1136 — 1158).

Сынъ Урошевъ, одъ Грка названъ Бахиномъ. 1150. године завади се съ Грцы, кадъ се ови зарате са Сіциліомъ. Чедомиль изишао є самъ грчкомъ Цару Емануилу Комнину на мейданъ, но овай є быо вѣштіи, и избіо му мачъ изъ руке, а тиме га учиніо робомъ, и принудіо, да му тврду вѣру зада, да ће га за господара свогъ признавати, и да ће давати Цару грчкомъ 500 войника у помоћь. ако поведе Царъ ратъ какавъ у истоку, а 2000, ако се са западцы повади. Незна се, кадъ є умрео. — После нѣга постао є Кралѣмъ Србскимъ

§. 65.

XVI. Примиславъ или Урошъ.

(1158 — 1160).

Братъ Белушевъ, уйца маџарскога Краля Гензе. Онъ се трудіо, да сбацы грчкій ярамъ, но піе могао; и быо є принуђенъ, да зада Цару вѣру, да ће му быти покоранъ. (Маџарскій историкъ Прай потврђуе, да є Белушъ наговоріо Уроша, да се подда Маџарима, и да є Урошъ то учиніо, будући да му се досадіо ярамъ грчкій. Одъ то доба називали су се кралѣви маџарски и кралѣви србски). 1159. године завадесе Грцы са Ма-

ђары: и Царъ помисли, садъ є време, да се и Примиславу освети. Народъ пакъ, убоявшій се Цара, сбацы брже болѣ 1160 Примислава са престола, и постави на нѣга

§. 66.

XVII. Белуша.

(1160 — 1161).

Овога потврди и самъ Царъ грчкій. Год. 1161. умре Краљ мађарскій Геиза, и Белушъ одрече се своевольно кралѣвства, отиде малолѣтномъ Кралю мађарскомъ Стефану III., и кодъ нѣга умре, незнамо, кое године. *) Србльи пакъ предложе Цару грчкомъ 2 кандидата, Примислава или Уроша, старогъ Краля, и сына нѣгова Тешу. Царъ потврди 1162. године за Краля србскогъ

§. 67.

XVIII. Тешу, или Тихомиля.

(1162 — 1165).

Но и онъ се неодржи дуго. Почне се договарати са Мађары, кои су съ силнимъ и лукавимъ Царемъ грчкимъ Мануиломъ одъ 1163. до 1165. године непрестано ратъ водили. Царъ дочуе то, и позове Тешу, да му дође съ войскомъ своіомъ, као господа-

---

*) Одъ нѣга се назову после и кралѣви мађарски кралѣви србски, бывши сродни съ овима.

ру своmъ, у помоћь. Теша дође, а Царъ увати га, окуе, и пошлѣ у Цариградъ; мѣсто нѣга пакъ постави 1165 на престолъ србскій Стефана Неманю, наймлађега сына Тешина, одъ кога се починѣ четврто време исторіе србске.

Краткій прегледъ времена Пренеманиѣева.

Гди и знамо у времену овомъ, ко е владао, незнамо опетъ, кадъ е и докле е владао, и шта е радіо. И сва повѣсть она замршена е яко, ніе е нико другій списивао кромѣ Грка, а иови су были у млогоме небрежлъиви, и нису е точно списивали. Но изъ свега видили смо, да су Србльи показивали силу и крѣпость крозъ све оно време. Они су были толико пута надвладани, и одъ Грка готово и истреблѣни и растерани, но опетъ су се скуплялu, и у редъ ставляли, и страшно се били, свакояко трудећи се, да се учине незавыснмымъ одъ Цариграђана, рекао бы стидећи се, да морају онако слабимъ и мекимъ людма покорни быти.

Одъ Стефана Неманѣ починѣ

Четврто Време историѥ Србске одъ год. 1165 до 1371, или време, одкако ѥ дошло племе Неманьево на престолъ кралѣвскій у Сербіи доппде, докле ніѥ дошао К. Лазаръ на нѣга.

И ово време морамо раздѣлити на три части:

Прва одъ године 1165. до 1346, илити одъ Краля Стефана Неманѣ до Цара Стефана Душана.

Друга одъ године 1346. до 1367.: илити одъ Душана до Вукашина.

Трећа одъ 1367 до 1371, илити одъ Вукашина до Лазара.

Прва часть времена 4. одъ Стефана Неманѣ до Цара Стефана Душана.

§. 68.

XIX. Стефанъ Неманя I.

(1165 — 1195.)

За Стефана Неманю незнамо, кадъ є рођенъ. Име ово, кажу, да є самъ себи надео, говорећи, да є неманьій одъ праотаца свой у сили владѣтельской. Іошт' године 1165., великимъ Жупаномъ, а не Кралѣмъ, Србскимъ називавшій се, почне се трудити, да увелича државу свою. Год. 1169. употреби слабость Мађара, кои су се съ Грцы завадили, на свою ползу, и покори себи Босну, кою су ови одъ Сербіє отели, и укроти све манѣ жупане. Зажели, да добіє и Котаръ и Рватску, а почне и у грчке землѣ упадати. Царъ Емануилъ пође тога ради на нѣга съ войскомъ; Немани покори се Цару, и смири се съ ньиме. 1171. побуне га Млѣтчани, коима су Грцы Далмацію одузели, да се Цару непокорава. Но како войска царска дође, а онъ се покори опетъ Цару, самъ у станъ царскій дошавшій. 1180. године пакъ умре Царъ Емануилъ; Бугари побуне се противъ Грка, и Неманя устане и ньи, отме се одъ ньи, и освои градове Петрникъ, Стубъ, Землянъ, Велбуждъ, Призренъ и Нишъ. 1188. почасти немачкога Цара Фридриха I., кои є съ крстоносномъ войскомъ у Єрусалимъ пошао быо, у Сербіи врло гостолюбиво. И назове првый се Кралѣмъ Раскимъ, сву Сербію освоившій.

1192. удари опетъ на Грке, освои Скопію, и разори є, ако га и єсу побили Грцы на Морави. Но позніє заключи миръ съ Царемъ Исаакомъ Ангеломъ Комниномъ, и добіє синовицу царску Евдоксію за супругу сына свога и наслѣдника Стефана. И Царъ прогласи га на то Деспотомъ Србскимъ по обычаю Цариградскомъ. — Неманя є истерао расколнике изъ Сербіє, кои су истина Хрістяни были, но у многоме различно вѣровали, него што црква наша држи. Кажу, да се самъ онъ топрвъ 30. своє године крстіо. Патронъ нѣговъ бьо є архангелъ Міхаилъ, образъ архангеловъ бьо є на свимъ Неманьинимъ хоругвама. Нѣколико година пре смрти своє покалуђери се, а владѣніє преда 1195. године сыну своме Стефану. У Неманѣ была су 3 сына: Стефанъ, Вукъ и Рацко. Овай се покалуђеріо у светой гори, и Неманя отишао є 1197. године, као калуђеръ, къ нѣму, и положіо є темель манастиру Хилендару, кои є ктео да зида; но и не доживи, да се сазида, већъ умре 1199. у светой гори. И супруга нѣгова Анна, Бошнякиня, покалуђерила се.

Сынъ нѣговъ Рацко, покалуђерившій се, буде названъ Сава. Постане позніє Архіепископомъ у Сербіи, посвети се дѣлы своій, и буде првый просвѣтитель Србскій.

Іоштъ за живота Неманьина ступіо є на престолъ србскій

§. 69,

XX. Стефанъ Првовѣнчаный (Неманићъ I.)

(1195 — 1204).

Како ступи на престолъ, а Андрея, Войвода Рватскій и Далматинскій, братъ Краля маћарскога Емерика, удари на нѣга, и натера га, да да среднѣмъ своме брату Вуку Хулмъ и Ерцеговину. Садъ науми Вукъ и то, да обори брата свога, и прибѣгне Папи. Стефанъ, боећи се силе западне, пише Папи, и замоли га, да га брани одъ Вука, и да му даде титлу кралѣвску. Папа заповѣди Епископу Албанскоме, да вѣнча Стефана на престолъ кралѣвскій: но чувшій, да є то кралю маћарскоме врло противно, окани се намѣренія. Краль маћарскій пакъ, кои се такође називао Кралѣмъ Србскимъ по сродству свомъ са Белушомъ, 1161. године кралѣвавшимъ, дозна да є Стефанъ Папи прибѣгао, и да є Папа намѣравао да га постави кралѣмъ, удари на нѣга, и отера га, а мѣсто нѣга постави 1204. године Кралѣмъ србскимъ

§. 70.

XX. Вука (Волкана) Неманића II.

(1204 — 1205.)

Брата Стефанова. Пише и Папи, да Вука Кралѣмъ постави, и онако є ктео най- [illegible] да Стефана на престолъ вѣнча. Но

Папа неускте опетъ то да учини. То дознавшій братъ ньинъ Сава, кои є дотле веће постао быо архімандритомъ, дође изъ свете горе у Сербію, и помири Вука са Стефаномъ. Вукъ призна погрѣшку свою, и покає се, замоли Стефана за опроштенѣ, и завѣтує му се, да ће быти съ Холмомъ и Ерцеговиномъ задоволянъ. Тако дође по другій путъ на престолъ србскій

Стефанъ Првовѣнчаный.

(1205 — 1224.)

Док' є трајла свађа између нѣга и брата му Вука, дотле онъ отера Кральицу свою Евдоксію, коя є викала на нѣга да піє. Потвори на ню, да се држи съ другима, и отера є у танкой, и то іоште изсѣцканой, кошульицы, да іой є месо крозъ ню вирило; а после нѣ ожени се, и узме Анну, кћерь доже Млѣтачкога Дандула, ова є была западнога вѣроисповѣданія. Она приведе га опетъ на ту мысао, да се склони западноме вѣроисповѣданію. И занета пошлѣ 1216. године посланике свое Папи Оноріо, и овай пошлѣ му Іоана Кресценціо, да га вѣнча на престолъ србскій. То и буде 1217. учинѣно. И будући да є онъ првый између владѣтели србски быо, кои є, као што треба, на престолъ вѣнчанъ, то буде названъ Стефаномъ Првовѣнчанимъ. Титула нѣгова гласила є овако: „Стефанъ божіемъ милостію Серблін, Діоклен, Трибуніи, Далмаціи и Охлуміи вѣнчаный Краль.“ Папа Онорій забрани іо

Кралю Маҕарскоме, да се неназива више кралѣмъ србскимъ, као што є имао пре обичай называти се. Стефанъ є быо вѣнчанъ одъ папиногъ посланика, ако и есть братъ нѣговъ Сава онда у Сербіи быо, и свакояко се трудіо, да распространи вѣроисповѣданіє восточно. Подъ старость свою приклони се Стефанъ опетъ къ восточницыма, и ожени найстаріега свога сына Радослава съ кћерю Теодора Ласкара, грчкогъ Цара у малой Азіи. Годинe 1221. отиде Сава у Никеу, и предложи, да Никейцы пошлю утврђенія ради восточне вѣре у Сербіи, Архіепископа у Сербію: а Никейцы принуде нѣга самогъ, да онъ тамо иде. Сава прими се архіепископства: тако га и заепископе, и заархіепископе у Никеи. Сава врати се на то у Сербію, и вѣнча брата свога Стефана по другій путъ, но по обичаю восточномъ, на престолъ србскій, помаже га єлеємъ помазанія, обуче га у порфиру, и положи му на главу круну кралѣвску, кою є одъ Цара Ласкара донео; и установи 12 епархія србски, и архіепископску столицу. Све го ніє было повольно Емерику, кралю Маҕарскоме; и Сава отиде къ нѣму, и ублажи га, и заключи вѣчный миръ између нѣга и Стефана Првовѣнчаногa. Наскоро за тимъ разболе се Стефанъ яко, и издане; но Сава поврати га къ себи, покалуђери га брже болѣ, и даде му име Сімеонъ; но Стефанъ издане за тимъ по другій путъ — и умре 1224 године, а пре смрти іоште преда владѣніє србско

§. 71.

XXII. Радославу илити Стефану Храпавомъ (Неманићу III.)

(1224 — 1230)

Сыну своме. Овога вѣнча архіепископъ Сава таки исте године 1224., кое є Стефанъ Првовѣнчаный умрео, на престолъ србскій у Приштину граду. Храпавимъ звали су га зато, што є ручени говоріо. Боєћи се млађегъ брата свога Владислава, да га нестера са престола, отера га у Драчъ. Међутимъ пошлѣ Радославъ и Папи Онорію, да га и онъ вѣнча на престолъ србскій; Папа пошлѣ посланика свога на то, и вѣнча Радослава по другій путъ на кралѣство. У времена нѣгова умре Бугарскій Краль Іоанникій безъ наслѣдства, и породи се велика буна у Бугарской, Радославъ удари войскомъ на ню, и освои велику часть Бугарске. Узме и освоєне Бугаре у помоћь, удари на грчке землѣ, и освои одъ ньи млого областій. Међу тимъ ударе Мађари на Сремъ, кои є нѣму припадао. Радославъ завади се съ ньима, побіє ій, и ослободи Сремъ. Знамо да є отерао брата свога Владислава у Драчъ, тимъ раздражи народъ противъ себе, овай стане хулити на нѣга, и викати, да му є да Владиславъ дође на престолъ. То огорчи Радослава тако, да сврне мало памећу; но и пре ніє быо сасвимъ велике памети, и што є имао, изгубіо є тиме, што є быо женскомъ полу врло склонѣнъ. И архіепископъ Сава покелуђери га брже болѣ, и

6-годишнѣмъ владаню нѣговомъ 1230. године; а мѣсто нѣга вѣнча нэ престолъ србскій

§. 72.

XXIII. Владислава (Неманића IV).

(1230 — 1237.)

Брата Радосавлѣва, имавша за супругу кћерь Асена, краля Бугарскога и Загорскога. Како ступи на престолъ, а оно се стану нѣколико страна грчки и албански нѣму противити, но онъ ій утиша опетъ и покори. Затимъ стане га Кнезъ Дурачкій, Іоанъ Ангелъ, узнемиривати, но и овога укроти, увати, и одведе у Сербію, а после врати га на молбу Цара грчкогъ, кои му є быо рођакъ. Тако умиривши се са свію страна, науми да и обогати кралѣвство своє, и почне првый одъ Кралѣва србски руде копати, тога ради доведе више Немаца, вѣшты у копаню руда, у Сербію. Тимъ начиномъ обогати се яко, и стане велелѣпніє живити, него досадашньи праоцы нѣгови. Год. 1237. умре архіепископъ Сава, а мало затимъ исте године и самъ Владиславъ, и буде погребенъ у манастиру Милешеву, кои є самъ сазидао. Владиславъ ніє имао дѣце, и зато є ступіо, по смрти нѣговой, на престолъ србскій

§. 73.

XXIV. Урошъ, Великій Краль. (Неманићъ V.)

(1237 — 1272.)

Онъ се звао управо Драгославомъ, но самъ се назвао Урошемъ, по примѣру прадѣда своій. Быо є наймлађій братъ Владиславлѣвъ, и трећій сынъ Стефана првовѣнчанога. Урошъ быо є у пріятельству са свы околны народы. За супругу узео є Францускиню нѣку, именомъ Єлену, кћерь Балдвина Куртенейска, и съ ньомъ є родіо сынове Драгутина и Милутина. Год. 1241. ударе на Сербію Татари, изъ Мађарске допавши. Урошъ ніє имъ могао довольно противостати, и они оплѣне Сербію, и врате се. Године 1344. пошлѣ Краль мађарскій Бела IV. Субића, графа Бребирскога, да буде баномъ у Рватской, Далмаціи и Славоніи, а пређашнѣмъ бану, зету своме Ратиславу заповѣди, да иде у Бѣоградъ, Бѣограду пакъ принадало є и єдно парче землѣ Урошеве, и тако омрзне Урошъ на Маџаре, а Маџари на Уроша. Год. 1255. почне кињити Ласкара Теодора, кои се съ Албанскимъ Міхаиломъ завадіо быо, и опустоши предѣлъ Китанскій и Прилѣнскій, воиску грчку растеравши. Урошъ є быо и Бели IV. у помоћи противъ Отокара чешкогъ. 1261. године быо є и онъ у Віени на заключаваню мира између ове двоице. Томъ приликомъ ожени сына свога Драгутина съ Катарииномъ кћерю Маџарскога Стефана, сына Белина,

обећа Драгутину, да ће му уступити за живота свога престолъ србскій и поморскій. — Кадъ се исте године съ Грцы мало завади, и войскомъ на нъи пође, а Драгутинъ стане Уроша опоминяти, да му, по обећаню своме, престолъ уступи, никако ніе ктео да се приволи, да іошт' кое време почека. Но међутимъ спадне Драгутинъ съ коня, пребіе ногу, и оканисе оца. А Урошъ науми да ожени и сына Милутина. Запроси одъ Цара грчкогъ Міхаила Палеолога кћерь нѣгову Анну. Царъ обећа є Милутину, но пошлѣ найпре људе своє, да виде, каква є земля Сербія, и какви су у нъой обичаи, оће ли моћи быти кћи нѣгова онако примлѣна, као што є одъ матере своє оправлѣна; посланицы грчки нађу, да є у Сербіи све просто и у средню руку, виде, како старія сна кралѣва, супруга Драгутинова, сѣди и преде вуну, у просто одѣло обучена, чую, како се Краль чуди оправи нъиной, како Србльи само одъ лова живе, нит' имаю углађены стола нит' столица; врате се у Цариградъ, и яве Цару, а Царъ неуските више одржати рѣчи, и удати Анну за Милутина. Сватови се покваре. Међутимъ оздрави Драгутинъ, и стане опетъ опоминяти оца, да му престолъ уступи. Урошъ неуските то учинити, и зато га сбацы Драгутинъ са престола србскогъ. Урошъ побѣгне у Дурачъ, и умре наскоро одъ єда исте 1272. године, а на простолъ србскій дође .

§. 74.

XXV. Драгутинъ (Неманићъ VI).

(1272 — 1275.)

Старіи сынъ Уроша Великога, кои е, да бы на престолъ дошао, войскомъ и помоћу Краля Мађарскога Стефана V. на оца свогъ ударіо, и побіо га. Іошт' е имао толико човечества, те е кости очине ископао, и у манастиръ Сопоћанъ пренео, и тамо сараніо. А матери Єлени дао е парче землѣ у Скодри, да се одъ нѣ живи. Како ступи на престолъ, а онъ стане издавати указе противъ неправде, лихоимства, крађе, излишества и гордости. Но тек' што постане Кралѣмъ, а онъ се раскае, што е онако оца свога гоніо, и пошлѣ по млађега свога брата Милутина, и преда му 1275 и круну и скиптаръ kралѣвскій подъ тимъ уговоромъ, да Милутинъ уступи Србско кралѣвство сыну нѣгову (Драгутинову), малолѣтну Владиславу по смрти Драгутиновой. Самъ пакъ отиде у Мачву, кою е одъ таста свога узъ Катарину добіо, а оданде у Сремъ, гди е Добрацъ за свой престолный градъ огласіо. Мало за тимъ покае се и за то, и отера Милутина са престола. Милутинъ буде съ тиме задоволянъ, и почне зидати манастире. Тимъ приволи себи свештенство. Ово стане Драгутину представляти, да се грѣхова свойй, и сбаченія очина са престола, и отераня Милутинова съ нѣга, покае, и да остави ради тога брата свогъ Милутина у чину кралѣвскомъ. Драгутинъ учини то, и покалуђери се подъименомъ Теоктиста:

пређе у Сремъ натрагъ, и пребываше на Дунаву кодъ Карловца у такозовомомъ Матею, гди се и данъ данашный зидине нѣке виде, за кое кажу да су одъ нѣга. Драгутинъ е покрстіо више езичника, и патарина изъ Босне, и шиляо е дарове у Ерусалимъ и на гору Сінайску, и у више светы мѣста. У дворъ нѣговъ долазили су и роми и клясти, и глуви и нѣми, и добіяли су одъ нѣга дарове и благодѣянія. Незна се управо, кадъ е умрео, но кажу, да е 1317. године, 22. Марта издануо. Онъ се каяо свакояко за грѣхе свое: лежао е на трню и оштрлятимъ каменчцыма, и облачіо се у врећу одъ длака и т. д. Знамо, да е мѣсто нѣга іошт' 1275. године, и за живота нѣгова, ступіо на престолъ србскій

§. 75.

XXVI. Милутинъ Стефанъ Урошъ II. (Неманићъ VII.)

(1275 — 1321).

Милутинъ быо е врло младъ, кадъ е ступіо на престолъ. Восточни и западни списательи пишу о нѣму, да е быо истина храбаръ, но да е быо и похотльивъ; и да се четири пута женіо, свакій путъ женећи се, прошасту супругу отеравши; да е последню свою супругу Симониду, кћерь грчкога Цара Андроника, іошт' ни 5 година неимавшу, себи обручіо, и 8. године веће бракосачетао, а тимъ е покваріо тако, да му ніе могла дѣце рађати: да, да су морале

и невѣсте, кое су сватовски куһи младоженьиной воһене, и покрай двора нѣгова пролазиле, прву ноһь съ ньиме спавати; и да е живіо са снаомъ Катарином Драгутиновомъ недозволѣнимъ начиномъ, док' се Драгутинъ каяо за грѣхе свое у Срему. Но архіепископъ Данило быо е воспитатель Милутиновъ одъ дѣтинства, и описао е животъ нѣговъ и дѣла, и неявля ништа о томе, да се четири пута, и прошасте жене теравши, женіо, и да е онако похотльиво живіо: іошт' назива га преизреднимъ владѣтелѣмъ. Восточни и западни списательи были су у многоме пристрастни, могли су те ствари и потворити на Милутина; а Данило морао е бранити воспитаника свога и Краля; тако незнамо, коме да вѣруемо. Бранеһи, што е наше, треба да се држимо архіепископа Данила. Іошт' године 1271. оженіо се съ Елисаветомъ, кһерю Краля Маһарскога Андрее III., и родіо е съ ньоме сына Стефана Дечанскога. (за кога други кажу, да е съ туһомъ женомъ роһенъ); но ова му умре, и 1303. год. узме кһерь цара Андроника старіега Симониду, коя е онда была 16 година веһъ велика, и съ ньомъ родіо е сына Константина. Милутинъ жедніо е за ратомъ. Іошт' 1275. године помогао е брату своме Драгутину противъ два зликовца, Куделина и Дрмана, кои су кхели да се одъ Драгутина отму, у Ждрлу и Браничеву утврдивши се. Милутину е было врло жао, што су Грцы были толико надувени, да су ктели да Србльима, као господари, владаю. И зато оправи 1279. године страшну войску, удари на землѣ Цариградске, и освои Скопію, Злѣтову и Піянацъ. Тога ради пошлѣ Міхаилъ

Палеологъ 1280. год. велику войску подъ Константиномъ Порфиророднимъ на Милутина; но Константинъ није могао укротити Срблѣ да, само є умиріо нѣкогъ Котаницу, кои се одъ Цара быо отргао, и Милутину прилѣпіо. 1284. науми Палеологъ, да самъ иде на Милутяна, и поведе на нѣга грчку, фрижку, татарску и турску войску; но и невиди Сербіє очима, умре трећій данъ по полазку свомъ изъ Цариграда: а наслѣдникъ нѣговъ Андроникъ поступи съ войскомъ истомъ до Липляне и Призрена: Милутинъ уступи у планине, а Андроникъ не ускте ићи за ньимъ, и остави войводу Галбу, да узнемируе съ войскомъ Татарскомъ Милутина. Год. 1285. освои одъ Грка Струму и Серскъ, Хрістополь и Дабрскъ. Око 1292. удари Шишманъ, началникъ Видинскій, на землю Драгутинову, а Милутинъ удари на Видинъ, и опустоши предѣлъ онай. Шишманъ се замоли, да се съ ньиме премири. Милутинъ заключи миръ съ ньиме, и даде му кћерь свою Неду за супругу. На то се расрди Ногасъ, ханъ татарскій, и пође на Милутина; Милутинъ устраши се, и заиште мира, кои му и буде данъ, но морао є да да у залогъ свогъ сына Стефана, кои є после прилику улучіо, избећи изъ Видина, и вратити се у Сербію, єдни кажу помоћу Султанке, кодъ коє се быо додворіо, а други веле помоћу Татарина нѣкогъ. 1296. стане Милутинъ опетъ на грчке землѣ ударати: Грцы, кои су у исто време ратъ имали съ Персіяны, нису знали, како да се нѣга опросте, већъ почну му говорити, да се женидбомъ съ ньима сроди, и онако є быо удовъ; и даду му кћерь Цареву Симониду за супругу. Ма-

ти нѣна, Царица Єрина, мрзила є на Цара свога, и говела є зету своме Милутину свакояко, послала му є и круну, кою є Андроникъ носіо, да се ньомъ вѣнча, и да састави и кралѣвство Србско и царство Грчко уєдно, па да постане владѣтелѣмъ одъ обадва. Видивши пакъ, да то неможе быти, а и мрзивши на сына Милутинова Стефана, пасторка кћери свое Симониде, стане о томъ радити, како бы довела после смрти Милутинове єдногъ одъ синова своій на престолъ србскій: тога ради шиляла є Милутиму неброєно благо и дарове, и испразнила є касу царску у Цариграду. А кромѣ тога послала є и сынове свое Димитрія и Ѳеодора у Сербію, да се обуче земльи и обичаима тамошньимъ. Но мекушцы Грцы немогоше да се привикну, и врате се кући, ратосиляюћи се и престола србска и вѣнца кралѣвска у Сербіи. Стефанъ, то дочувши, а извѣштенъ, да се Милутинъ плану Єрининомъ приволіо, дигне се, и науми, да отме оцу за живота іоште круну србску. Привуче и выше бояра на свою страну, и пође съ великомъ войскомъ на оца. Но раскаε се, и дође предъ оца, клекне предъ ньимъ на колѣна, и замоли га за опроштенѣ. Милутинъ претвори се, да му прашта, но после свеже га, и окуε, и заповѣди да му се очи ослѣпе усіянимъ гвожђемъ превученимъ. А 1307. године пошлѣ га у Цариградъ заедно са сыновы нѣговы Душицомъ и Душаномъ: и Стефанъ пребывао є тамо, непрестано очи везане имавшій, ако и ніє быо са свимъ ослѣпіо. 1307. године почне се Милутинъ Папи приволявати; у то време завадили су се Грцы съ Каролом Валойскимъ, сыномъ

Филипа Краля француского, кои є имао Цариградкиню нѣку за супругу, и кои се тога ради прогласіо Царемъ грчкимъ. Милутинъ пакъ стане се приволявати Папи, да бы му добро было у случаю, ако буде Валояцъ онай напредовао, съ почетка давао му є и войске у помоћь противъ роћенога свога таста. Но наскоро окане се Валояцъ истый намѣренія свога, и Милутинъ одпусти посланике Папине, изговараюћи се, да несмѣ одъ брата свога Драгутина и одъ пунице свое Єрине, у католичко вѣроисповѣданіє прећи. Год. 1313. udари Милутинъ заєдно съ братомъ своимъ Драгутиномъ на Маћаре, и Папа заповѣди западновѣрцыма, да сви иду на Милутина; незнамо, како се ратъ овай окончао. У исто доба ударе Персіяни на Цариградъ, Андроникъ позове Милутина у помоћь, и Милутинъ доће му у помоћь, и побіє Персіяне до ноге. Тимъ се ободри Андроникъ, и замоли Милутина, да му даде нѣшто войске, да удари на Персіяне и у Азіи. Милутинъ одабере найхрабріє Срблѣ подъ войводомъ Гребостремомъ, и ови учине чудеса по малой Азіи. Год. 1316. завади се съ Дубровничаны сбогъ острова нѣкога, но опетъ се помири, Дубровчани морали су да му плаћаю данакъ. Год. 1317. Марта 22. умре му братъ Драгутинъ; Милутинъ ухвати сына нѣгова Владислава, и освои землѣ Драгутинове. У то време умре му пуница Царица Єрина, и свештенство склони Милутина, да позове сына свогъ Стефана изъ Цариграда; Милутинъ учини то, и опредѣли му Діоклеу за престолный градъ. Год. 1319. дигну се на Милутина Маћари, и Сіциліянцы, они зато, што

су Србльи Мачву, банію мађарску, подъ собомъ имали, а ови зато, што су ктели Драчъ да освое: Папа опомене и Епирце, да иду на Милутина: Милутинъ изгуби не само Мачву, но и Босну, а у Епиру буде срећнін: Папа пакъ побуни на нѣга и римскога Цара Фридриха, и Польскога Краля Владислава Локѣтка, Чешкога Іоана, и Херцога Австрійскога Леополда, и Хайнриха Каринтскога: Краля мађарскога забуне собствени нѣгови поданицы; и тако престане савъ ратъ. Милутинъ є ктео іошт' да помогне млађемъ Андронику противъ старіега; но умре 1321. године, 5. Ноемвра у престолномъ своме граду Неродимльи; и буде погребенъ у манастиру Ст. Стефана у Банской, кои є самъ зидао. Милутинъ є знао миръ и поредакъ у земльи своіой држати, а быо є врло вѣштъ у томе, да удальи одъ граница своій ратъ. Онъ є украсіо Хилендаръ, распространіо га, и обкопао ярковы и кулама, а за землю, на коіой стои, платіо є Цару грчкомъ; поклоніо є манастиру истомъ и више землѣ и вінограда, да ньима господствує, сазидао є и у самомъ Цариграду на мѣсту Продрому и манастиръ и болницу, и купіо имъ выше земаля одъ Цара. Милутинъ є довео и свештенство у бољій редъ, и установіо є 15 епархія, а сазидао є више црквій и више ій поновіо. Аціяма и сиротиньи указивао є велика благодѣянія. После нѣга владао є Сербіомъ

§. 76.

XXVII. Стефанъ Дечанскій, Неманићъ VIII. (Стефанъ Урошъ III.)

(1321 — 1336.)

Сынъ Милутиновъ, рођенъ съ Єлисаветомъ мађарскомъ, првомъ супругомъ Милутиновомъ. После смрти Милутинове остане велико число войске у Сербіи, у ньой є было и млого странны войника, и ови почну узнемиривати грађане, а после заваде се изменђу себе, и стану отимати добитъ єданъ другоме. У той смутньи пошлѣ свештенство по Стефана, кои є іошт' пребывао у Діоклеи, Стефанъ дође, и покаже се народу, и каже му, да є чудомъ божіимъ прогледао, и да неће выше носити свезе на очима, видећи лѣпо, као и други люди. И оньсе назове Урошемъ, а Дечанскимъ прозванъ є отуда, што є сазидао монастиръ Дечане. Вѣнчавајући се на престолъ год. 1321., обећа сыну своме старіему Стефану Душану, да ће му дати половину земаля своіи и половину блага свога. Тек'што ступи на престолъ, а братъ млађій Константинъ, рођенъ са Гркиньомъ Симонидомъ, поручи Стефану, да се мане престола, ко є икадъ видіо, да слѣпъ людма влада. Стефанъ неодговори му на то ништа, већь скупи войску, и пође на Константина; позове га найпре, да му дође братски, и да буде као братъ Кралѣвъ првый до нѣга, но Константинъ неучини то; и оба брата побіюсе съ войскомъ своіомъ, Константинъ

погине у битки, и тако остане на престолу Стефанъ. И Владиславъ, сынъ Драгутиновъ, тако братъ одъ стрица Стефану, дотле пребывавши у Срему, пође на Стефана, но Стефанъ побіе и нѣга, и отера га у Маџарску. Стефанъ се женіо два-пута; првый путъ имао є кћерь Краля Бугарскога Смильца за супругу, и съ ньомъ є родіо Душана и Душицу, а другій путъ, удовъ оставши, узео є кћерь влашкогъ Войводе Влайка, и съ ньомъ є изродіо выше дѣце. Године 1326 ударе Маџари на Влашку: Влайко позове зета свогъ Стефана Србскогъ у помоћь, онъ му дође, и Власи побію Маџаре подъ Кароломъ Робертомъ I. А год. 1330 заведе се у ратъ са Бугары: Краль ньинъ Михаилъ Страшимировићъ отера супругу свою Неду, кћерь Милутинову, тако сестру Стефанову, изъ Бугарске, и узме сестру Андроника Палеолога за супругу. Страшимировићъ гордіо се яко и поносіо, Стефанъ му є писао, да се мане рата, и да не пролива крви христянске; но Страшимиръ одговори му, ако му таки сутраданъ не дође, и предъ нѣга не клекне, да зна, да ће га свега оковати, и дотле мучити, док' неиздане. Са Страшимировићемъ быо є и Краль Маџарскій Робертъ. Стефанъ Дечанскій поступи до рѣке Струме илити Стримона, гди су непріятельи стояли; и побіє се съ ньима 16. Юлія 1330, рѣка Струма буде крвлю Бугара боядисана, и Душанъ освѣтла образъ оцу своме: Страшимировићъ спадне съ коня, буде уваћенъ, и Стефану доведенъ, но умре четвртый данъ одъ рана, заданы му у битки, и Стефанъ погребе га честно. Садъ падне и Бугарска

подъ Сербію. Другъ Страшимировићевъ и савезникъ био є шура нѣговъ новый, Андроникъ млађій: овай чувши, како є прошао Страшимировићъ, врати се съ войскомъ своіомъ у Цариградъ. Стефанъ Дечанскій уђе на то у Бугарску, постави Неду опетъ Краљицомъ Бугарскомъ, и потврди све бояре у чиновы своій: а нову Краљицу, сестру Андроникову, пошлѣ у Цариградъ. Таки на годину 1331 науми Стефанъ, да се освети Андронику, зато, што се са Страшимировићемъ држао: Андроникъ ніє могао бранити се одъ нѣга; Стефанъ отме му Велесъ, Просекъ, Штитъ, Треште, и Добрунъ, и покори себи выше маньи грчки владѣтеля: освоєно разда Србльима войницыма, а сыну своме Душану даде Зенту за награду храбрости нѣгове и мужества. Ратомъ овимъ обогатіо се Стефанъ тако, да є могао монастиръ Дечани раніє сазидати, и 1338 годиње довршити. Западцы пишу, да се и Стефанъ Дечанскій съ Папомъ договарао, могуће є, да є и то чиніо, но опетъ є остао вѣри своіой вѣранъ. Іошт' 1331 годиње, тако, кадъ се Дечанскій съ Андроникомъ боріо, завади се Душанъ съ оцемъ своимъ, што му ніє половину блага и земаля своій дао, као што му є био при ступаню на престолъ обећао: а Цароставникъ пише, да є Душанъ управ' намѣравао, да самъ ступи на престолъ србскій. Нађу се и подбадачи, кои и єдну и другу страну іошт' већма раздраже. Привърженицы Душанови прогласе Душана Краљемъ Србскимъ; отацъ удари на то у нѣгове землѣ, и оплѣни ій. Но помире се опетъ. Год. 1334 састане се Стефанъ Дечанскій съ Ца-

ремъ Андроникомъ, и заключи съ ньиме уговоръ союзническій. То небуде Душану повольно, мислећи, да се союзъ тай противъ нѣга прави, скочи на оружіе, обколи оца свога изненада у Нероднмльи, и ухвати га; но раскае се, и замоли оца за опроштенѣ. Бояри пакъ боећи се, да се како и непомири съ оцемъ, наговоре га, да Стефана затвори у Звечане; Душанъ то учини; а ноћу дођу люди нѣки къ Стефану Дечанскомъ, и удаве га 1336 године, проклиньюћа на последнѣмъ концу и сына Душана и потомке. — Тако постане Кралѣмъ Србскимъ сынъ Стефана Дечанскога

§. 77.

XXVIII. Стефанъ Душанъ, Силный. (Неманићъ IX.)

(1336 — 1356.)

Ньимъ настае

Друга часть времена 4. одъ године 1346 до 1367, илити време Царева Србски.

Душанъ вѣнчао се на престолъ 1336 године. Наскоро за тимъ ожени се, и узме за супругу Єлену, кћерь министра грчкогъ Іоана Кантакузина. Ранићъ описуе дѣла Душанова врло кратко: зато морамо се держати други списателя; Енгелъ описуе ій пространіе. Како ступи на престопъ, а онъ стане о томъ мыслити, како бы наудіо Цариграда-

ђанима, кои су му оца яко киньили. И водіо є тринайстъ ратова съ Грцы. Године 1337 зарати се првый путъ съ Цариграђаны, и пређе у ньине землѣ, освои Струмицу, покори себи сву Македонію до Тесалоника, Костуръ и Янину, и пошлѣ нѣшто войске подъ самый Цариградъ: обколи и самога цара Андроника у Солуну тако, да є овай быо принуђенъ, да га моли за миръ. Душанъ заключи съ ньиме миръ 1340, и даде му повећу часть изгублѣны земаля као на даръ, а задржи градове Ахру, Прилепъ, Костуръ, Струмицу, Хлеринъ, Желѣзнацъ, Воденъ, Герменъ, Аверію, Серезъ, Трикалу, Янину и Ханину. — У то време умрео є Данило архіепископъ, а мѣсто нѣга постао є историкомъ србскимъ Григоріє, игуманъ Дечанскій. — После рата овогъ установи Душанъ орденъ Св. Стефана, и уреди придворне чинове по обычаю западника, а раздѣли државу свою на 8 намѣстничества, у свако одъ ньій постави по єднога управителя подъ именомъ жупана. Године 1341 завади се Царица грчка Анна съ министромъ своимъ Кантакузиномъ, и овай се прогласи Царемъ грчкимъ. Садъ є, помысли Душанъ у себи, време, да могу што уловити безъ велика зноя; пође на Грке по другій путъ, и обколи градъ Едесъ, Кантакузинъ буде одъ непріятеля своій побієнъ, и дође Душану у Сербію, Душанъ прими га гостолюбиво и пріятельски. Царица Анна и Грцы писали су Душану три и четири пута, да имъ изда Кантакузина мртва или жива, а да ће му они уступити сву землю до Филипполя и Хрістополя: но Душанъ одговоріо имъ увѣкъ срамно на то, да не бы ни

за животъ главе то учиніо. Већъ даде іоште Кантакузину 20 бояра своій съ више иляда Србаля у помоћь; съ ньима обколи Кантакузинъ Серезъ: но войска србска не умѣри се у еденю воћа, поболе се, и изгуби одъ срдоболѣ 1500 войника, то принуди Кантакузина, да се врати у Сербію, и Душану покори се единый Едесъ. То є быо Душану трећій ратъ са Грцы. Године 1343 досади се Кантакузину пріятельство Душаново, и улучи прилику, побећи изъ Сербіє; тимъ учини, те се Душанъ яко разяри на нѣга, и управо се зарати. То є четвртый ратъ Душановъ съ Грцыма; но нису ни дошли до тогъ, да се побію. Године 1344 пакъ буде озбильскій и петый ратъ, и Кантакузинъ пише турскомъ султану Амуру у Смирни, да му пошлѣ войске у помоћь, Амуръ учини му то. Душанъ съ своє стране сдружи се тѣшнѣ и съ Царицомъ Анномъ и съ Бугары. Но Турцы побію Срблѣ кодъ Сафаніяне поштено, и Душанъ се врати кући, да попуни войску свою. Године 1345 зарати се Душанъ шестый путъ съ Грцы, дође предъ Серезъ, и обколи га. У то доба отиде Кантакузинъ у Цариградъ, а Душанъ поступи тако, да га сва Македонія призна за свогъ господара. Године 1346 обколи опетъ Серезъ, и освои га; то є седмый ратъ Душановъ съ Грцы. Како освои Серезъ, а онъ се прогласи Царемъ србскимъ, грчкимъ, и бугарскимъ, положи царску круну на главу свою, и устрои дворъ свой и начинъ живлѣня свогъ са свимъ по вкусу грчкомъ, и сына свогъ Уроша постави кралѣмъ србскимъ, и остави га да влада у старой Сербіи одъ Іонійскогъ мора

и Дунава до Скопіє и до рѣке Вардара. Таки постави и Патріярха у Сербіи, тимъ се завади съ Цариградскимъ патріярхомъ Каллистомъ, и овай исключи Душана одъ причешћа. Таки у почетку 1347 године пише Кантакузинъ Душану, да се са свимъ помире, и да му врати Душанъ све, што одъ грчки земаля има; но Душанъ неприволи се томе, и Кантакузинъ обяви му ратъ: ово є Душану осмый ратъ са Грцы. Кантакузинъ доведе и 10,000 Турака подъ Солиманомъ, но и не побію се са Душаномъ, већъ се врате у Азію. Таки на годину 1348, обяви Кантакузинъ деветый ратъ Душану; — и у овомъ не побію се, и Кантакузинъ разболе се. Године 1349 пакъ обколи Душанъ градъ Солунъ, и то му є десетый ратъ са Грцы, но Кантакузинъ одбіє обсадителѣ одъ града, ухвати 30 србски бояра, и пошлѣ ій и безъ коня и безъ оружя Душану, а освои Едесъ. Исте године постане Душанъ племићемъ Млѣтачкимъ, и изда царству своме кньигу закона са 101 членомъ, за кое каже списатель немачкій Рысъ у свомъ руководству къ исторіи среднѣгъ вѣка, изданомъ 1817 године у Віенни, да су прави и особити споменицы среднѣга вѣка, и да дишу найблагороднінмъ и найблажінмъ духомъ. Године 1350 почне градъ Скопія договарати се съ Кантакузиномъ, да му се преда, Душанъ дозна то, и обяви Кантакузину ратъ; то му є єданайстый ратъ са Грцы. Душанъ доведе толико войске, да се Кантакузинъ устраши и побѣгне у Солунъ. Године 1351 ступи у саюзъ съ другимъ зетомъ Кантакузиновимъ Палеологомъ, и съ Кралѣмъ Бугарскимъ Александромъ,

сестрићемъ своимъ, противъ Кантакузина, и обяви Кантакузину ратъ; то му є дванайстый ратъ съ Грцы. Но Грцы побію Срблѣ, помоћу Турака, тако поштено, да є єдва ко живъ и остао. Године 1352 поведе Душанъ ратъ съ Кралѣмъ Маџарскимъ Лудовикомъ I., кои є зактевао, да Душанъ пређе у католичку вѣру, да му дадеСремъ и да призна Мађаре за господаре своє. Душанъ доведе толико войске, да се Мађари одъ нѣ устраше, и нагну на Саву, гди ій млого изгине, неимаюћи моста, да се превезу. Год. 1354 удари Лудовикъ по другій путъ на Душана съ већомъ силомъ; Душанъ пише Папи, да га закрили одъ Мађара, и Папа одврати Лудовика одъ рата, надаюћи се, да ће Душанъ прећи у вѣру католичку. А кадъ дођу посланицы Папини Душану, а онъ стане зактевати одъ нъій, да га полюбе у ногу, посланицы то неучине, и Душанъ забрани Србльима, да се нико неусуди, службе папины посланика слушати, већъ кои оће, да му се очи избоду. Лудовикъ се завади у то доба са Млѣтчаны, и остави Душана на миру. Душанъ ожени садъ єдинца својгъ Уроша, и узме му за супругу кћерь Влашкога господара Єлену. Год. 1356 укопаю се Турцы у Галиполю, Кантакузинъ одрече се престола, и Душанъ поити таки, да Турцыма предѣлъ положи, да далѣ неиду, а при томъ и да се самъ Царемъ грчкимъ прогласи. Скупи 80,000 войника, наумивши, да освои сву Тракію, и Романію, а найпосле и самъ Цариградъ, и да се освети на патріарху Каллисту, што га є проклео и одъ причешћа исключіо. Но у мѣсту Дяволу ухвати га яка грозница, и умре одъ нѣ исте 1356

године 8 Декемвра, 20 година, кое кралѣвавшій, а кое царовавшій. — Душану 'су име Душана дали родительи одъ милина, а народъ назвао га е Силнимъ зато, што е онолико земаля покоріо, и у ратовы силанъ быо. За ньимъ е слѣдовао єдинацъ нѣговъ

§. 42.

XXIX. Царъ Урошъ V.

(Немашнѣъ X. и последный)

(1356, — 1367).

Знамо, да га е отацъ за живота іоште поставіо Кралѣмъ Србскимъ, да влада у старой Сербіи. Како Душанъ умре, а Урошъ вѣнча се на престолъ царскій, 1367 године; онда му е было 19 година. Како ступи на престолъ, а намѣстникъ Акарнанійскій Симеонъ устане на нѣга, да присвои себи достоинство царско. У исто време побуни се и бывшій намѣстникъ Албанскій Никифоръ, кога е Душанъ протерао. Симеонъ ніе ништа издѣйствовао, но Никифоръ отео е Тесалію, и узео тетку Урошеву, сестру матере нѣгове Царице. Тако почну и остали гуверматори, поставлѣни одъ Душана, укрѣплявати градове свое и тврдинѣ, а найпосле и непризнаю Уроша за Цара свога. Найпагубніи одъ свію быо му е Вукашинъ, нѣму е имао Урошъ найвеће повѣреніе, и назове га Кралѣмъ, а задржи себи достоинство царско. И толико е быо слабъ, да е спокойно гледао, како се два намѣстника,

Лазаръ Сремскій и Мачванскій, и Вукашинъ Подунавскій, ваде, и 1359 године ратомъ єданъ на другога иду, и нѣгово наслѣдіє пустоше. Лазаръ є быо у рату томъ срећніи, и побѣдіо є Вукашина помоћу Мађара. Вукашинъ є быо свимъ сметняма, у Сербіи поставшимъ, кривъ, а Урошъ ніє ктео да слуша старіє люде, и любителѣ отечества свога, и да се отресе Вукашина, већъ є и пребывао кодъ нѣга, и само нѣгове савѣте слушао. Вукашинъ є и рааніо Уроша нѣко време; а после оправи га Лазару, да га и онъ раани, позніє га дозове къ себи, и наговори, да отера супругу свою прву, а да узме кћерь нѣгову. Найпосле досади се Урошу, гди мора подданицыма своимъ быти покоранъ, и управо одъ ньи живити; и наумн да побѣгне у Дубровникъ; то дочуе Вукашинъ, изведе га у ловъ, и убіє га на полю Косову не далеко одъ Неродимлѣ 1367 године, 2 Декемвра. Тако нестане племена Немањићева на престолу Србскомъ. И ступи на нѣга са свимъ страный човекъ

§. 79.

XXX. Вукашинъ Мриявићъ,

(1367 — 1371.)

Бывшій намѣстникъ србскій одъ Сереза до Дунава.

Ньимъ настае:

Трећа часть времена 4. одъ године 1367 до 1371; илити време одъ уграбителя престола Србскога Вукашина, до К. Лазара Гребеляновића.

Како ступи 1367 на престолъ, а онъ заключи уговоръ съ Іоаномъ Палеологомъ, да ослободи и Цариградско царство одъ Турака, кое су и Власи наговарали на Вукашина. Муратъ пође 1370 године на Вукашина, и овай изиђе му неустрашимъ на сусретъ; и побіе Турке. Но Муратъ умложи таки войску свою, и сукоби се съ Вукашиномъ на рѣцы Тенари; удари ноћу на Срблѣ, іошт' дубоко спававше, разбіе ій са свимъ, и натера да бѣже. Мложество Србаля подаве се у Тенари, и Вукашинъ нагне бѣгати. У бѣганю томъ убіе га слуга нѣговъ Арсоевићъ, комъ е златанъ ланацъ о врату Вукашинову у очи пао. Тако скончa и Вукашинъ после четворогодишнѣга владаня престоломъ Србскимъ, и дѣца нѣгова не добію ни залогая земаля нѣговы, Лазаръ, Сремскій намѣстникъ, покори ій све себи, како Вукашинъ погине. Кралѣвићъ Марко, пѣсмама преузвишеный, и храбрый піянацъ, бьио е сынъ Вукашиновъ, и држао се Турака, и по-

гинуо є у битки турской са Власы кодъ Kраіове. За Вукашиномъ ступи на празный престолъ Србскій

Лазаръ Гребеляновићъ, Кнезъ.

Примѣчаніє о времену Немањићеву.

Племе Немањићево одржало се свега 212 година на престолу србскомъ. 185 година траяло є кралѣвство, а ни подпуно 27 година царство србско. За све то време было є у Сербіи выше промѣна у престолонаслѣдію, сбацываню владѣтеля са престола, и убіяню ньиномъ, нег у другимъ државама просвећене Европе. И ратовали су братъ на брата, сынъ на оца, и отацъ на сына-нечовечески єданъ съ другимъ поступавши. — А сама честность трає на вѣки!

Пето време историѥ Србске одъ године 1371 до 1428, или време, одкако є дошао К. Лазаръ на престолъ Србскій до времена, кадъ є дошло племе Бранковићево на нѣга.

Знамо да є после смрти Вукашинове ступіо на престолъ Србскій

§. 80.

XXXI. Кнезъ Лазаръ Гребеляновићъ.

(1371 — 1389).

Бывшій намѣстникъ Сремскій и Мачванскій подъ Душаномъ, и племену Неманићевомъ тиме сроданъ, што є имао праправнуку Неманьину Милицу за супругу. Съ ньомъ є изродіо три сына: Стефана, Вука и Лазара, и 5 кћерій, кое су све быле добро и за велике люде удате. Како Вукашинъ погине, а Кнезъ Лазаръ освои землѣ нѣгове, и подѣли съ господаромъ Зентскимъ Балзомъ, зетомъ своимъ, и Алтоманомъ, господаромъ стране Хелмске. Кнезъ Лазаръ быо є мужъ, кои є могао свезама удадбе кћерій своій и сяйность Сербіє повратити, и падаюће царство Србско подупрети. Лазаръ премѣсти престолъ свой у Призренъ, вѣнчасе 1377 године на престолъ Србскій, и прогласи себе Царемъ Србскимъ; но ніе се изъ смиреномудрія називао Царемъ, веће

само Кнезомъ, зато га и налазимо свуда именована Кнезомъ Лазаремъ. Како пріими владѣніе србско, а сынъ Алтомановъ, Никола Алтомановићъ, удари у предѣле Лазареве, и стане ій плѣнити, Лазаръ пакъ оружа войску свою, и побіе се съ ньиме, у-вати га у Ужицы, и избоде му очи. Како умре Краль Маћарскій Лудовикъ, а Кнезъ Лазаръ удари на Бѣоградъ, и разруши га, да не бы могли Маћари у напредакъ тамо гньиздити се. Кромѣ тога придобіе и Мачву, и састави съ ньомъ сву землю између Саве и Дунава, и Тисе, тако, да се владѣніе нѣгово простирало одъ поморія къ истоку до Дунава и Бугарске кромѣ баната Темишварска, и заключавало у себи Ерцеговину, Рассію, Сербію, Сремъ и Банатъ. У исто време владао е у Босни Твартко. Како се вѣнча К. Лазаръ на престолъ, а онъ пошлѣ таки посланика свога у Цариградъ, да скине проклетиню, коіомъ е патріярхъ Каллистъ сву Сербію проклео: ондашньій патріярхъ Теофанъ учини то Лазару, но подъ тимъ уговоромъ, да Србльи никадъ выше неудараю на Цариграђане. После укроћенія Алтомановићева была е Сербія до 1386, тако пуны 10 година, мирна, и К. Лазаръ имао е времена, да зида цркве, и землѣ имъ дае. А 1386 године пођу Турцы на Сербію. К. Лазаръ устраши се одъ ньій, и заключи съ ньима миръ обећавши, да ће имъ плаћати данакъ, и давати 1000 войника. Зетъ нѣговъ Гарай стане га тога ради укоравати — и К. Лазаръ позове све сасѣдне Христяне и Твартка Босанскога, и Шишмана Бугарскога, и Балзу Албанскога, и Кастріоту Скутарскога, да се съ ньиме саставе и

бію Турке, кои ће данасъ сутра све нњи прогутати, ако имъ се сада добро не одупру. Кастріота побіє пре, него се сви савезницы саставе, выше одъ 15,000 Турака подъ Ламомъ Шахомъ. Како чуе то Муратъ Турскій, а онъ поити 1389 године на К. Лазара, и побіє га у битки на полю Косову 15 Юнія 1389 године, ухвати га, и погуби, но и самъ ту погине, убіе га Србльинъ Милошъ Обилићъ. — Битка Косовска крива є паденію царства Србскогъ, кое є за тимъ последовало, зато є морамо и мы описати подробно. Обе войске, и србска и турска, стану на полю Косову, една близу друге, обе и страшећи се и надаюћи се, коя ће страна сада побѣдити. У исто доба, кадъ се войске исте тако стану, почне превелика ненависть у найглавніимъ Србскимъ войводама владати; а особито заваде се два зета Лазарева, Вукъ Бранковићъ и Милошъ Обилићъ сбогъ жена своій, кое су се една другой хвалиле, да є нѣнъ мужъ ячій и храбріи одъ другога. То раздражи Вука яко, и стане се трудити, да оцрни Милоша Кнезу, тасту ньиномъ, и каже му, у истый ма, кадъ су войске една спроћу друге быле, да є Милошъ науміо изневѣрити и Цара и царство. К. Лазаръ вѣровао є то Вуку, и изобличи Милоша явно за вечеромъ у очи дана битке Косовске, да є Милошъ невѣра. Милошъ се разяри на то, устане одъ трапезе, и рекне: „Сутра ћемо видит' Кнеже! кое вѣра, ко л' невѣра; невѣра ти сѣди узъ колѣно." Када сутра данъ осване, а Милошъ узме іоште два пріятеля Милана Топличанина, и Ивана Косанчића, са собомъ, и отиде у станъ тур-

скій, оборивши коплѣ къ земльи, за знакъ, да ће да се преда, а овамо намѣривши, да га пусте само Цар-Мурату подъ шаторъ, па да учини, што є науміо. Како уђе подъ шаторъ, а онъ се сагне, да полюби Цара у руку, истргне у истый ма ножъ изъ нѣдара, и прободе Цар-Мурата тако, да су му црева изъ трбуа полетила. Тимъ є ктео, да забуни войску турску, и смете є, а Србльи, то чуюћи, да се болѣ побуде, и на Турке ударе. Но войска Србска, незнаюћи, кудъ се Милошъ део, помысли заиста, да є прешао Турцыма, и да є изневѣріо Цара свога, зато се мало као и сбуни. Док' є Милошъ, изъ шатора Муратова изишавшій, быо одъ Турака свладанъ и свезанъ, дотле се започне битка. Крило, коимъ є Кнезъ Лазаръ самъ управляо, држало се одвећъ храбро; но друго, кое є подъ Вукомъ Бранковићемъ было, нагне бѣгати, самъ Вукъ быо є првый, кои є почео коня мамузати, да с' уклони изъ битке. Око' 8 часова у вече умори се конь, на коме є быо К. Лазаръ, зато сиђе съ нѣга, и узяши на другога. Войска, видивши пре тога К. Лазара, свагда напредуюћа, а сада га изгубивши изъ очію, помысли, да є и онъ ил' погинуо, ил' побѣгао, смете се, и у сметньи той стане бѣгати. Лазаръ узяши брже болѣ на другога коня, и стане викати за Србльима, да не бѣже: но непоредакъ и сметня были су веће ушли у войску тако, да є морао и самъ К. Лазаръ да бѣга. Конь му се потакне, и Лазаръ падне у яракъ нѣкій, ту га увате Турцы, и одведу Мурату у шаторъ, гди є Милошъ лежао везанъ. И Лазаръ и Милошъ буду іоште оно вече погублѣни, и саранѣни, а Муратъ

издане такође. У битки Косовской было е до 300.000 Турака, а 100.000 Србаля: у ньой су изгубили Србльи и велико число найзнаменитіи своіи юнака, између коіи су и 9 Југовића были, коима се К. Лазаръ поносити могао. Тѣло Лазарево извађено е после 2 године и 8 мѣсецій изъ землѣ, и пренешено е у манастиръ Раваницу, а оданде у Раваницу у Срему, и тамо лежи и данъ данашньій цѣлокупно. — Како издане Муратъ, а Турцы поставе царемъ своимъ сына нѣгова Баязита, одъ овога е и зависила сада Сербія. И онъ удѣли е сыновима Лазаревимъ; и тако дођу на престолъ Србскій, не знамо подъ каквомъ титуломъ, заедно

§. 81.

XXXII. Царица Милица и Стефанъ Лазаревићъ.

(1389 — 1406).

После битке Косовске ктео е Вукъ Бранковићъ, да постане самодржцемъ Србскимъ, но то ніе могао да учини: Баязитъ ніе га потребовао, већъ постави господаромъ србскимъ и Царицу Милицу и Стефана Лазаревића подъ тимъ уговоромъ, да ће ићи съ ньиме у све ратове, да ће му плаћати сваке године данакъ, и дати кћерь и сестру свою Милеву за супругу. Стефанъ Лазаревићъ быо е три пута за 5 година у ратовы Баязитовы, кое е овай съ Бугары, Власы, и Бошняцы имао. Тимъ начиномъ ослабила е сила Србаля яко.

и садъ є ктео Вукъ Бранковићъ да се ползує слабосћу томъ, и истера племе Лазарево изъ Сербіє. Милица пакъ потужи се Баязиту, зету своме, овай га увати, и затвори, а после отрує 1398 год. 6 Октовра. Стефанъ Лазаревићъ быо є у битки Баязитовой съ Тамерланомъ Татарскимъ, онъ є и избавіо са Србльима своимъ сына Баязитова Сулеймана изъ руку непріятельски, пробившисе храбро крозъ Татаре, и у Цариградъ избѣгши. У Цариграду договори се съ Царемъ грчкимъ Мануиломъ Палеологомъ, да обоица прогласе Сулеймана Царемъ Турскимъ, на овога се Муса, млађій братъ нѣговъ, оружао. У Цариграду добіє титулу и круну деспотску. 1403 године ожени се, и узме Єлену Кантакузинку, но ніє имао съ ньоме дѣце. 1405 године пође Муса реченый на Сулеймана, и побіє се съ ньиме; но буде помоћу Стефана Лазаревића побѣђенъ одъ Сулеймана. Исте године завадисе съ Сулейманомъ, кои є поставіо сына Вука Бранковићева, Ђорђа Бранковића, повелителѣмъ войске своє, а Ђорђе є быо найвећій непріятель Стефановъ; Стефанъ пошлѣ тога ради Сигмунду Мађарскоме, и замоли га, да му даде помоћи противъ Сулеймана. Сигмундъ учини му то, но морао є да подложи Сербію Мађарской. Побіє се съ Турцы на Косову, и побѣди ій до ноге. Напротивъ тога побіє му брата Вука Лазаревића Ђорђе Бранковићъ, кои є ушао у наслѣдіє оца свога. Међу тимъ морао є Сулейманъ да иде у Азію: пре тога помири Стефана съ Бранковићемъ, и овай добіє очевину свою. Садъ є имао Стефанъ времена, да залѣчи ране землѣ своє, и путовао є по ньой, при-

мириваюћи свађаюће се. Кромѣ тога придобіо є и нѣку часть своіи земаля, кое су Турцы были обладали, и Бѣоградъ, кои су Мађари држали. 1406 годинѣ умре му мати Царица Милица, као калуђерица, и садъ остане на престолу деспотъ

§, 82.

XXIII. Стефанъ Лазаревићъ,

(1406 — 1427).

Прогласившій се исте године деспотомъ Србскимъ, и вѣнчавшій се на престолъ деспотскій. До 1400 год. указивао є новый деспотъ Србскій Стефанъ Лазаревићъ свештенству и сиротиньи благодѣянія усугублѣномъ ревносћу, и даню и нођу новаца дѣлеђи имъ. Онъ є сазидао манастиръ Ресаву. У владѣнію нѣгову было є све уредно и умѣрено. Године 1408 пакъ завади се са рођенимъ братомъ своимъ Вукомъ Лазаревићемъ, кои є зактевао, да му Стефанъ даде половину Сербіє. Вукъ добіє помоћь одъ Сулеймана, побіє Стефана, и добіє зактевану половину земаля. 1409 године добіє Стефанъ деспотъ часть нѣку Босне одъ Сигмунда Мађарскога. 1410 године убіє Муса браћу Стефанову Вука и Лазара, кои су држали страну Сулейману у малой Азіи. Како Вукъ погине, а Бранковићъ заиште одъ Стефана землѣ Вукове, но Стефанъ побіє га помоћу Мађара 1411, и укроти га. Год. 1412 помири се съ ньиме, и Бранковићъ завѣтуе му и пріятельство нерушимо, и при

врженость. Год. 1413 пође Муса на Стефана, и побіе га на Врбицы до ноге. Год. 1414 договори се Стефанъ съ трећимъ сыномъ Баязитовимъ Махметомъ, и обоица ударе на Мусу на рѣцы Исхри, побію Мусу, увате га и удаве. Како се ратъ овай сврши, а Махметъ прогласи себе великимъ султаномъ и западны и восточны Турака, Стефанъ пакъ себе самодржцемъ Србскимъ; и огласи Сребрникъ престолнимъ градомъ своимъ. Стефанъ се пазіо врло са Махметомъ до 1420 године, онда пакъ удари, незнамо зашто и крозъ што, Махмедъ на Сербію, и отме Никопољ и друге подунавске градове одъ Стефана. 1422 године умре Махметъ, и млоги стану говорити Стефану, да бы сада было време, да удари на Турке, и освои свое отете землѣ: но Стефанъ се подвезао Махмету, да ћу му и сынове пазити, зато ніе ктео ни на Мурата II., сына Махметова, да удара, кои се съ Грцы біо. 1427 године заболу деспота Стефана ноге, излѣче се мало, но после почну га на ново тако болети, да Стефанъ предвиди, да ће умрети; сазове началнике и войводе и свештенике србске, и наименуе, неимаюћи самъ свое дѣце, ни браће, деспотомъ Србскимъ Ђорђа Бранковића; и умре 1427 године 19 Юнія. Тако нестане и Лазарева племена на престолу србскомъ; а мѣсто нѣга ступи племе Бранковићево на владѣніе.

Прегледъ времена Лазарева.

Изъ свега видимо, да се ніє могла Сербія све сбогъ међусобны распра и управо ратова одржати противъ Турака, кои су се были яко укопали у Европи. Лазаръ є имао съ Вукашиномъ кавге: битка на полю Косову была є изгублѣна, може быти, найвише сбогъ кавге између' оба зета нѣгова Вука и Милоша, и сбогъ издає и невѣрства Вука истога. Сынъ нѣговъ Стефанъ Лазаревићъ морао є да се чупа и са Вукомъ Бранковићемъ, и са сыномъ нѣговимъ Ђорђемъ Бранковићемъ, и съ рођенимъ братомъ своимъ Вукомъ Лазаревићемъ, док' се на престолу одржао Све те распре употреблявали су Турцы на свою ползу, и завађали су Срблѣ іоште већма. А колико бояра нису прешли къ Турцима, видећи, да ій ови дижу у достоинства већа, како су ій обрѣзивали. Но народъ Србскій показивао се за све ово време и врло храбаръ. Милошъ Обилићъ показао є, колико може човекъ презирати животъ свой, и любити отечество своє; сви Юговићи жертвовали су се отечества ради, и были су войницы. И К. Лазаръ и сынъ нѣговъ деспотъ Стефанъ освѣдочили су выше пута, да се смѣду и прси у прси са Турцыма бити.

Шесто време исторіє Србске одъ године 1428 — 1460, или време, одкако є дошао Бранковићъ на престолъ Србскій, и изселіо се у Маџарску съ нѣкомъ часћу Србаля изъ Сербіє (подъ именомъ деспота).

После смрти деспота Стефана Лазаревића ступи на престолъ Србскій деспотъ

§. 83.

II. Ђурађъ Бранковићъ,

(1428 — 1457).

Средній сынъ Вука Бранковића, тако рођакъ племена Неманьина по женской страни. Жеднившій за престоломъ Србскимъ, као и отацъ, ударао є два пута на отечество своє подъ деспотомъ Стефаномъ Лазаревићемъ, но ніє могао ништа свршити. А како Стефанъ Лазаревићъ издане, а онъ уграби прилику 1428 године, кадъ є Муратъ II. быо у Азіи, и прогласи себе деспотомъ Србскимъ у 60-той своіой години. Старій братъ нѣговъ Григоріє умрео є іоште за живота Стефана Лазаревића, а сыновима нѣговимъ Ђорђу и Іоану избоо є Бранковићъ овай очи,

да бы тако самъ завладао Сербіомъ: млађегъ брата свога Лазара лишіо се тиме, што є овай ишао на Мусу са Сулеймапомъ, и Муса га уватіо и убіо. Іошт' 48 своє године оженіо се деспотъ Ђурађъ, и узео є за супругу Єрину, кћерь Іоанна Кантакузина, бывшегъ Цара Трапезунтскога: съ ньомъ є имао 3 сына; Гргура, Стефана и Лазара, и две кћери: Катарину и Мару. Године 1430 врати се Муратъ II. у Европу, и заиште одъ деспота Ђурђа Сербію, говорећи, да по Милеви, бывшой за дѣдомъ нѣговимъ Баязитомъ, нѣму принадлежи. Деспотъ Ђурађъ, устрашившій се одъ нѣга, обећа му, да ће му плаћати знатанъ данакъ на годину, и да ће му дати млађу кћерь свою Мару за супругу, — старію Катерину быо є веће удао за мађарскогъ графа Улриха Цілейскога — а кромѣ тога да ће му уступити и часть Сербіє и Босне, нѣму ближнѣ, а прекинути пріятельство са Мађары. Но 1433 године почне опетъ Бранковићъ пазити се са Мађары: и договори се преко зета свога графа Цілейскога съ ньима, да имъ онъ даде Бѣоградъ и предѣлъ Бѣоградскій, а они да даду нѣму за то у промѣну добра у Мађарской, како бы имао кудъ прибѣћи, ако га истераю Турцы изъ Сербіє, кои су све выше и выше на ню зіяли. Добра та была су: Сланкаменъ, Келпа, Бечей, Вилагошъ, Мункачъ, Токай, Таля, Ргецъ, Сатмаръ, Бесерминъ, Дебрецінъ, Туръ, Варшань, и кућа една у Будиму, да има гди пребывати, када дође у Будимъ. Србльи су жалили яко за Бѣоградомъ, и слутили су, да ће быти и по ньи и по Сербію зло. 1435 године вѣнча се Бранковићъ круномъ, кою му є послао

Іоанъ Палеологъ: то разяри Мурата яко и удари на Поречъ, и Островицу, и освои ій, а манастиръ Раваницу разруши. 1436 године умре Краль Маћарскій Сигмундъ, и Муратъ натера Бранковића, да му пошлѣ кћерь свою Мару за супругу, као што му є обећао. Год. 1437 падне Мурату на умъ, да освои Маћарску, и заиште одъ Бранковића, да му допусти, да стави войску турску у Смедерево, да бы могао лакше ући у Маћарску. Бранковићъ опомене га уговора учинѣны, но Муратъ удари таки на Сербію, Бранковићъ позове Маћаре у помоћь, ови побію Турке, и одбію одъ Смедерева. Год. 1438 удари Муратъ опетъ на Сербію. Бранковићъ побѣгне у Маћарску, заедно съ благомъ своимъ и съ новцы. Међу тимъ освои Муратъ Смедерево, Ново брдо и выше други градова, и постави пашу турскогъ у Сербіи, а сынове Ђурђеве Ђорђа и Стефана увати, и избоде имъ очи. Године 1440 остави Бранковића народъ, као што є и онъ народъ оставіо; и Бранковићъ побѣгне у Баръ илити Антиваръ, кои є быо единый градъ, кои му є остао вѣранъ. Чувшій, да є Муратъ Барцыма писао, да му га жива или мртва предаду, побѣгне изъ Бара у Дубровникъ, и однесе све своє благо тамо. Но Муратъ ніє му дао ни тамо мира; зато науми Бранковићъ, да се опетъ врати у Маћарску; а остави све своє имѣніє у Дубровнику, кажу, да є остала и архива србскогъ царства у нѣму. Године 1441 буде Янко Хунядій поставлѣнъ войводомъ Ердельскимъ и баномъ Тамишкимъ подъ Кралѣмъ Маћарскимъ Владиславомъ, къ комъ є быо дошао Бранковићъ. Хунядій почне бра-

нити Сербію одъ Турака: Бранковићъ пакъ давао є новаца къ скупляню войске: Хунядій побіо є Турке четири пута 1443 године, и узбіо ій до Софіє. Године 1443 појави се Скендербегъ у Епиру, онъ ніє давао жива мира Турцыма до 1467. Године 1444 оправесе Мађари на Турке, намѣривши, да ій истребе изъ Европе са свимъ. Муратъ науми садъ, да приволе себи Бранковића, и яви му, да ће му дати Сербію за половину досадашнѣгъ данка, а пошлѣ му и 2 сына нѣгова Ђорђа и Стефана, коє є уватіо у Смедереву, и очи имъ избоо. Бранковићъ обрадує се томе яко, и наговори и Краля Владислава и Хунядія, да се премире съ Муратомъ; Мађари то учине, и заключе примиріє съ Турцы на 10 година. Бранковићъ поклони Хунядію зато, што га є послушао, Вилагошваръ съ 10 другіи села. Но Мађари неодрже рѣчь, задану Турцыма, ни єдну годину, и оправе се на Турке; побію се 10. Декемвра 1444 кодъ Варне украй црногъ мора, и буду до ноге избієни одъ Турака. Бранковићъ не само што се ніє ктео садъ да држи Мађара, кои су му толико добра чинили; но іошт' не пусти ни Скендербега Епирског, кои є быо пошао Мађарима у помоћь, да прође крозъ Сербію, као што є было уговорено. Године 1448 удари Муратъ на Скендербега, Мађари пођу му у помоћь, и позову Бранковића у друштво, но ніє ктео да се држи ный, већъ іошт' яви Мурату, кадъ є прешао Хунядій Дунавъ, и како се треба съ ньиме бити. Муратъ мане се сада Скендербега, и пође на Хунядія, побіє се съ ньимъ на полю Косову, и избіє га тако, да є морао Хунядій

да бѣга у Сербію, и да е слабо ко одъ Мађара и остао. Бранковићъ, чувши то учини наредбу, и увати Хунядія, и затвори у Смедерево. Таки скупе се Мађари на саборъ у Сегедину, и почну Бранковићу претити, а онъ се одговори, да е зато затворіо Хунядія, што се бояо, да га како Турцы недочепаю, зато га и пусти. Таки 1449 године стане се Хунядій оправляти, да с' освети Бранковићу. А 1450 сазове све државне савѣтнике на саборъ, и порекне судейски сва обећаня, коя е задао Бранковићу у тѣскоби своіой; удари на добра Бранковићева у Мађарской, истера све чиновнике нѣгове изъ ньи, и пође на саму Сербію. Бранковићъ позове Мурата у помоћь; но овай не само недође му у помоћь, веће стане іошт' оправляти се, да му се освети, што е пропустіо онако Хунядія; пође и онъ на Сербію. У той тѣскоби пошлѣ Бранковићъ посланика свогъ мађарскимъ савѣтницыма, и замоли ій, да га помире съ Хунядіемъ, кое и учине. Године 1453 умре Муратъ; а сынъ нѣговъ Маометъ обколи 2. Априла исте године Цариградъ, и освои га 27 Маія, ни Мађари ни Србльи подъ Бранковићемъ да су се крочили, да притекну Цариграду у помоћь: Бранковићъ пошлѣ му іошт' посланике свое, и честита му, што е освоіо Цариградъ, и плати му 12000 дуката данка. — Год. 1454 пошлѣ Маометъ посланика свога Бранковићу, и почне искати, да му даде Сербію, коя нѣму не принадлежи, већъ Турцыма, коима припада сродствомъ и женитбама съ Србкинялиа. Бранковићъ се препадне, отиде самъ у Мађарску, и заиште помоћи. Хунядій удари на

Бугарску, да одвуче Турке одъ Сербіє, у коюю су веће были ушли, и 50000 глава у робство одвели. Но Турцы улуче прилику, и обколе Смедерево, Хунядій и Бранковићъ поите на Турке, и ови одустану одъ Смедерева; Маометъ врати се къ Єдрену, а остави Ферисбега са 32000 войника кодъ Крушевца на Морави, да оданде удара на Сербію на ново. Но Хунядій побіє Турке, и увати Ферисбега жива. Године 1455 почну се Турцы опетъ оружати на Сербію, и Бранковићъ замоли Мађаре, да му дођу у помоћь; Мађари обећаю му, да ће му дати помоћь, ако вѣру свою остави, и прими католичку, Бранковићъ ніє то ктео нипошто да учини. Међу тимъ пођу Турцы 1456 управо на Бѣоградъ, и Мађари, обліжньи будући, боявши се, да га неосвоє, и у Мађарску непродру, пошлю Хунядія съ войскомъ на ньи, и одбію Турке одъ Бѣограда. Ту се Хунядій утруди толико, да га увати яка грозница, и умре Августа 4. исте године. Зетъ Бранковићевъ графъ Цілскій препирао се єднако съ рођацы Хунядієвы, и по смрти Хунядієвой стане іошт' већма на ньи оружати се, у томе га є помогао и Бранковићъ. Братъ Хунядієвъ Михаилъ Силађій постане повелителѣмъ Бѣоградскимъ одъ стране Мађара, кои су га ослободили одъ Турака, на нѣга су се графъ Цілскій и Бранковићъ и оружали найвећма. Бранковићъ науми да га увати, кадъ є єданъ путъ мимо нѣговы земаля ишао, но Силађій одбрани се, и измакне. За тимъ пође Бранковићъ у Купиникъ 1457; а Силађій засѣдне съ войницы у прекраякъ, и удари на нѣга, да га увати, овлада га у борби, ува-

ти, и затвори, но после опетъ пусти. Бранковићъ є быо у борби овой ранѣнъ у десну руку, и умре одъ исте ране 1457. Декемвра 24. у Смедереву, престолномъ свомъ граду, 91 године старости, а 29. или 30. деспотованя свога. По смрти нѣговой постане деспотомъ Србскимъ

§. 84.

III. Єрина

(1457 — 1459.)

Супруга деспота Ђорђа Бранковића. Ньой су се три сына нѣна, Гргуръ, Стефанъ, и Лазаръ повиновала; но кадъ стане о томъ радити, до постави деспотомъ србскимъ найстаріега сына, кои є слѣпъ быо; а наймлађій сынъ Лазаръ отрує є наскоро после смрти очине; науми, да у истый данъ смакне и браћу свою; но браћа дознаю то, и разбѣгну се. Гргуръ отиде къ Турцыма; а Стефанъ пређе къ Мађарима, одведе млого Србаля у Мађарску, и насели Сремъ. Тако остане деспотомъ Србскимъ самъ

§. 85.

IV. Лазаръ Георгіевићъ или Ђурђевићъ,

(1457 — 1457.)

Наймлађій сынъ деспота Ђорђа и деспотовице Єрине. Но како чуе, да є науміо Маометъ да удари на Сербію, а онъ се уструаши, и умре 1468 године, другій мѣсецъ прве године владѣнія свога. За ньимъ постане деспотовицомъ

§ 86.

V. Єлена,

(1457 — 1459.)

Удовица Лазара Ђурђевића, родомъ Гркиня, одъ племена Палеологова. Она прибѣгне таки Мађарима, да є одбране одъ Турака; но Мађари недођу іой у помоћь. А сами србски бояри омрзну на ню, и постидесе, да се жени покоре, позову сами Маомета, да дође у Сербію; Маометъ дође, и освои Смедерево, а Єлена побѣгне у Мађарску.

Тако дође Сербія 1459 године сасвимъ подъ Турке, и ови одведу 200,000 душа у робство.

Седмо време исторіє Србске одъ године 1460 до 1526, илити време Турака у Сербіи, и Србаля у Маћарской до битке Моачке.

Турцы, овладавши Сербіомъ, поставе деспотомъ Србскимъ 1459 године

§. 87.

VI. Михаила Абоговића,

(1459 — 1459.)

Бывшегъ великогъ войводу кодъ деспота Лазара. Онъ уђе таки у Смедерево, и стане ньимъ владати, іоште за живота Єлене, деспотовице и супруге Лазара Ђурђевића. Єлена позове га таки исте године, да іой дође на ручакъ, свеже га и бацы у тамницу. У исто време одржала су се іоште два Србльина независима одъ Турака

§. 88.

VII. VIII. Исакъ и Павао,

(1459 — 1463.)

Бывши бояри србски. Обоица владала су у крайньимъ планинама Сербіє, Босне и

Ерцеговине, и наймали су често Маћаре, и плѣнили турске предѣле. Но и **Исакъ** и **Павао** држали су се само до 1463 године, докле нису Турцы и Босну освоили, а онда су пропали и они. Међутимъ, и до тога времена, признавали су єдни Србльи за деспота свога

§. 89.

IX. Маомета II.

(1463 — 1465).

Цара Турскога, званога Великимъ, сына Муратова, одъ племена Баязитова. Но подъ **Маометомъ** почело є већъ достоинство владѣтельско у Сербіи губити се, и по времену изгубило се сасвимъ; а Србльи су были подъ Турцыма, као подданицы ньини, или, болѣ реһи, сужницы, изложени свакой своєвольности и мучительству господара своіи. Напротивъ Маомета прогласи себе **Кралѣмъ** Србскимъ, и **Деспотомъ** Раскимъ

§. 90.

X. Стефанъ Томашевићъ,

Краль Босанскій, и изванъ брака рођеный сынъ Стефана Томе, Краля Босанскога, а зетъ Лазара Ђурђевића, деспота Србскога. **Томашевићъ** помисли у себи, кадъ се може турскій Царъ по Сербіи ширити, зашто се не бы могао и я Кралѣмъ назива-

ти? Но отацъ Стефанъ живіо му є іоште у Босни, ніє знао, како ће се нъга опростити. Найпосле облаже га Кралю Маћарскоме Матіи Корвину, да є быо кодъ нъга (оца свога) самъ Маометъ, преобученъ у одѣло калуђерско, и да га ніє Стефанъ Тома уватіо и Матіи предао, већъ га іоште угостіо, и съ даровы одпустіо, а да є кромѣ тога и пріятельство съ ньиме уговоріо. Матія заповѣди Томашевићу, да сбацы невѣрнога оца свога са престола босанскога, а да самъ ступи на нъга. Томашевићъ ухвати оца своrъ, и удави, а после изнесе, да га є ударъ поразіо. Но и нъгово владанѣ небуде дуговѣчно; убіиство нъгово, коимъ є оправіо оца свога, дозна се, и сама удовица Стефанова тужи Томашевића и Папи и Маомету II. Томашевићъ обећа Моамету, да ће му данакъ плаћати, само да му помогне противъ удовице Стефанове; а Папи се изговори, да се каe тога, што є обећао Маомету данакъ, да є готовъ, сву Босну Папиной столицы покорити, и да ће дати Маћарскоме Кралю тврдинѣ, коє къ Турской страни леже. Ову рѣчь неодржи, а іошт' къ томе завади се и съ Турцы, и Маометъ пође 1463 године на Босну. Томашевићъ затвори се у тврдиню Ключъ: но ту се преда Маомету, и овай садере му кожу съ жива нъга речене 1463 године.

У исто време пакъ и іошт' пре коначнога паденія Сербіє подъ Турке, іошт' 1460 године, буде наименованъ деспотомъ Србаля, у Маћарску изселившій се

§. 91.

XI. Стефанъ Ђурђевићъ,

(1460 — 1467).

Средный сынъ деспота Ђурђа Бранковића, изселившійсе у Мађарску страа ради одъ брата свогъ наймлађега Лазара. Стефанъ Ђурђевићъ извео є млого Србаля изъ Сербіє у Мађарску, и населіо є ньима Сремъ. Выше пута кушао є срећу, небы ли се могао установити у Сербіи. Но Србльи нису никако ктели да га приме, и за деспота свога признаю, волећи єдни Маомету, а други Томашевићу Босанскоме да се покораваю. 1461 године пакъ натераю га, да мора да бѣга изъ отечества свога у Албанію. Тамо се ожени, и узме Ангелину за супругу, коя є нама подъ именомъ матере Ангелине света, и роди съ ньоме 2 сына: Георгія и Іоана. А кадъ почну Турцы, по смрти Скендербеговой, претити, да ће и Албанію да освоє, а Стефанъ побѣгне оданде 1467 године у Италію, и тамо умре. Племе нѣгово пакъ пређе изъ Италіє у Ердель, и 1485 године изъ Ерделя у Сремъ. Како отиде Стефанъ у Албанію, а изъ нѣ у Италію, таки 1471 прогласе Србльи у Мађарской бывши, деспотомъ своимъ

§. 92.

XII. Вука Гргуревића,

(1471 — 1497).

Найстарієга сына Бранковића Гргура. Онъ є освѣтлявао образъ выше пута тако,

да су га Србльи називали Змай Деспотъ Вуче. Краль Маџарскій Матія Корвинъ, млађій сынъ Янка Хунядія, кои се съ дѣдомъ Вуковимъ Ђурђемъ Бранковићемъ пазіо, облюби га тако, да га у деспотству србскомъ и потврди; у Маџарской значила є титула та толико, као баронъ. Вукъ Гргуревићъ назове се таки, како постане деспотомъ, Вукомъ Бранковићемъ. Но, ако и єстъ быо унукъ Бранковића Ђурђа, опетъ зато ніє добіо одъ Маџара све градове, коє му є дѣдъ Бранковићъ у Маџарской у промѣну за Бѣоградъ имао; већъ є сѣдіо у Сланкамену, нѣга му є поклоніо К. Матія 1474 године после войне, кою є съ Казимиромъ Польскимъ имао, и у коіой се Змай Деспотъ Вуче особито храбаръ показао. Іошт' 1471 године быо є Змай Деспотъ Вукъ у биткама, коє су имали Турцы са Маџары на Сави кодъ Шабца; у ньима є бывао часъ срећанъ, а часъ несрећанъ. 1475 ударе Турцы на банатъ Темишварскій, и оплѣне га яко. Змай Деспотъ Вукъ буде оправлѣвъ одъ Краля Матіє на ньи съ выше маџарски войвода, и побіє Турке тако, да су нагли бѣгати Дунаву, и млоги се подавили у нѣму. 1476 ударе Турцы на Смедерево съ 40,000 войника, кромѣ тога пођу и на Штирію, и Корошку (Каринтію), и Крайнску. К. Матія оправи на ньи Емерика Нифору и Змая Деспот' Вука; ови истераю Турке, и продру у Босну, гди попале Сараєво и Сребрницу. — 1479 године ударе Турцы опетъ на землѣ маџарске украй Саве, Дунава и Драве, и одведу 20,000 душа у робство. У то доба быо є К. Матія кодъ Беча, завадивши се съ Царемъ Фридрихомъ.

1480 године поити Змай Деспотъ Вукъ на ньи, и разбіє ій; продре до рѣке Мораве у Сербію, и понови у Браничевской земльи выше разорены мѣста и градова. Исто тако уђе Змай Деспотъ Вукъ и 1481 годиие у Сербію, по смрти Маометовой, опустоши мачемъ и огнѣмъ предѣлъ Браничевскій, и врати се, на заповѣсть Кралѣву, у Мађарску. 1482 годиие быо є и онъ кодъ Смедерева, кадъ су Турцы на градъ истый ударили, но одъ Мађара и Србаля побієни были. 1484 ударе Турцы у Крайнску, и Мађари подъ Геребомъ и Франгепаномъ, а Србльи подъ Змаємъ Деспот' Вукомъ побію ій на потоку Онавицы. 1490 умре К. Матія, и постане Кралѣмъ Мађарскимъ Владиславъ II. Чешкій, но нѣму се успротиве и братъ нѣговъ Албертъ, и Максимиліянъ, поставшій после Царемъ. Змай Деспотъ Вуче быо му є и садъ вѣранъ, и браніо га войскомъ своіомъ. 1494 годиие завади се К. Владиславъ II. съ нѣколико своін велможа, и пође съ войскомъ на ньи; єдну часть нѣ водіо є Змай Деспотъ Вукъ, и освоіо є градъ Дмитровицу и Ракоцу близу Пожеге. 1497 годиие пакъ умре Змай Деспотъ Вукъ Бранковићъ у Сланкамену, у великой старости, и 26 година Србльима деспотовавшій.

У исто време съ Змаємъ Деспот' Вукомъ, прешли су изъ Сербіє и выше србски бояра, а понайвише рођака Бранковићевы у Мађарску и борили су се за Мађаре и храбро и юначки. Будући да и они увеличаваю славу нашу, даймо и ньинимъ сѣнима вѣнацъ заслуженый, и опишимо и ньи на кратко. Най-

главніи између ньи были су: **Кнезъ Павао**, и **Димитріе Якшићъ**.

Кнезъ Павао.

Кнезъ Павао (Paulus Kinisius) быо е сродникъ Бранковићевъ. Мужъ одвећъ якъ и храбаръ и дрзновенъ. Носіо е обично два мача, и боріо се често обема рукама, машући обема мачевы; еданпутъ е сченао зубы оружана войника, и играо е съ ньиме, носећи га у зубы. Іошт' 1468 године, тако за живота Деспот' Стефана Ђурђевића, быо е при обколѣнію Шпилберга подъ повелителствомъ Мађара Блазія. 1474 натерао е **Кнезъ Павао** Казимира Польскогъ, да се мири са Матіомъ, Кралѣмъ Мађарскимъ. 1479 буде наименованъ баномъ Темишварскимъ, и побѣди Турке у Ерделю кодъ Сасъ-Вароша. 1481 продре у Сербію до Крушевца. 1482 побіе Турке кодъ Смедерева. 1484 побіе Турке на Бечкеречкомъ полю до ноге. 1485 быо е и онъ съ лаки своій србски войницы при обсађенію и освоенію Віене, и паліо е села око' Віене. 1490 године побіе Іоана Корвина на рѣцы Шарвицы. При вѣнчаню Кралѣвомъ носіо е онъ мачъ кралѣвскій предъ Владиславомъ II. Исте године поставлѣнъ е **Кнезъ Павао** фелдмаршаломъ, и воевао е противъ брата Владиславлѣва Алберта; онъ е быо првый, кои е прегазіо глибове рѣке Шара, на коіой е была битка, и побіо непріятелѣ Кралѣве. 1492 године біо е **Кнезъ Павао** Турке у Славоніи. 1493 умири Сегедннце съ войницыма, кои су у оно доба тамо пребывали, и грађане гнѣчили; а позніе изсѣче и повата вой-

нике речене све до єднога. 1494 године пређе преко Дунава къ Смедереву, и поплѣни предѣлъ онай, враћаюћи заямъ Турцыма, кои су были прешли преко Саве и Драве, и плѣнили до Петаве. Исте године порази га ударъ, и узме му десну страну и єзыкъ тако, да ніє могао говорити. 1494 године буде наименованъ судіомъ куріє (Judex Curiae), и удари у Сербію, пређе преко Дунава, на коме є ледъ стояо, и изведе млого Србаля у Маћарску. А позніє умре и безъ дѣце и безъ тестамента.

Димитріє Якшићъ.

Одъ стара племена Якшићева, быо є зетъ деспота Лазара. И онъ є быо у свимъ войнама К. Матіє и съ Турцы и съ осталы народы іошт' одъ 1470 године. 1473 побіо є са 500 Србаля разбойнике нѣке, кои су остали на границама польскимъ и маћарскимъ. 1474 быо є войводомъ и у утишаваню чешки буна. 1490 у рату польскомъ быо є одъ стране Поляка Татаринъ нѣкій, и хваліо се да неима у маћарской войсцы ни єднога юнака, кои бы смѣо, съ ньиме бити се. Но Димитріє Якшићъ замоли Краля Матію, да се біє съ Татариномъ. Краль допусти му то, Якшићъ убіє Татарина тога, човека одвећъ грдна и яка. На то изиђе и другій Татаринъ, и позове Якшића, да се бори и съ ньиме, Якшићъ убіє и нѣга. Єдва трећій Татаринъ рани Якшића, кои се веће быо уморіо одъ борбе са двоицомъ. Те исте зиме буде предъ Смедеревомъ убієнъ, подъ кои є дошао тераюћи Турке, на кое є Кнезъ Павао съ 5000 войника ударіо.

За Змаемъ Деспот' Вукомъ Бранковићемъ, кои ніе имао свое дѣце, постала е деспотицомъ Србскомъ

§. 93.

XIII. Ангелина

(1497 — 1497).

Супруга деспота Стефана Ђурђевића, коя е съ ньимъ заедно 1461 године у Италію побѣгла. Ангелина вратила се са 2 своя сына Георгіемъ и Іоаномъ изъ Италіе у Ердель, а 1485 изъ Ердеља у Сремъ. И будући да е онда веће Змай Деспотъ Вукъ деспотовао, то ніе могла она ништа друго имати, до едине титуле деспотске. А како умре Змай Вукъ Бранковићъ, а она прогласи себе деспотицомъ србскомъ, а синове свое Георгія и Іоана деспоты, но наскоро умре и она, и деспотомъ Србскимъ постане

§. 94.

XIV. Деспотъ Георгіе

(1498 — 1499).

Сынъ Ангелининъ и Стефана Ђурђевића, тако унукъ Бранковићевъ. Но наскоро покалуђерисе, подъ именомъ Максима, постане архіепископомъ, и уступи деспотство

§. 95.

XV. Іоану Бранковићу

(1499 — 1503)

Брату своме и млађему сыну Ангелининомъ и Стефана Бранковића. Онъ є имао за супругу Єлену, сыновицу славнога Димитрія Якшића, и родіо є съ ньоме само єдну кћерь Марію, коя се удала за рватскогъ графа Фердинанда Франгепана. Како постане Іоанъ Бранковићъ деспотомъ, а Турцы почну ударати на Купиникъ, престолъ нѣговъ, и онъ се пресели тога ради у Беркасово 1503. Но исте године и умре тамо. Вообще неима нигди написана имена нѣгова, да є быо у каквой битки или войни. Знамо то само, да се свађао съ архіепископомъ Калочкимъ, за десетакъ, кои ніє ктео да му плати одъ добара свои.

Одъ Ангелине, Георгія и Іоана имамо и златанъ новацъ, кои є превѣшенъ даной одъ ньи дипломи манастиру Ст. Петра и Павла у светой гори 1496 године. На нѣму стое съ єдне стране сви трое изображени съ овимъ надписомъ: „Госпожа Деспотица Агтелина, Господинъ Деспотъ Георгіе, Господинъ Деспотъ Іоаннъ. А съ друге стране изображенъ є св. великом. Георгіе съ овимъ написомъ: „Святый великомучениче Георгіе, помилуй насъ раби свое.

По смрти деспота Іоана Бранковића назвала се деспотицомъ Србаля у Срему

§. 96.

XVI. Єлена,

(1503 — 1521.)

Супруга Іоана Бранковића. 18 година после смрти Іоанове, тако до 1521 године, називала се она деспотицомъ. Но видивши, да Турцы ударају на землѣ нѣне већма, и да године 1521 Бѣоградъ освоише, а Єлена пребѣгне съ млоги свештеницы, и бояры србски и са светимъ мощима зету своме графу Франгепану у Рватску. И тамо умре: и Србльи у Срему падну сасвимъ подъ Маџаре. Међу тимъ су прелазили одъ 1522 године починюћи Србльи славни єданъ за другимъ изъ Сербіє у Сремъ. 1522 пришли су 6 браћа Бакића, и Радићъ Божићъ, и освѣтлявали су образъ роду своме, наносивши Турцыма шайкама своимъ великій вредъ и штету. — 1526 прешао є изъ Сербіє Монастирлићъ нѣкій, и превео є выше Србаля у Сремъ. Исте године была є битка съ Солиманомъ, Царемъ Турскимъ, кодъ Моача, ню су изгубили Маџари, непослушавши Србле, како да се бію са Турцы.

Осмо време исторіє србске одъ 1526 године до 1711; илити време лажльивы деспота до смрти последнѣга деспота Бранковића у Маћарской.

По изумртію племена Бранковићева поставе Маћари 1526 деспотомъ србскимъ у Маћарской

§. 96.

XVII. Стефана Берислова,

(1526 — 1527).

По свой прилицы господина Вранска. Тимъ су были ради, да побуде Срблѣ већма противъ Турака, обнадеждавајући ій, да ће и на Сербію ићи, и гледати, да є ослободе одъ Турака. Но Стефанъ Бериславъ носіо є титулу ту само єдну годину, и 1527 године прогласисе доспотомъ Србскимъ у Срему

§. 98.

XVIII. Иванъ Чарновићъ,

(1527 — 1528.)

Бывшій пре тога малый нѣкій чиновникъ, и издавшій се за сродника деспотице Ангелине. То су му Србльи у Срему и вѣровали, и признаю га за деспота свога. Вообще пишу сви списательи исторіе Србске, да ніе Иванъ Чарновићъ одъ племена Ангелинина, и тако деспотска, веће да е титулу деспотску силомъ узео. У нѣгово доба быо е međусобный ратъ у Маџарской, една часть была е подъ Іоаномъ Запольомъ, а друга подъ Фердинандомъ Австрійскимъ. И Иванъ Чарновићъ држао се часъ еднога, а часъ другога, како га е кои подмитіо. Быо е човекъ врло суровъ, живіо е отиманѣмъ туђи добара и туђега блага тако, да е Заполя послао Петра Перинья на нѣга, да га укроти. Но Иванъ побіе Перинья поштено, и овай пређе къ Фердинанду, а Епископъ Варадскій Цібакъ сакупи войску Периньіеву, и удари опетъ на Ивана, и рани га у битки тако, да е морао да бѣга. Тек' што оздрави одъ ране те, а онъ уђе у Сегединъ, и оплѣни богатыра нѣкогъ Заканьію, ту буде яко ранѣнъ, а одандe однешенъ у село Турито; Валентинъ Терекъ, то дознавши, дотрчи къ нѣму, извуче га, онако ранява, изъ постелѣ, одреже му главу, и пошлѣ Запольи 1528. А войска Иванова пређе къ Цару Фердинанду, и онъ даде іой за наслѣдно притежаніе, село Селиште на рѣцы Вагу за награду услуга,

кбое му е она противъ Заполѣ чинила. Тако остану Србльи у Мађарской безъ деспота свога.

---

§. 99.

Часть времена србске исторіе безъ деспота у Мађарской, и деспота, кои су се силомъ назвали деспоты.

Године 1529 удари Солиманъ на Цара Фердинанда, и дође подъ Бечъ 26. Септемвра речене године. У Бечу было е онда 18000 войника, Србльинъ Павао Бакићъ быо е са 200 Србаля у нѣму, и чувао е мостове. Излети еданпутъ изъ града, увати выше Турака, и доведе у Бечъ. Одъ нъи дозна, да е Солиманъ науміо, да удари на Бечъ юришомъ до 3 дана, и ако га онда неосвои, а оно да ће одступити одъ нѣга. Бакићъ каже то Фердинанду, и Фердинандъ се преправи; а кадъ Солиманъ види, да су Немцы преправни, и да е одданъ, а онъ одступи одъ Беча. Тако имаю Бечліе захвалити Србльима, што су излетили изъ града, уватили Турке, и дознали намѣреніе Солиманово, и осуетили. Бакићъ погинуо е 1537 кодъ Осѣка, оправлѣнъ одъ Каціянера, да управля уступанѣмъ войске царске одъ Осѣка къ Иванки.

Годнне 1532 чуе Солиманъ, да ће и Царъ Каролъ доћи Бечу у помоћь, на кога

е науміо да udари, вратисе натрагъ, оплѣни Славонію, и одведе велико число Србаля у робство.

То исто повтори 1537 године. Фердинандъ пошлѣ у Рватску Петра Крусића, да ню брани.

1541, 42 и 45 ударе Турцы опетъ на Сремъ и долню Маћарску, и освое Шиклошъ, Печуй, Сигетъ, Острогонъ и Тату, да и самъ Столный Бѣоградъ.

1562 освое Турцы Банатъ Темишварскій, и Банаћани Србльи дођу опетъ подъ ньи.

Млоги Србльи изселе се онда у Влашке землѣ, и пребываюћи млого времена тамо, изгубе и езикъ свой, и обичае србске.

У ово доба появи се новый деспотъ Србскій

§. 100.

XIX. Яковъ Василіевићъ Иракліискій,

(1552 — 1563).

Родомъ Грkъ, раванъ лажльивомъ деспоту Ивану Чарновићу, и, као и овай, зіявшій за чесћу, достоинствомъ и владѣніемъ. Додвори се ласканѣмъ своимъ Александру Войводи Молдавскоме, и супруги нѣзовой Роксанди, и докаже, да е сродникъ нѣзинъ; може быти, да е и быо, но Богъ зна, одъ кое е лозе произишао, и одъ когъ колѣна рођакъ ньойзи быо. Довольно, онъ се про-

гласи деспотомъ Србскимъ у Влашкой и Молдавской. Буде после облаганъ, да намѣрава сбацыти Александра съ господства, и постати самъ господаромъ Молдавскимъ, и зато побѣгне у Брашову, а оданде у Кезмаркъ, тамо претворисе, да є умрео, и даде закопати сандукъ, но празанъ; а самъ скупи войску, и отиде у Молдавію, побѣди Александра, непреправлѣна бывша, и погосподисе мѣсто нѣга 1561 године. Александеръ удари опетъ на нѣга, но Яковъ побѣди га и другій путъ. Яковъ быо є и зао и неситъ, а и скупъ; зато наложи народу одвећъ велике данке. Кромѣ тога намѣри, да уведе обичає римске у цркву нашу; и узме и супругу туђе вѣре и народа. Зажели, да освои и Ердель, и постави брата Роксандина Димитрія Бранковића господаромъ Влашкимъ. Но бояри Молдавски, омрзнувши на нѣга, разгласе да Татари иду на Молдавію, и скупе войску, а наговоре Якова, да имъ и онъ даде нѣшто своє войске. Яковъ учини то; а бояри они побію войску ту. Власи преваре Якова, те имъ даде іошт' 500 войника, но и ове побію све до єднога, и пођу подъ войводомъ Томшомъ управо на Сочаву, престолный градъ Яковлѣвъ, и принуде деспота, да къ Томши дође; а кадъ дође, а оно стану га войницы Томшини бити, и избію га на мртво име; Татаринъ нѣкій дође на то, и одсѣче му главу, коя буде у Цариградъ послана 1563 године. Тако нестане титуле деспота Србскога по трећій путъ после Єлене, супруге Іоана Бранковића, бывшегъ деспота 1500 године.

---

§. 101.

Године 1566 удари Солиманъ на градъ Єгру. Но кадъ Зриныйй съ Вукомъ Напротовићемъ Србльиномъ побіє и погуби пашу нѣговога Мехмета, враћаюћа се у Босну, кодъ Шиклоша, а Солиманъ окрене се къ Сигету, и освои га. Ту су освѣтлали образъ войвода Очаровићъ, и капетани Дандовъ, Радованъ, Новаковићъ, све сами Србльи.

1566 умре Солиманъ, а мѣсто нѣга постане Царемъ Турскимъ сынъ нѣговъ Селимъ, и премири се съ Царемъ Максимиліяномъ за 8 година, а 1574 године умре и онъ, и дође на престолъ турскій Амуратъ III.

Међутимъ су разграбили Турцы сву Молдавію, а особито оружали су се на Србљѣ, и гледали да оне искорене, кои су избѣгли у Молдавію, и пребывали у ньой подъ именомъ Бранкована или Бранковена, а прелазили Србльима у Янополь подъ именомъ Бранковића, и съ титулама Кнезова и Деспота Бранковића. Такви су были: Димитріє, Георгіє, Аврамъ, и Георгій графъ Бранковићъ .Турцы су мыслили, да су они заиста одъ лозе деспотске старогъ Бранковића, и да ће се Србльи ньима прилѣпити, и за господаре своє изабрати ій, па су ій зато и гонили. Но сви ови Бранковићи єсу похитительи титуле и достоинства деспотска, нећу рећи имена Бранковићева, зашто є могло быти и выше Србаля, коима є было име Бранко, одкуда є произишло презиме Бран-

ковићъ, и да нису были сродни старой лози Бранковићевой. Да су Бранковићи тіи похитительи титуле и достоинства деспотска, и да нису одъ старе лозе Бранковића, доказуемъ тиме, што су сви они говорили, да су потомцы Кнеза нѣкогъ Лазара, за когъ веле, да е быо сынъ Гргура Бранковића, а унукъ Ђурђа Бранковића, и братъ Змая Деспот' Вука, године 1497 у Сланкамену умрша; и да имъ е была рођака супруга Александра Молдавскога Роксанда. А ни едно ни друго ніе истина. Прво неналазимо у свой повѣсти оны времена, да е Гргуръ Бранковићъ имао другогъ сына кромѣ Вука, кои е после названъ Змай Деспотъ Вукъ, тако ніе ни могао Лазаръ ньинъ произлазити одъ лозе Бранковићеве. Друго, Роксанда речена, супруга господара Молдавскога Александра у год. 1560, за кою ови кажу, да е съ ньима сродна, ніе ни была Србкиня, већъ Гркиня одъ лозе Ираклієве, тако ніе ни могла быти Србльима сестра; веће су были Димитріе и Георгіе речени у служби Молдавской, па да дођу у већа достоинства, а они се додворе лажю ономъ кодъ Роксанде. Треће, самъ господаръ Молдавскій Александръ предао е Димитрія Бранковића Войводи Влашкомъ Мирчи, кадъ е Димитріе ктео да у Влашку дође, и мѣсто Мирче погосподисе, и Мирча одсѣче Димитрію десну ноздрву; то не бы быо учиніо Александръ, да е быо Димитріе братъ Роксандинъ, као што се издавао. Четврто, неима ни у каквомъ списателю повѣсти Србске написано, да е после деспота Іоана Бранковића и супруге нѣгове деспотице Єлене 1421 године іоште кои Бранковићъ остао. Пето, пози-

васе графъ Бранковићъ на списателя Иштванфію, да му докаже, да су Бранковићи 1560 године и далѣ служили у Молдавской: но истый Иштванфій сумня се у кньизи своіой, изданой 1724 године у Келну, на страни 276 найвећма о родословію Бранковићевомъ, говорећи, да има выше людій, кои су тако суетни, да веле, да су одъ найславніи и царски племена и т. д. — Но будући да су и ови, Бранковићи назвавшисе, были мужеви храбри, и началницы войска, и будући да су се Кнезовы и Деспоты Србски називали, то морамо, поредка ради и дѣйствителна существованя ньина у достоинству томе, и ньи и дѣла ньина описати по Бранковићу, и онако ій називати, као што су сами себе у домовини Србаля, у Янополю, и у Влашкой и Молдавіи називали, Кнезовы и Деспоты Србски.

§. 102.

XX. Димитріе Бранковићъ,

(1561 — 1563.)

Бывшій у служби столнической у Александра, господара Молдавскога, 1561 године у време, кадъ е ишао лажльивый деспотъ Яковъ на Александра. Съ Яковомъ истымъ држао се и Димитріе Бранковићъ, надајући се, кадъ побію Александра, а они да ударе на Мирчу Влашкога, и да Димитріе постане господаромъ Влашкимъ. Но кадъ Яковъ 1563 године пропадне, и Александръ дође опетъ у свою землю, а Дими-

тріє буде уваћенъ, и посланъ Мирчи; и овай одсѣче му десну ноздрву, да тако небуде никадъ способанъ владати. Кадъ є умрео, незнамо.

§. 103.

XXI. Георгіє Бранковићъ,

(1563 — 1596).

Братъ Димитріевъ, и бывшій постелникъ у Молдавіи и за живота Александрова и Роксандина, и за времена Арона, Войводе Молдавскога. Године 1595 сдружисе Аронъ овай са Жигмундомъ, Кнезомъ Ердельскимъ, и Михаиломъ, Войводомъ Влашкимъ, да ударе на Турке; и пошлѣ Георгія Бранковића као посланика свога Жигмунду, да уговори саюзъ съ ньиме тврђе. Георгіє сврши налогъ свой добро, и потужи се Жигмунду, како су Турцы оплѣнили отечество нѣгово, и како неима садъ ни куће ни кућишта, а Бранковићъ будући. Жигмундъ смилуєсе, и даде му часть нѣку земаля, гди су Србльи онда пребывали, и коє су Турцы завоєвали, а Жигмундъ одъ ньи опетъ отео; то су была мѣста Панкота, Ширія, Арадъ и Чанадъ; Георгіє уђе у ньи, и насели ій Србльима, кои су са свію страна врвили къ нѣму. И онъ се назове Жупаномъ Янопольскимъ. Исте године пођу саюзницы речени на Синан' Пашу, и Георгіє Бранковићъ буде наименованъ Войводомъ Србскимъ, и побіє заєдно съ осталы саюзницы Синан' Пашу до ноге, имаюћи подъ повели-

телствомъ своимъ Срблѣ, Влае, и Козаке. Године 1596 пође Синанъ Паша на Влашку, да іой се освети за ланьску обиду, и поведе 100,000 войника са собомъ. И ту побію христяни Синан' Пашу; ту є быо Георгіє Бранковићъ заєдно съ дебелимъ Новакомъ, и обоица освѣтлаю образъ. Исте године врати се кући, и назида выше градова, у коима су пребывали Србльи, кои су се стекли изъ збегова своіи къ нѣму. Ожени сына своґъ Аврама съ Якшићевомъ Аномъ, и назове се Кнезомъ Србскимъ. Но ніє дуго после тога живіо, умре, и буде саранѣнъ у Ширіи.

§. 104.

XXII. Аврамъ Бранковићъ,

(1596 — 1630.)

Сынъ покойнога Георгія Бранковића, быо є у служби Ердельской кодъ Кнеза Жигмунда. 1597 године удари Солейманъ Паша на Липово, и Жигмундъ пође на нѣга, Аврамъ Бранковићъ буде наименованъ войводомъ србске войске, и побіє Турке, кои су оставили Липово, и пошли на Темишваръ. Врати се за тимъ у Янополь, и огласи се Кнезомъ Србскимъ. Аврамъ Бранковићъ имао є выше сынова, између ньи Мойсеа, Георгія, и Данила; Мойсей покалуђери се, и постане епископомъ; Георгіє быо є фелдмаршалъ влашкій подъ именомъ Ђорђа Србина, а Данило роди синове: Петра, Лазара и Іоана Бранковића. Ла-

зарѣ Бранковићъ покалуђери се подъ именомъ Лонгина; за Петра не пише Бранковићъ, кудъ се део; а Іоанъ роди сынове Симеона, Михаила, Василія и Георгія; Симеонъ се покалуђери, и назове се Сава, Михаилъ и Василіє умру съ оцемъ заєдно одъ куге, 1630 године, а те године настане безцарствіє.

Безцарствіє одъ 1630 — 1688.

§. 105.

XXIII. Георгіє Бранковићъ,

(1688 — 1711.)

Наймлађій сынъ Іоана Бранковића, остане самъ у Янополю, у службi Ердельской кодъ Михаила Апафія. 1663 буде посланъ у Дренополь, да однесе Цару съ Петромъ Янкомъ данакъ годишный. Петаръ Янко умре, а Турцы непусте Георгія Бранковића, да се пре кући врати, докʹ недође другій посланикъ у Дренополь. Апафій пакъ постави нѣга посланикомъ своимъ за време. У то време дође србскій патріархъ Максимъ I., изъ Єрусалима враћаюћи се, у Цариградъ, и чуе, да се налази у Дренополю Бранковићъ одъ старе лозе деспота Бранковића, отиде къ нѣму, и прогласи га деспотомъ Србскимъ. Тако буде

Деспотъ Георгіе Бранковићъ

и одъ патріярха Арсенія Чарновића у Будиму деспотомъ србскимъ потврђенъ, 1688 године и одъ Цара Леополда Великога за деспота признанъ, кадъ е съ влашкимъ посланичествомъ у Віену дошао, пре тога іошт' барономъ, а позніе и графомъ поставлѣнъ. Іошт' 1668 године быо е у Русіи, и искао е помоћь къ сазиданію црквій Янопольски, кое су двапутъ погореле одъ Турака, Царъ Алексіе Михаиловићъ приміо га драговольно и честно. Вративши се изъ Русіе пребывао е іоште нѣко време у Ерделю, но у нѣму су почели онда Калвини гнѣчити цркву србску, и Бранковићъ утекне у Влашку къ войводи Шербану, и стане се договарати съ ц. австрійскимъ дворомъ, како бы извео Срблѣ, подъ Турцы стенюће, у землю австрійску, и пише то и патріярху Чарновићу, кои е еднакога мнѣнія быо съ ньиме. Године 1680 поведе се ратъ турскій и австрійскій, немачка войска крене се управ' къ Нишу и Видину, и освои Видинъ 1689, Октовра 14, и маркграфъ Баденскій, фелдмаршалъ войске немачке, побѣди Турке выше пута. Деспотъ Бранковићъ дође съ привр женицы своіи къ нѣму у станъ, а фелдмаршалъ ували га, и заповѣди да га однесу у Оршаву, а после у Сибинь. Незна се ни данъ данашньій, зашто е поступано тако съ Бранковићемъ; или ніе было двору австрійскоме повольно, што се онъ деспотомъ прогласіо, или су подозрѣвали што на нѣга. Таки 1690 године пише Царъ Леополдъ патріярху Арсенію Чарновићу, да преводи Народъ Србскій у австрійске землѣ, и обезбѣ-

ди народу слободу богослуженія, и покровъ свакій. И заиста пређе патріярхъ реченый съ 37000 Србски племена у Сремъ и Славонію, и насели се съ ньима и у Бачкой, и око' Будима и Ст. Андреє у селы Помазу, Калазу, Чобанцу, Згегу, а постави патріяршію свою у Ст. Андреи. Царъ Леополдъ даде имъ права и привилегіє разне. Год. 1691 учине депутати Србски,' епископъ Исаія Дяковићъ и Адамъ Фелдваріи изъ Коморана, те се даде Србльима, да имаю собственога свога войводу, но само нижнѣга. И тако постане войводомъ тимъ Іоанъ Монастирлія. Они су молили и за деспота, но дворъ ніє быо извидіо кривицу нѣгову, па ніє могао ништа ни одговорити имъ, оће ли га пустити, или не. Исте године покаже се войвода Монастирлія кодъ Сланкамена противъ Турака, и отме 27 хоругва одъ ньи. Садъ се увелича Србльима привилегія ньина тиме, што имъ се даде, да завысе одъ Архіепископа свагдашнѣга и у мірски дѣлы; позніє буде то укинуто. 1695 буду Србльи ослобођени одъ даваня десетка римскимъ епископима; кромѣ тога потврди имъ се, да могу изабирати 7 епископа. Исте године и позніє бывао є войвода нижньій Србскій у свакой битки, кою су имали Австріяни съ Турцы, Србльи су освѣтлявали у свакой образъ, у свакой по 4 до 5,000 ньи бывши, кои су увѣкъ, по указу веће повелителя, напредъ ишли, неимавши ни плаће ни леба одъ Цара, веће придржаваюћи одъ добыта и себе и конѣ свое. Међутимъ' сѣдіо є патріярхъ Арсеніє готово непрестано у Бечу, и искао є милости царске за народъ, нити му є Царъ што одбіяо, кромѣ єдне молбе за деспота

Бранковића. Године 1700 побуни се Ференцъ Ракоцій, унукъ Ракоція, кнеза Ердельскога, противъ царства; буде уваћенъ и затворенъ, но побѣгне нѣкако у Польску, а тамо стане купити войску на Цара. 1704 године позове и Срблѣ, да се држе съ ньиме, и пише патріярху, да наговори народъ свой, да преће къ нѣму. Патріярхъ пакъ, Цару вѣранъ бывшій, пошлѣ писмо нѣгово управ' у Бечъ, и Србльи побѣде, подъ Монастирліомъ, Маћаре Ракоційне выше пута, чувајући Дунавъ одъ Будима до Осѣка. У то доба буде деспотъ Бранковићъ одведенъ у Бечъ, а оданде у чешкій градъ Егръ; и тамо буде ставлѣнъ подъ градску стражу. 1706 године потврди и Царъ Іосифъ I. привилегіе, дане Србльима. Исте године умре патріяръ Арсеніе Чарновићъ у Бечу, тѣло буде му пренешено у м. Крушедолъ. 1708 постане архіепископомъ србскимъ епископъ Исаіа Дяковићъ, и онъ се замоли, да се даду Србльима еднака права, а наложе еднака бремена, као и осталимъ подданицыма. Све то сбывало се іоште за живота деспота Георгія Бранковића, затворена. А 1711 године, 19 Септемвра умре и онъ у Егру у 66 години старости, а 22 затвора свога; после 37 година пакъ буде му тѣло у м. Крушедолъ пренешено, и сарањено. — У нѣму исчезне титула србски деспота у царскимъ землямa, и Србльи остану, едни подъ Турцы, а други подъ Христяны, подъ Австріомъ.

Девето време историіє србске одъ 1711 године до нашы времена, илити време одъ смрти Бранковићеве до 1821.

§. 106.

Србльи оставши подъ Турцы у Сербіи.

После Стефана Томашевића, Краля Босанскога, кои се око' 1460 године називао и Кралѣмъ Србскимъ, тако после паденія и Сербіє и Босне, были су Србльи, оставши у отечеству своміъ Сербіи, подъ Турцы, немилостиво сѣчени, и роблѣни, и гонѣни свакояко. Нити знамо, како су три до четири вѣка живили, списательи нису написали ньина дѣла, но гледали су Србле, бывше у Мађарской. Колико изъ приключенія, у овы Србаля догодивши се, знамо, толико ћемо и о оной браћи нашой явити. Године 1461, тако после Павла и Исака, бояра србски, кои су се одржали незавысими одъ Турака, а после погубили се, нису ктели Србльи, оставши у Сербіи, да приме Стефана Ђурђевића, сына деспота Ђурђа Бранковића, кадъ є прешао къ ньима изъ Срема, да ій одъ Турака ослободи: и натераю га, да бѣга

у Албанію. Године 1475 удари Змай Деспотъ Вукъ Бранковићъ на Турке кодъ Смедерева, отера ій, и остави Сербію, но отиде у Босну, и попали Сараєво и Сребрницу.

Године 1475 продре истый Змай Деспотъ Вукъ у Сербію до Мораве, и понови выше градова у Браничевской земльи.

Године 1521 освоє Турцы Бѣоградъ, и деспотица Єлена, супруга Іоана Бранковића, пребѣгне зету своме графу Франгепану у Рватску.

Године 1690 пређе патріярхъ Србскій Арсеніє Чарновићъ са 37,000 племена србски изъ Сербіє на царску страну у предѣлъ Будимскій и Ст. Андрейскій.

Године 1718 обколи кнезъ Евгеніє Бѣоградъ, и освои га 8. Августа, а тимъ покори себи и горню часть Сербіє до Мораве, и стане понавляти Бѣоградъ изъ царске касе. 1724 буде донешена столица архіепископа Србскогъ у нѣга.

Године 1737 уђе войска австрійска у Нишъ и Ужицу, поведши ратъ са Турцы, но врати ій Турцыма исте године. Томъ приликомъ препоруче се Србльи, оставши у Сербіи, царскомъ двору преко патріярха свога Арсенія Іоановића; но Турцы дознаю то, и казне поглавице србске яко, єдва се уклони патріярхъ у станъ царскій съ малимъ нѣкимъ числомъ Србаля.

Године 1739 науме Турцы да освоє Бѣоградъ, и побію царску войску кодъ Гроцке,

а буду побіени кодъ Панчева, но освое Бѣоградъ исте године 2. Септемвра. И онда пресели се столица архіепископска у Карловце у Срему, а Сербія и Бѣоградъ буду враћена Турчину.

године 1788 буде Бѣоградъ опетъ отетъ Турцыма одъ Австріяна, но позніе опетъ враћенъ. А

Године 1804 побуне се Србльи, у Сербіи оставши, подъ Црнимъ Ђорђемъ Петровићемъ, противъ Турака Даія, кои су ій глобили и мучили. Мѣсеца Февруара исте године изсѣку Турцы выше србски кнезова, и науме да посѣку и Црнога Ђорђа. Онъ избѣгне у планине, скупи выше браће свое, удари на Даіе, кои нису были ни самоме Цару турскомъ повольни, и истера ій за 2 године до 1806 изъ свію градова србски. Године 1806 пакъ освое Србльи и Бѣоградъ; — онда стану одупирати се и противъ самогъ Цара Турскогъ; и одупирали су се до 1813 године, выше пута срећни и несрећни бывши противъ Турака. За све време одъ 1804 были су установили и совѣтъ у Бѣограду; а завели су и велику школу, и почели руде копати, топове лити, и барутъ правити, понайвыше помоћу Руса, кои су се у то доба заратили съ Турцы, и Србльима войске нѣшто шиляли, и резидента своrъ државноrа савѣтника Родофиникина у Бѣограду државши. Управитель ньинъ быо е Црный Ђорђе, часъ по налогу совѣта, а часъ о своіой глави владавшій се, заедно съ осталымъ већимъ поглавицама, кои су свакій свое привржденике имали, и по ньима се у свачему владали. А године 1813 падну

опетъ подъ Турке Већи ньини поглавари: Црный Ђорђе, Младенъ Миловановићъ, Яковъ Ненадовићъ, Сима Обркнезъ и Митрополитъ Леонтіе, а за ньима после и маньи, пређу у Австрію, а већи они оданде у Руссію; тамо добію сви до едногa пензіе царске. Турцы, 1813 године обладавши опетъ Сербіомъ, были су мало милостивіи Србльима, него пре, но опетъ не сасвимъ милостиви. И зато непрођу ни 2 године после найновіега паденія, а Србльи се дигну 1815 године на Турке подъ Милошемъ Обреновићемъ, и доведу за 2 за 3 мѣсеца Турке кое оружіемъ своимъ, а кое посредствованіемъ австрійскога и русійскога двора до тога, да буду задовольни, да имъ плаћаю Србльи сваке године 8,000 кеса гроша арача, а да сами собомъ посредствомъ кнезова своіи и господара свогъ Милоша Обреновића управляю, а Турцы само у градовы пребываю и држе мало гарнизона у тврдинями. Одъ тогъ доба имаю Србльи депутацію свою у Цариграду, коя се договара са диваномъ царскимъ о дѣлы народны непосредствено. Године 1817 нагне Црный Ђорђе изъ Бесарабіе, гди е пребывао у Хотиму, у Сербію, но буде убіенъ.

Обстоятелно описаніе воеваня овогъ Србаля у Сербіи противъ Турака, и одржанія землѣ свое за 9 година противъ ономике силе; равно и описаніе свію заведенія ньины, совѣта и школа и т. д. пристои Србльима, кои су у исто доба у Сербіи самой были, и све очима сами гледали. Мы, у овой страни бывши, неможемо све подробно знати.

§. 107.

СрблЬи, живећи у царскимъ австрійскимъ землама.

Године 1713 потврди привилегіе, дане Србльима, и Царъ Каролъ VI.; и писмо покровително противъ оны, кои су забраньивали Србльима, да незидаю цркве, и кои су истезали одъ ньи десетке, и удомляванѣ войника, одъ чега су были ослобођени.

Године 1716 пође Ахметъ III., Султанъ Турскій, на Цара Карола съ 200,000 войника, намѣри ударити на Варадинъ, и освоити га, пређе Саву, дође у Сремъ, оплѣни и побіе множество Србаля, у австрійскимъ државама бывши, докле непобіе Евгеніе и нѣга, и неотера изъ Срема, а 1718 необколи Бѣоградъ и неосвои га.

Године 1724 буде дано выше добара Србльима у Срему и Славоніи. Исте године почне дворъ ц. австрійскій устроявати регименте граничарске. Исте године премѣсти се столица митрополитска, бывша досадъ у Крушедолу, у Бѣоградъ у Сербіи.

Године 1730 и 35 были су Срблыи, у австрійскимъ землями живећи, у рату у Италіи противъ Спанскогъ Краля Карола, кои е ктео Флоренцію да освои. Вообще бывали су Србльи овостранни у сви ратовы австрійски и противъ Турака до 1788, и противъ Француза одъ 1793 до 1815 године, и показивали су се увѣкъ храбри и вѣрни.

Године 1739 пресели се столица митрополитска, по освоенію Бѣограда одъ Турака, опетъ у Сремъ, но не у Крушедолъ, већъ у Карловце.

Године 1743 потврди и Царица Марія Терезія привилегіе Србаля у австрійскимъ државама, додавши къ томе и те рѣчи, да су се показали Србльи и храбри и дрзновени и у Баварской и Чешкой и Италіи.

Године 1749 опредѣлесе архіепископату 9000 фор. на годину за штету, кою е имао у последнѣмъ турскомъ рату.

Године 1751 буде Банатъ составлѣнъ са Маџарскомъ, и выше иляда Србаля пређу изъ австрійски држава у Русію, и населе тамо Нову Сербію, сви бывши ради, да остану на вѣки войницы, као што су и пре были.

Године 1756 буде установлѣна илирическа депутація у Осѣку; и она изда уредбе поради празника, и права зиданя црквій.

Године 1771 изданъ е Србльима регуламентъ, и заведена србска придворна печатня у Віени одъ Іосифа Курцбека.

Године 1776 издао е конгресъ Србскій у Карловцы мнѣніе свое о регуламенту горнѣмъ.

Године 1777 изданъ е другій регуламентъ; у нѣму се уређуе, да Србльи непоуніятившисе могу имати добра само у генералату, а не у вармеђама, Рватской и Славонской.

ГГ. ПРЕДУПИСНИЦИ.

БЕОГРАДЪ.

Нѣгова Свѣтлость, Господаръ и Кнезъ Србскій, Александеръ Карађорђевићъ — 10.

Свѣтла Княгиня Србска, Госпођа Персида Карађорђевића — 5. и кћери Господичне Полексія — 5. Клеопатра — 5. и синови Княжевићи: Светозаръ — 5. Петаръ — 5.

Высокоблагородна Господа Ађутанти Княжески: Полковникъ Живко Давидовићъ; Маіоръ Іоаннъ Наумовићъ; Маіоръ Константинъ Плякићъ; Капетанъ Симеонъ Нешићъ; Поручикъ Василій Гарашанинъ — 2. Максимъ I. Отто, Медицине и Хирургіе Докторъ, Княжескій Лѣкаръ.

Изъ Княжеске Канцелларіе:

Высокородный Господинъ Аврамъ Петроніевићъ, Представникъ Княжескій и Попечитель Иностранны дѣла — 2. Высокоблагородный Господинъ Алекса Янковићъ, Директоръ Княжеске Канцелларіе; Благород. Госп. Тимотей Кнежевићъ, првый Секретаръ; Ђорђе Петровићъ, вторый Секретаръ; Іоаннъ Филиповићъ и Никола Христићъ, Столоначалници; Павелъ Николаевићъ и Савва Христићъ, Протоколисте; Алекса Романовићъ, Архиваръ; Петаръ Протићъ, Регистраторъ; Марко Поповићъ, Регистраторъ; Димитрій Димитріевићъ, Експедиторъ; Ђорђе Нинићъ, Канцеллистъ; Димитріе Іовановићъ, Практикантъ.

Послани одъ Благ. Г. Тимотея Кнежевића, првогъ Секретара.

Нѣгово Высокопреосвященство, Архіепископъ Београдскій и Митрополитъ цѣле Сербіе, Госп. Петаръ Іоанновићъ — 3. Пречестнѣйшій Г. Гавріилъ Поповићъ, Архимандритъ Враћевшничкій. Чести. ГГ. Герасимъ Стойковићъ, Протосингелъ и Учитель Богословіе; Евгеній Симеоновићъ, Єромонахъ и Проф. Богосл. — Діонисій Поповићъ, Игуманъ Раваничкій; Даніилъ Поповићъ, Діаконъ и Консист. Столоначалникъ; Благор. Г. Василіе Лазићъ, А. Е. М. и Консист. Секретаръ: Атанасій Георгіевићъ, Протокол. Архид. Консисторіе. — Пречести. Г. Софроній Н. Лазаревићъ, Протопресв. Ћупрійскій. —

Изъ Совѣта.
Одъ Благ. Госп. Александра Ђурића и п.

Высокородна ГГ. Совѣтници: Стоянъ Симић, Председатель — 2. Стефанъ Стефановићъ Тенка, Вицепредсѣдатель, — Милосавъ Здравковићъ, Членъ — Стефанъ Стояновићъ, Членъ — Матей Ненадовићъ, Членъ 2. — Стеванъ Петровићъ, Членъ 2. — Милутинъ Петровићъ, Членъ — Петаръ Лазаревићъ, Членъ — Єфремъ Ненадовићъ, Членъ — 3. Стоянъ Іовановићъ, Членъ — Лазаръ Арсеніевићъ, Членъ 2. — Стефанъ Марковићъ, Членъ — Илія Новаковићъ, Членъ, за Сына Петра — Лазо Зубанъ, Членъ — Главный Секретаръ Іованъ Стевћъ — II. Секр. Іованъ Мариновићъ — Канцелиста, Дамянъ Станишићъ. —

Высокоблагородный и Высокоуч. Г. Іованъ Хаџићъ, Докторъ свію Права, Мађарскій и Нѣмачкій Погранич. Адвокатъ, Директоръ и Патронъ Гимназіе Новосадске. Сремске вармеђе Ассессоръ, Сенаторъ Новосадскій, и Законописацъ у Сербіи, и проч. Благород. Госпођа Софія. Мати, Дафина сестра, Марія супруга, Софія, Милица и Анна кћери, и Миланъ сынъ Г. І. Хаџића 15. Франсоа Зашъ, 3 књиге.

Изъ Попечительства Внутрени Дѣла.

Высокородный Госп. Илія М. Гарашанинъ, Попечитель внутрени Дѣла, Полковникъ и Кавалѣръ; — Г. Рая Дамяновићъ, Помоћникъ Попечит. Внутрен. Дѣла; — Г. Атанасіе Николићъ, Началникъ полицайко-економичкогъ Оддѣленія Попеч. внутр. Дѣла; Г. Ем. Линденмаіръ, Докторъ Медицине и Началникъ Оддѣленія Санитета Попеч. Внутр. Дѣла; — Г. Іованъ Неволе, главный правитель. Инжиниръ: Г. Тома Живановићъ, Столоначалникъ; — Г. Константинъ Янковићъ, Капетанъ I. Роте Првогъ Батал. гарниз. воинства; Симеонъ М. Божићъ, Столоначалникъ; — Г. Симеонъ Весовићъ, Столоначалникъ; — Ђорђе Николићъ, Подпоручикъ; — Миланъ Стойковићъ, Експедиторъ; — Павле А. Трифковићъ, Канцеллистъ; — Никодимъ П. Ћирићъ, Канцеллистъ; Миланъ Стоићевићъ, Практикантъ; Атанасіе П. Милойковићъ, Практ; Атанасіе М. Єлићъ, Практ; Александеръ І. Васовићъ, Практ; Владимиръ Спасићъ, Практ; Павле Радовановићъ, Практ. —

Изъ Попечит. правосудія и просвещенія:

Высокородный Госп. Паунъ Янковићъ, Попечитель Правосудія и просвещенія, Полковникъ и Кавалѣръ; — ГГ. Іованъ С. Поповићъ, Началникъ Одтѣл Попеч. Просвещенія; Павле А. Поповићъ, Секретаръ Попечит. Правосудія; Петаръ Радовановићъ, Директоръ основ. Училишта; Атанасіе Є. Ненадовићъ, првый Столоначалникъ Поп. Правосуд.; Марнико Радовановићъ, Столоначалникъ Поп. Правос.; Сретенъ Л. Поповићъ, Столоначалникъ Поп. Правос.; Светозаръ Десимировићъ, Протоколл. Поп. Правос.; Димитріе Симићъ, Протоколл. Поп. Просв.; Милутинъ Поповићъ,

Архиваръ Поп. Правос.; Мих. I. Радивоевићъ, Архиваръ Поп. Просв.; Никола Райковићъ, Експедиторъ; Петаръ Маринковићъ, Канцеллиста Поп. Правос. Сима П. Петровићъ, Канц.; Михаилъ Iовановићъ, Практикантъ; Iованъ Милановићъ, Практикантъ.

Изъ Попечительства Финанцiе. Одъ Госп. Експедитора, Николе Петровића.

Высокородный Госп. Попечитель, Павле Станишићъ; Благор. ГГ. Iованъ Iовановићъ, Секретаръ — Стоянъ Ђ. Спасићъ, I. книговодитель — Димитрiе Томићъ, Столоначалникъ одѣленiя Промиш. — Петаръ Лукићъ, II. Казначей — Василiе М. Груiовићъ, Протоколиста Одѣлен. Казнач. — Стойко Димитрiевићъ, Протокол. Промиш. — Александеръ Николићъ, Рачунов. удовичк. фонда — Мата Є. Миливоевићъ, изъ Мачве — Никола Петровићъ, Експед. 2. — Миланъ Давидовићъ, Столонач. Одѣл. Казнач. 2. —

Изъ Аппеллацiоногъ Суда:

Высокоблагор. Г. Савва Шилићъ. приврем. извршуюћiй дужн. Пресѣдателя Аппел. Суда; — Г. Бошко Тадићъ, Педсѣд. Суда Окр. Подринск приврм. Членъ Аппел. Суда, за себе и сина Милорада 2. — Г. Стоянъ Вельковићъ, Предсѣд. Суда Окруж. Ћупрiиск. приврем. Членъ Аппел. Суда, за сына својъ Iована; — Г. Глиша Ђ. Филиповићъ, Предсѣд. Суда Окруж. Смедеревск. приврем. Членъ Аппелл. Суда, за себе и сына Ђорђа 2. — Яковъ Димшићъ, Секретаръ Аппеллац. Суда; — Константинъ Обрадовићъ, првый Столоначалникъ Аппелл. Суда; — Матiя Матић, другiй Столоначалникъ аппел. Суда; — Теодоръ Огњановићъ, Протоколистъ; — Миша Миленковићъ, Архиваръ и Регистраторъ; — Ивко Мишићъ, Експедиторъ; — Лука Iовановићъ, Канцелистъ. —

Изъ Варошкогъ Суда.

Высокоблагород. Г. Венiяминъ Розмировићъ, Предсѣдатель Суда Вароши Београда; — I. Димитрiевићъ, Членъ Суда варошк. П. I. Радовановићъ, Писаръ; — Iованъ Петровъ, Архиваръ Суда варошк. — Коста П. Єчменићъ, вторый Писаръ. —

Изъ Управительства.

Высокоб. Гос. Подполковникъ Iованъ Вучковићъ, Управитель варошкiй. Благород. ГГ Членови Управительства вароши Београда: Никола Костићъ, Подпоручикъ, за сына Василiя — Георгiе Панићъ, Подпоручикъ, за сына Михаила; — Коста Ценовићъ, Подпоручикъ — Риста Ђорђевићъ, Коплярацъ, Подпоручикъ, за сына Димитрiя — Єлисей Вукайловићъ, Секретаръ — Димитрiе Т. Миланковићъ, Писаръ — Спасое Н. Чворићъ, Практикантъ — Анђелко Стефановићъ, приврем. наймлађiй Рачуноводитель Контроле, за сына Георгiя. —

Изъ Началничества Окружія Београдскогъ:

Высокоблагородный Госп. Іованъ М. Ресавацъ, Началникъ Окружія Београдскогъ и Маіоръ; — Благор. Г. Александеръ Николаевићъ, Помоћникъ Началн. — Миливое Петровићъ, Секретаръ; Груица Ивановићъ, привремен. Казначей дужн. изврш. II. Рачуноиспыт. Попеч Финанц.; — Велько Петровићъ, Писаръ среза Подунавск. Окр. Београ. — Младенъ Стояновићъ, Подпоручикъ, Началникъ Среза Подунавск; — Стеванъ Іовановићъ, привр. Началникъ Среза Космайскогъ; — Стоянъ Марковићъ, Писаръ Среза Космайск; — Пантелія Грујићъ, Подпоручикъ, Началникъ Среза Турійскогъ; — Живанъ П. Ранковићъ, Писаръ Среза Турійск; — Иванъ Іоксићъ, Подпоручикъ, Началникъ Среза Посавскогъ: — Станко Мутавџићъ, Писаръ Среза Посавск.; — Іованъ Т. Бабићъ, вторый Писаръ Начал. Окруж. Беогр.; — Јанићіє Ђ. Петровићъ, Практикантъ истогъ Началн. —

Изъ Ђумрука Београдскогъ:

Благород. Госп. Милое Р. Божићъ, главный Ђумрукџія. — Стойко Пауновићъ, Секретаръ, за сына Косту; — Стефанъ Х. Б. Миловановићъ, Тахмипџія; — Риста Младеновићъ, Рачуноводитель скела и капка.

Изъ Лицеума Княж. Сербіє:

Благород. и Высокоуч. ГГ. Исидоръ Стояновићъ, овогод. Ректоръ Лиц. и Професcоръ Обште Исторіє: — Констант. Бранковићъ, Проф. Философіє; — Сергіє Николићъ, Проф. природн. Права и политич. Наука; — Савва Іовшићъ, А. Е М. Сингелъ, Ексхортаторъ и Катихета Лиц.; — Ігнатъ Станимировићъ, Професс. Штатистике; — Максимъ Симоновићъ, Професс. грађанск. Законника и Поступ. судейск. — Алексій Околскій, Профес. француск. єзыка; — Емил. Л. Іосимовићъ, Проф. Математ. и Архитектуре. — Янко Шафарикъ, Докторъ Медицине, Профес. Физике и славенск. филологіє. —

ГГ. Слушатељи II. године философіє: Алекса Десимировићъ, — Андрія Петровићъ, — Константинъ Драгутиновићъ, — Миланъ П. Ковићевићъ, — Миланъ Шукићъ, — Райко Іовановићъ — Риста С. Спасоевићъ, — Креста Марковићъ, слушатель Поезіє. —

Изъ Гимназіє:

Высокоучена ГГ. Илія Захаріевићъ, Директоръ Гимназіє; — Димитріє Теодоровићъ: — Владиславъ Поповићъ, Професcори: — Корнилій Поповићъ, Учитель трговачке школе: — Чести. Г. Илія Берићъ, Парохъ Борчанскій; — Матія Поштићъ, свршеный юриста. —

Одъ Милоша Петровића, Слушателя Поезіе:

Слушатели Поезіе ГГ. Ефремъ Груићъ, — Марко Б. Матићъ, изъ Лознице. — Димитріе Аџићъ, — Іованъ Живковићъ, Неготинацъ Миланъ Петровићъ. —

Ученици III. Грамм. разреда — Стефанъ Петровићъ, Црногорацъ. — Никифоръ Б. Іовановић, — Василіе Илићъ. — Михаилъ Іовановићъ, — Матея Маринковићъ, — Живоинъ Петровићъ, изъ Козеля — Тодоръ Павловићъ, — Лазаръ Н. Герасимовићъ, — Гаврилъ Мигрићъ, — Григоріе Кара-Павловићъ, — Благонадежни учен. II. разреда Грамм. Костантинъ Н. Селаковићъ, за брата Димитріа. — Димитріе Брзаковићъ, уч., II. разреда училишта Трговачкогъ. — Благоразумн. Слушатель II. год. Богословіе Г. Ђорђіе Михайловићъ. —

Благород. Г. Петаръ Радойловићъ, страріи унтрофицирь II. Роте II. Баталіона. Благор. Г. Милованъ Илићъ, Унтерофицирь Кавалѣріе. —

Изъ клирикалне школе, одъ Дим. Нешића, Клиріка:

Василій Протићъ, Георгій Угриновићъ, Милоe Іоанновићъ, клирици вторе годиве; — Василій Девићъ, Георгій Павловићъ, Димитр. П. Милойковићъ, Илія Іоанновићъ, Констан. Янковићъ, Димитріе Нешићъ, клирици вторе предуготовническе школе — Поштенород. Г. Петаръ Шљивићъ, любитель кньижества Србскогъ и житель Пожаревачкій; Димитрій Петровићъ, житель Пожаревачкій

Изъ Примирителнога Суда вароши Београда:

Благород. ГГ. Глигоріе Іовановићъ, Членъ примир Суда; — Стоянъ Делимарковићъ, Членъ прим. Суда; Стеванъ Нешићъ, за свогъ сына Анастаса С. Нешића; Георгіе Петровићъ, Дѣловодитель примирителногъ Суза. —

Изъ Управительства Поштанскогъ:

Благородный Г. Урошъ Боришевъ, главный Управитель Пошта. — Аксентій Л. Марковићъ, Кньиговодитель, за супругу Стойну и кћерь Любицу. — Іованъ Ђ. Евтиміевићъ, Протоколиста и Архиваръ Управ. Поштанск. — Еремія Л. Аксентіевићъ, Писаръ; — Антоніе Радовановићъ, Пост-майсторъ за сына Андрею; — Александеръ В. Міановићъ, Пост-официръ; — Г. Стефанъ Михайловићъ, Маіоръ, житель Ягодинскій. — Коста Іовановићъ, житель Лозничкій

Изъ Главногъ воинногъ Штаба.
Одъ Благор. Господ. Поручика Казначея Главн. воен. Штаба, Янићія Зисића:

Высокоблагор. Г. Привременый Начал. Глав. Воен. Штаба, Подполковникъ, Кавалѣръ, Константинъ Хранисавлѣвићъ, — Высо-

коб. Г. Маіоръ и Командиръ I. Бат. Іованъ Лукавчевићъ, — Высокоб. Г. Маіоръ и Командиръ II. Бат. Риста Теодоровићъ.

Благород. ГГ. Пая Куртовићъ, Штабсъ Капетанъ и Ађутантъ Штаба; — Янићие Зисићъ, Поручикъ и Казначей Главногъ Воен. Штаба; — Коста Антоновићъ, Поруч. и Командидъ II. Роте I. Бат.; — Антоніе Павловићъ, Поручикъ и Командиръ II. Роте II. Бат.; — Іовица Стоичевићъ, Поручикъ и Командиръ III. Роте I. Бат.; — Милошъ Ристићъ, Поручикъ Пѣхоте при II. Бат. — Милошъ Миоковићъ. Подпоручикъ и Ађутантъ I. Бат. — Радосавъ Поповићъ, Подпоруч. и Ађут. II. Бат.; — Антоніе Нешићъ, Подпоруч. Каваљеріе; — Михаилъ Савићъ. Подпорч. Пѣхот. II. Бат.; — Коста С. Мариковићъ, Подпор. и Профіантъ Комесаръ — Антоніе Ђ. Марковићъ, Подпор. Пѣхот. при I. Бат.; — Стефанъ Новаковићъ, Поднаредникъ и Писаръ Глав. Воен. Штаба — Павле Петровићъ, Наредникъ Артилеріе; — Таса Голубовићъ, Вахтмайстеръ Каваљеріе; — Константинъ Ненадовићъ, Писаръ и Поднаредникъ Артилеріе; - Миланъ Стоичевићъ, Писаръ и Поднаредникъ Каваљеріе: — Михаило Ђ. Поповићъ, Писаръ и Поднаредникъ I. Рот. II. Бат.; — Миланъ Трешићъ, Поднареди. Тамбуръ Маіоръ Гарниз. Банде; Ђока Глишићъ, старій Поднар. Пѣхоти. Гарнизона; — Сава Теодоровићъ, старій Поднар Пѣхот.; — Димитріе Карамарковићъ, Старіи Поднаред. II. Роре II. Бат.; — Кузманъ Ристићъ, Старій Поднар. 4-те Роте II. Баталіона. —

Войници Артилеріе: Иліа Мильковићъ, — Иліа Марковићъ, Никола Ђорђевићъ, — Иванъ Сретеновићъ, — Спаса Николићъ, Бандиста. —

Послани одъ Луке Милосављевића, Наредника 4-те роте:

Благородна ГГ. Милое Марковићъ, Поручикъ и Командиръ 4-те Роте II. Батал.; — Мийло Петровићъ, Подпоручикъ 2 Роте II. Батал.; Радоваљ Ђурићъ, Подпоручикъ Каваљеріе: — Миланъ Павловићъ, Подпоручикъ 3 Роте II. Бат.; — Тодоръ Петковићъ, Подпоручикъ Каваљеріе; — Стефанъ Поповићъ, Подпоручикъ Каваљеріе; — Константинъ Шандоровићъ, Лѣкаръ Топчидерскогъ Гарнизона; — Лука Милосављевићъ. Наредникъ 4 Роте, II. Бат.; — Коста Бральинацъ. Поднаредникъ и Писаръ 4 Роте II. Бат. — Іованъ Живковићъ, старшій Поднаредникъ 3 Роте II. Бат.; — Стоянъ Поповићъ, стар. Поднаредникъ 4. Роте II. Бат. — Ђорђе Янковићъ, Поднаредникъ 3. Роте II. Баталіона. —

Граждани Београдски одъ Г. Ристе Величковића:

Поштеродна ГГ. Трговци: Емануилъ Стефановићъ, за сына Стефана, ученика немачкогъ езыка; — Коста Дука-Пешика, за сына Марка; — Емануилъ Величковићъ, за сына Димитріа; — Таса Янковићъ; — Анастасъ Христодуло, трговацъ; — Георгіе Х. Біало, трговацъ, — Іованъ К. Поповићъ, трговацъ: — Димитріе Ненадовићъ, трговацъ; — Никола Величковићъ, трговацъ за сына Любомира; — Ннћіе Дука-Пешика, трговацъ; Яна Михайловићъ, трговацъ: — Милошъ Стоян. Шоповићъ, трговацъ; — Ђорђе Н. Карфа, трговацъ; Никола Здравковићъ, трговацъ; — Станко Радовићъ, трговацъ; — Ђорђе А. Саввићъ, трговацъ; —

Днмитріе А. Поповићъ, Земунацъ; — Тома А. Поповићъ, трговачкіи калфа; — Днмитріе Стойковићъ, трговачк. калфа; —

Благор. Г. Коста Іовановићъ, Пост-Експедиторъ Гургусовачкій. — Благор. Г. Павле Чавловићъ. —

Одъ Г. Анастаса Кузмановића, кафеціе на Сави:

Высокоблагородный Госп. Яковъ Якшићъ, Књаж. Серб. Пензіонеръ, и Султанскогъ Ордена Нишана Ифтихара Кавалѣръ; — Высокоблагород. Г. Іованъ Нинићъ, Началникъ Контроле Књаж. Серб.; — Благород. Г. Коста Германи. —

Поштенородна ГГ. Анастасъ Зака, трговацъ; — Алекса Т. Давидовићъ, магазаціа; — Трифунъ Ђорђевићъ, Трговацъ, — Петаръ Исайловићъ, трговацъ лончаръ; — Госпоя Єлена Л. Мильковићъ, велика любительница кньижества србскогъ: — Г. Єлисавета Г. Нешића, благоразумна дѣвица, Даница Х. Томе кћи, трговца Беогр.; — Г. Анастасъ Типићъ, житель овдашньій, родомъ изъ Касторіе у Македоніи; — Іованъ Мостићъ, житель и трговацъ Београдс.; — Воинъ Скандалскій, кроячъ, за сына Василію; — Іованъ Радовановићъ, за сына Димитріа; — Анастасъ Кузмановићъ, за кћерь Юліяну; — Сынови Тоскића, трговци; — Константинъ Х. Брзакъ; — Андрея Пико, за сына Димитріа; — Іованъ Георгіевићъ, за кћерь Персиду изъ Панчева; — Максимъ П. Іовановићъ, изъ Панчева; — Днмитріе Райковићъ, изъ Панчева; — Георгіе Николићъ, изъ Панчева. —

Типографія Княжества Србскогъ:

ГГ. Словослагательи: Ђорђе В. Іовановићъ. Петаръ Ђ. Данићъ. Георгіе Л. Станићъ. — Григоріе Крнайскій.

АЛЕКСИНАЦЪ.

Послани одъ Благор. Госп. Секретара Суда, Лонгина Кишфалубца.

Высокоблагор. Г. Началникъ Окр. Алекс. Подполковникъ Марко Дабићъ, за Супругу свою Єлену, и Синове Александра и Милана, и кћерь Ангелину 5. — Высокоблаг. Г. Станисавъ Стефановићъ, Председатель Суда Алекс.: — Благор. ГГ. Миливко Ивковићъ, Членъ Суда, Капетанъ; — Обрадъ Човићъ, Членъ Суда; — Ђорђіе Ц. Яковићъ, Началникъ Среза Алексиначко-Ражньскогъ, Поручикъ; — Іосифъ Добровићъ, казначей, за своє кћери Милеву и Леносаву; — Лонгинъ Кишфалубацъ, Секрет. Суда, за Сына Велимира: — Іосифъ Николићъ. Регистраторъ Попеч. Внутреньи дѣла, за Сина Божидара и Стефана: — Мата М. Кранићъ, Писаръ Начал. Окруж. Алекс.; — Антонія Ж. Шокорацъ, Писаръ Суда; — Димитріе Стефановићъ, И. Осмот. Карантина Алек. за Синов. Драгутина и Саву; — Паунъ П. Смилянићъ, Прак. Суда

Окр. Алекс. за сестрића свогъ Іована; — Лазаръ Милосвићъ, Практ. Начали.; — Коста Алексићъ, Практ. Начали; — Живко Тасићъ, безпл. практ. Суда; — Благоразумн. ГГ. Александеръ Бошковићъ, и Стефанъ Караматићъ, Учительи Алексин. и Давидъ Марковићъ, Баньскій; Милошъ Виданићъ, Амбар. Кар. за Сина Светолика; — Поштенор. Тодоръ Христодуловићъ, Комисионеръ, за сина Ђорђа; — Анастасъ Шпартолъ, Комессион. и Болтаџія; — Аврамъ Бевинастъ, Еврейс Комис. за Сина Якова. —

ГУРГУСОВАЦЪ.

Одъ Госп. Подпоручика, Светозара М. Ненадовића:

Высокоблагор. Г. Начали. Окр Гургус. Подполковникъ Гая Еремићъ; — Благ. Г. Помоћникъ Начали. Окр. Гургус. Штабсъ Капетанъ, Іованъ Протићъ; — Казначей Никола Ненадовићъ; — Членъ Суда, Павле Булићъ: — Секретаръ Суда, Лазаръ Марићъ: Писаръ Суда, Арсеніе Лукићъ: — Практикантъ Суда, Милое Здравковићъ; — Практ. Суда, Сибинъ Вучићъ; — безплат. Практ. Суда, Лазаръ Аранђеловићъ; — Госп. Писаръ Среза Сврлычкогъ, Іованъ Ђорђевићъ: — Г. Іосифъ Шаусенгелъ, Окруж. Лекаръ; — Господ. Подпоручикъ III. Роте I. Бат. Пѣх. Светозаръ П. Ненадовићъ; изъ Бранковине: — Господична Любинка, кћи Александра Х. Трифковића: — Господична Драгиня, кћи Госп Казначея Николе М Ненадовића; — Булюбаша надъ Пандурима Гургус. Матія Ранковићъ.

КРУШЕВАЦЪ.

Послани одъ Высокоблагород. Г. Началника Окруж. Крушев. Маіора Радована Петровића:

Высокблаг. Г. Началникъ, Маіоръ, Радованъ Петровићъ, 3. — Высокоб. Г. Помоћникъ Начали. Маіоръ и Кав. Сава Іовановићъ, 2. — Благ. ГГ. Милошъ С. Радивоевићъ, Писаръ истогъ Начали.: — Казначей Іованъ Бельковићъ. — Ђорђе Д. Николићъ, Архиваръ Попечителс. Внутрен. Дѣла. — Павле В. Мутавџићъ, Подпоручикъ и Началникъ Среза Крушевачкогъ, — Филипъ Прибаковићъ, III Капетанъ и Начал. Среза Іошаничкогъ: — Василіе Цукићъ, Подпоруч. и Начал. Среза Козничкогъ; — Милое Василѣевићъ, Подпоруч. и Начал. Среза Бугар-Моравскогъ: — Милосавъ Мичићъ, Писаръ Среза Козничкогъ; — Милошъ Богдановићъ, Писаръ Среза Крушевачк. —

Пречест. Госп Прота Крушев. Іосифъ Поповићъ, 2. — Чест. Парохъ Крушев. Г. Тодоръ Стевановићъ: — Парохъ Круш. Г. Стойко Илићъ; — Парохъ Круш. Г. Благое Георгіевићъ, — Парохъ Круш. Г. Симеонъ Теодоровићъ, — Парохъ Врбничкій, Г.

Димитріе Поповићъ, — Благораз. ГГ. Павле Михаиловићъ, Учитель старіе школе Круш.; — Іованъ Царевићъ, Учитель млађе школ. Крушев. — Благор. Г. Илія Богосавлѣвићъ, Пензіонеръ — Поштенор. ГГ. Трговци Круш. Тодоръ Стефановићъ, — Стоянъ Петковићъ, — Михаило Василіевићъ. — Милованъ Ђорђевићъ, — Милосавъ Дреновацъ, — Матея Бркићъ, — Милованъ Дреновацъ, — Савва Кара-Марковићъ, Тр. Трстеничкій; — Миленко Павићевићъ, Трг. Трстеничкій. —

Послани одъ Благор. Госп. Секретара Суда Окр. Круш. Николе Тасића:

Высокоблагор. Г. Милосавъ Бральинацъ, Председатель Суда Окр. Круш. Маіоръ и Кавалѣръ; — Благор. Г Вучко Мутавџићъ, Членъ Суда Окруж Круш.: — Живко Шокорацъ, Членъ Суда Окр. Круш ; — Никола Тасићъ, Секрет. Суда Окр. Круш.; — Голубъ Николаевићъ, старшій, — Константинъ Михаиловићъ, млађій Писаръ Суда Окр. Круш.; — Іованъ А. Шурдиловићъ, — Миладинъ Радовановићъ, Практ. Суда Окр. Круш.: — Миланъ Іовановићъ, Пост-Експедиторъ, — Міловањ Симоновићъ, Учитель Єлашачкій; — Никола Поповићъ, Учитель Кожетинскій; — Милованъ Мутавићъ, Трговацъ соларскій; — Михаило Поповићъ, совршеный Богословъ; — Максимъ Миленковићъ, фишекџ.; — Коста Николићъ, Ћурчия; — Живко М. Виторовићъ, терзія и Соларскій Трг. — Яковъ Марковићъ, Клисаръ цркве Круш. за сина Николу учен. I. школ. Круш. — Трпча Веліяновићъ, терзія, за сына Константина, живећегъ у Прилипу: — Дима Петковићъ, — Іовча Крапчевићъ, оба изъ Прилипа ортаци. — Єфремъ Протићъ, ученикъ старіе школе Круш.; —

КРАГУЄВАЦЪ.

Послани одъ Госп. Наместника Протопрезвитерата Крагуевачкогъ, Іоанна Симеоновића.

Преподобнѣйши ГГ. Іосифъ Мильковићъ, Игуманъ Общ. Монаст. Враћевшнице. — Мелентіе Яковићъ, Намѣстникъ М. Враћ. — Серафимъ Марковићъ, Іеромонахъ М. Враћ. — Василіе Нешићъ, Намѣстникъ М. Благовѣщенія. — Доситей Милошевићъ, Іером. М. Драче. — Викентіе Красоєвићъ, Діаконъ М. Враће. —

Честнѣйши ГГ. Пароси: Іованъ Симеоновићъ, Намѣстникъ Крагуевачкій. — Янко Исааковићъ, Шатариньскій. — Емануилъ Рафаиловићъ, Грабовачкій за сина Павла. — Станко Димитріевићъ, и Милосавъ Анђелковићъ, Крагуевачкіи. — Радосавъ Бабанинъ, Закутскій, за сина Іоанна. — Стефанъ Николаевићъ, Витковачкіи. Милое Рафаиловићъ, за сина Василія. — Василіе Поповићъ, Гунцатскій. — Милошъ Илићъ, Чукуевачкій, за сина Павла. — Илія Брацановићъ, Ратковачкій. —

Высокоблаг. ГГ. Еремія Становићъ, Председатель Суда Ок. Крагуев. — Стефанъ Андреевићъ, Членъ Суда, за сина Николая. — Петаръ Марковићъ, Членъ Суда Окр. Рудничкогъ. — Стефанъ Новаковићъ, Подпоручикъ, Нач. Среза Гружанскогъ. — Александеръ Чварковићъ, Професоръ Полу-Гимназіе. — Іоаннъ Гойковићъ, Професоръ Полу-Гимназіе Крагуев; — Благородный Ефремъ Андреевићъ, за свою кћерь Круну. — Іованъ Савићъ, Учитель Каменичкій. — Стефанъ Поповићъ, Учитель М. Драче. — Поштенородна ГГ. Живко Стойковићъ, Булюкбаша, за сина Стойка. — Тома Ивановићъ, Терзія, за сина Александра. — Павле Сеничанинъ, Терз. — Миланъ Аранђеловићъ, Тер. — Іованъ Димитріевићъ, Тер. — Милошъ Николићъ, Бакалинъ. —

Послани одъ Г. Петра Деника, Практиканта Начали. Крагуевачкогъ.

Благород. Г. Іованъ М. Перуничићъ, III. Капетанъ и Помоћникъ Нач. Окр. Крагуев.; — Іованъ Мићићъ, Казначей Окр. Краг.;

Благоразумни ученици у полу: Гимназии у Крагуевцу — Стефанъ Кнежевићъ, III. разреда. Іованъ Новаковићъ, III. разр. Милошъ Михаиловићъ, III. разр. Аранђелъ Миленковићъ, II. разр. Алекса Стойковићъ, II. разр. Миланъ Бучовићъ, II. разр. Коста Бабовићъ, II. разр. Илія Мутавџићъ, II. разр.

Благоразум. Г. Димитрій Путникъ, Учитель III. разр. основногъ училишта Краг. за сина Георгія учен. I. Гимназіал. класе. Поштенор. Милованъ М. Постуновићъ, Трг. и жит. Краг.

ЛЂШНИЦА.

Одъ Госп. Пароха, Томе Богдановића.

Честнѣйшій Госп. Тома Богдановићъ, Парохъ, за сина свога Лазара, ученика 2. кньиге. — Чести. Госп. Петаръ Богдановићъ, Парохъ Засавачкій. — Благораз. Г. Никола Поповићъ, Учитель Лђшничкій. — Г. Стђпанъ Тешићъ, за сина Константина ученика. — Г. Зека Бановићъ, Кметъ Стражанскій за сина Іована ученика, — Антоніе Іоветаћъ, за сина Алексу ученика. — Марко Исаковићъ, Трг. — Янко Іовановићъ, Трг. за сина Георгія ученика — Савва Зарићъ, калфа. — Лаза Влача, Землђдђлацъ, за сина Илію.

ЛОЗНИЦА:

Одъ Госп. Проте Ігнята Васића.

Пречестнѣйшій Г. Протопрезвитеръ Ігнятъ Васићъ, за сина Владимира. — Преподоб. Г. Петаръ Стефановићъ. Настоятель М. Тронoше; — ГГ. Пароси Марко Стефанъ, Текеришкій. —

Матея Милошевић, Баданскій. — Петаръ Протић, Белетичкій. — Тома Поповић, Бѣлоцркванскій. — Алекса Павловић, Іошевачкій. — Лука Поповић, Баставскій. Іованъ Арсеніевић, Яребичкій. — Максимъ Живановић, Цикотскій. — Милошъ Матић, Ступничкій. — Михаилъ Григоріевић, Капеланъ Іошевачкій. — Владимиръ Поповић, Капеланъ Крупаньскій. — Станко Поповић, Руплянскій, за сина Стефана. — Марко Іованновић, Коморичкій. — Ранко Трифуновић, Брасинскій.

Благород. ГГ. Іосифъ Куртовић, Помоћ. Нач. Окр. Подринскогъ. — Сава Іовановић, Окруж. Лѣкаръ, за синове Любомира и Милоша. — Мойсило Богдановић, Поручикъ, Писаръ Нач. Подринскогъ. — Павле Михаиловић, Писаръ Среза Азбуковачкогъ — Нешко Орловић, Писаръ Среза Рађевачкогъ. — Миланъ Поповић, Писаръ Среза Ядранскогъ. — Ђорђе Єздимировић, Пост-Експедиторъ. — Панта Милвчанацъ, Практ. Началн. — Панта Поповић, Соколянинъ, Практ. Началн. — Стефанъ Іовановић, Практ Началн. — Риста Симић, Практ. Началн. — Єфремъ Васић, Практ. Начал. — Димитріе Янићиевић, Практ. Суда Окруж.

Благораз. ГГ. Учитељи: Димитріе Ђурђаковић, Лозничкій, — Сава Поповић, Надељичкій. — Арсеніе Николаевић, Дрлячкій. — Іованъ Радивоевић, Яребичкій. — Крста Поповић, ученикъ школе Дрлячке. Стефанъ Борковић, Трг. Лозничкій.

НЕГОТИНЪ.

Одъ Высокоблагородногъ Госп. Началника Окр. Краинскогъ, Маіора Єфрема Гавриловића.

Высокоб. Г. Началникъ Окр. Краинскогъ, Маіоръ Єфремъ Гавриловић. — Благор. ГГ. Помоћникъ Нач. Окр. Краинс. Іованъ Радовић, — Казначей Нач. Окр. Краинс. Лазаръ Лазаревић, — Членъ Суда Окр. Краинс. Тодоръ Владовић, — Членъ Суда Окр. Краинск. Капетанъ Гаврило Ризнић, — Членъ Суда Окр. Краинск. Михаилъ Георгіевић, — Секретаръ Суда Окр. Краинск. Стоянъ Обрадовић, — Писаръ Суда Окр. Краинск. Іованъ Николић, — Писаръ Началн. Окр. Краинск. Петаръ Іовановић, — Пост-Експедиторъ Нач. Окр. Краинск. Коста Райковић, — Практ. Нач. Окр. Краинс. Станое Симић, — Практ. Суда Окр. Краинс. Яковъ Атанацковић, — Практ. Суда Окр. Краинск. Стефанъ А. Угричић, — Практ. Суда Окр. Краинс. Станое Лацковић, — Секретаръ Консисторіе Епархіе Тимочке, Іованъ Ратковић, — Директоръ Карантина Радоевачкогъ, Матея Христић, — Професоръ II. Грамат. класе Негот. Исакъ Облучаревић, — Учитель Нормалн. школе Нег. Павле Атанацковић, — Практ. Суда Окр. Краинск. Ђорђе С. Пржић. —

Поштенор. ГГ. Трговци Нег. Антоніе Урошевић, — Іованъ Недељковић, — Іованъ Марковић, — Данило Младеновић, — Николай Константиновић. —

ПАЛАНКА.

Одъ Благораз. Госп. Учителя Димитрія Іовановића.

Высокоб. Г. Петаръ М. Степановићъ, III. Капетанъ изъ Раче, — Миланъ Ђ. Іовановићъ, Писаръ Среза Ясеничкогъ Окруж. Смедер. — Димитріє Іовановићъ, Учитель Палан. — Милошъ Марисављевићъ, Учитель Рачанскій. — Ранко Іовановићъ, Учитель Лаповачкій. — Милошъ Иліћъ, Учитель Селевачкій. — Благор. Г. Радисавъ Николаевићъ, Подпоручикъ изъ Лапова. — Іованъ Николићъ, Пелцеръ. за брата своГъ Саву ученика. — Ђорђе Поповићъ, Докторъ и Житель Рачанскій. — Радованъ Петровићъ, любитель Кньижества, изъ Ковачевца. — Євтиміє Петровићъ. —

ПОЖАРЕВАЦЪ.

Одъ Высокоб. Госп. Председателя Суда. Іована Туцаковића.

Высокоб. Г. Іованъ Туцаковићъ, Председатель Суда: Станойло Петровићъ, Маіоръ. — Благор. ГГ. Милованъ Кукићъ, Членъ Суда. — Мита Протићъ, Членъ Суда. — Обретко Томићъ, Казначей. — Павле Каръматићъ, Секретаръ Суда. — Высокоученый Госп. Медовићъ, Докторъ Медицине, и Физикусъ Окр. Пожаревачкогъ. — Іованъ Янковићъ, Писаръ Суда. — Петаръ Радовановићъ Писаръ Суда. — Мойсило Живоиновићъ, Писаръ Началн. — Ђорђе Мицковићъ, Писаръ Среза Млавскогъ Окр. Пожарев. — Коста Ђорђевићъ, Учитель старіє норм. шк. — Іосифъ Марковићъ, Учитель Рамскій. —

СМЕДЕРЕВО.

Одъ Госп. Учителя Ћире Белянскогъ.

Честнѣйшій Госп. Парохъ Милутинъ Николићъ, оправляюћій дужности Протопрезвитера Окруж. —

Высокор. Госп. Анта Протићъ, К. С. Пензіонеръ. — Благороди. ГГ. Янићие Миловановићъ, главный Ђумрукџія. — Живадинъ Весовићъ, Секретаръ Суда Смедер. за прво-рођеногъ сина Александра. — Димитріє Поповићъ, писаръ Суда. — Миланъ Ђорђевићъ, Писаръ Среза Ясенич. — Миша Станковићъ, Казарашъ Вел. Градишкій, Пожаревачкій и Смедеревскій. — ГГ. Трговци: Иванъ Радовановићъ, глав. трг. Смедеревскій. — Димитріє Т. Кузмановићъ и Петаръ Ђорђевићъ, за свою ново-заведену Библіотеку. — Стоинъ Янићіевићъ, — Стеванъ Ж. Марићъ, — Мата А. Поповићъ —

Благоразумный Г. Учитель I. разр. училишта Смедеревског, Міладинъ Радовановићъ, за сина Александра, любители кньижества. — Ђорђе, Арендаторъ Лозовичкій, за сина Миту. —

БРАНКОВИНА.

Благоразумный Госп. Учитель Васа Петровићъ, за себе и сина свога Радована и ћерь Христину. 2. кньиг. —

СВИЛЕУВА.

Одъ Госп. Протопрезвитера Посавско-Тамнавскогъ Янка Протића.

Пречестнѣйшій Госп. Янко Протићъ, Протопрезвитеръ. — Честнѣйша ГГ. Константинъ Бабовићъ, Парохъ Коцелѣвачкій. — Аксентіє Філіповићъ, Пар. Каменичкій. — Георгіє Поповићъ, Пар. Мровистанскій. — Милошъ Поповићъ, Пар. Црнилѣвскій. — Марко Іовановићъ, Пар. Провачкій. — Нинко Марковићъ, Пар. Яловичкій. — Живко Филиповићъ, Пар. Язавичкій. — Петаръ Протићъ, Пар. Мрђеновачкій. — Благоразумн. ГГ. Учительи: Янко Іовановићъ, Свилеувскій — Василіє Крстићъ, Яловачкій. — Маринко Перићъ, Послужитель цркве Свилеувске. — Милованъ Янковићъ, Жит. Бошнячкій. —

ЧАЧАКЪ.

Одъ Благор. Госп. Секретара Суда. Євтимія Весовића.

Высокоб. Госп. Председатель Суда Окр. Чачанс. Капетанъ Илія Момировићъ, за синове Димитрія и Любомира. — Членъ Суда Окр. Чач. Г Стеванъ Ерићъ, за унука Василія учен. — Г. Гиле Црвчанинъ, Членъ Суда, за сина Димитрія, слушателя Гимназіални Наука у Крагуевцу. — Гая Крстићъ. Членъ Суда Окр. Чачанс. — Євтиміє Весовићъ, Секретаръ Суда Окр. Чач. за сина Атанасію и ћерь Єлисавету. — Петаръ Яношевићъ, Писаръ Суда — Симеонъ В. Симићъ, млађій Писаръ, за ћерь Милеву — Милованъ Пантелићъ, млађій Писаръ Суда. — Илія Михалковићъ, млађій Писаръ Суда Окр. Рудничкогъ, оправляюћій дужности Суда Окр. Чач за братића Любомира Димитріевића. — Милисавъ Станоєвићъ, Правт. Суда Окр. Чач. — Любомиръ Гавриловићъ, безплат. Практ. — Петаръ М. Перуничићъ, Прак. Суда Чач. — Євтиміє Грабовскій, Учитель. — Алекса Поповићъ, млађій Писаръ

Среза Студеничкогъ. — Стеванъ Андреѣкъ, Членъ Суда Окр. Крагуевачкогъ, за сина Николу, ученика шк. Крагуевачкій. —

Послани одъ Пречест. Госп. Протопрезвитера, Радована Поповиħа.

Преподобнѣйшій Госп. Гедеонъ Ивановиħъ, Игуманъ Обшт. М. Сретенія, подъ Овчаромъ. — Пречест. Г. Радованъ Поповиħъ, Протопрезвитеръ Чачанскій. — Честнѣйши ГГ. Пароси: Іоакимъ Марковиħъ, Чач. — Євгеніе Марковиħъ, Врдиничкій. — Радованъ Миятовиħъ, Трнавскій. — Іоанъ Миладиновиħъ, Лязичкій. — Михаилъ Поповиħъ, Зиблиħскій. — Константинъ Гавриловиħъ, Діяконъ Г. Еписк. Ужичкогъ. — Євтиміе Божиħъ, првый Діяконъ цркве Чачанске. — Василіе Илиħъ, Експедиторъ Начали. за кħерь Милеву. — Петаръ Числиħъ, Трг. Чачанскій. —

ШАБАЦЪ.

Одъ Пречестнѣйшегъ Госп. Проте, Іована Павловиħа.

Преподоб. Госп. прив. Настоятель М. Боговађе, Григоріе Илиħъ, и Членъ Консисторіе. — Честнѣйша ГГ. Пароси: Адамъ Теодоровиħъ, Намѣстникъ Ш. — Матей Станиħъ, Капеланъ Протопрезвитера Ш. Гаврилъ Бериħъ, Богатиħкій. — Филипъ Бериħъ, Белотиħкій. — Новакъ Поповиħъ, Глумазкій. — Іованъ Стефановиħъ, Коħайскій. — Ранко Драмиħъ, Богатиħскій. — Станойло Іокиħъ, Дреновачкій. — Алимпій Гавриловиħъ, Табановачкій. — Аћимъ Симеоновиħъ, Добриħкій. — Любимко Поповиħъ, Лолиничкій. — Петаръ Іовановиħъ, Бовиħкій. — Николай Васиħъ, Цуљковачкій. — Антоніе Гродееръ, Физикусъ Шабачкій. — Марко Маринковиħъ, Секретаръ Епископа Ш. — Іованъ Костиħъ, Учитель Ш. Основногъ Училища. —

Одъ Госп. Томе Ковачевиħа, Писара Нач. Окруж. Шабачкогъ.

Высокоб. Госп. Началникъ Окр. Шабач. Маіоръ Добросавъ Здравковиħъ. Благ. ГГ. Іованъ Миловановиħъ, Помоħникъ Начал. и Капетанъ. — Ђорђе Димитріевиħъ, Краваяцъ, Писаръ Среза Поцерскогъ, за синовца Владимира. — Іованъ Миленковиħъ, Писаръ Суда Окр. Ш. — Радивой Милованчевиħъ, Секретаръ Нач. Окр. Ш. — Павле Стояновиħъ, Професоръ Гимназіе Ш. — Алекса Миленковиħъ, Писаръ Суда Окр. Подринскогъ. — Лука М. Стойчевиħъ, Нач. Среза Поцерскогъ, за сина Глишу. — Коста Цинцаръ Марковиħъ, Казначей Начали. Окр. Шаб. — Іованъ Станишиħъ, любитель Кньижества. — Радованъ Пантелиħъ, Писаръ Суда Окр. Ш. за кħери Милку и Анку. — Ђено Симиħъ, Нач. Среза Мачванскогъ. — Тривунъ Смиљаниħъ, Нач. Среза Посав-Тамнавскогъ.

— Стефанъ Обрштаровоћъ, Секретаръ Суда Окр. III. — Ђорђе Брдаровићъ, II. Секрет. Суда Окр. III. — Милованъ С. Аксентіевићъ, II. Писаръ Окр. III. за сестру Катарину. — Стефанъ Димићъ, Писаръ Суда Окр. III. — Петаръ Т. Пупићъ, Писаръ Нач. — Сава Ранковићъ, Пост-Експедиторъ. — Честн. Іованъ Илићъ, Діяконъ и Учитель. — Алекса Димитріевићъ, Практ. Суда Окр. III. — Іованъ Стойковићъ, Прак. Нач. Окр. III. за брата Стевана.

ПАРАЋИНЪ.

Одъ Госп. Учителя Аркадія Искрића:

Пречестн. Госп. Намѣстникъ Параћинскій, Стефанъ Поповићъ, за сина Николая. — Чест. Г. Парохъ Пантелеимонъ Поповићъ, мѣс. школ. управ. за сина Лазара. — Благор. Г. Началникъ Среза Параћинс. Подпоруч. Петаръ Маринковићъ, за кћерь Ану, учен. — Поштенор. ГГ. Трговци: Іованъ Димитріевићъ, за сина Димитрія. — Таса Любисавлѣвићъ, за кћерь Єлисавету. — Марко Мацыћъ, за кћерь Єлисавету. — Алекса Петковићъ, за сина Викентія. — Тана Младеновићъ, за сина Петра. — Миленко Маринковићъ и Антоніе Радивоевићъ, — Благоразумн. Г. Георгіе Радановићъ, млађегъ разреда Учитель. — Благоразумна Госпожа Пулхерія Искрићъ, за кћерь Юліяну. —

БАРОШЕВАЦЪ.

Одъ Благор. Г. Началника Среза Колубарскогъ:

Честнѣйша ГГ. Пароси: Андреа Симоновићъ; Барошевачкій. — Новакъ Поповићъ, Врелячкій. — Благое Протићъ, Шопичинскій изъ Лукавице. —

Благородн. Г. Началникъ Среза Колубарскогъ Яковъ Н. Станоевићъ, — Радованъ Ивковићъ, Писаръ Среза Колубарскогъ. — Ранко Марковићъ, бивш. Учитель Врелячкій. — Марко Ђорђевићъ, Кметъ Стубичкій. — Радонца Игнатовићъ, за сина Милована ученика. Средое Мариновићъ, за сина Радована учен. — Лазаръ Маряновићъ, за сина Іована изъ Шопића. — Іованъ Ранковићъ, за брата Милоша, ученика изъ Шопића. — Івко Иванковићъ, за брата Єремію, ученика изъ Петке. — Филипъ Бећићъ, за сина Марка, ученика изъ Кука. — Павле Радончићъ, за брата Николу ученика изъ Кука. — Гаврилъ Николићъ, за сина Живана учен. изъ Чибутковице — Живанъ Лазаревићъ, за сина Раваила, учен. изъ Секуле. — Василіе Марковићъ, за сина Іована изъ Юнковаца. — Марко Николићъ, за сина Радонка учен. изъ Юнковаца. — Іованъ Єремићъ, за сина Янка учен. изъ Юнковаца. — Петаръ Пауновићъ, за сина Живана учен. изъ Юнковаца. — Іовица Илићъ, за

сина Стефана, ученика изъ Юнковаца. — Марко Петровићъ, за сина Милутина. учен. изъ Юнковаца. — Марица удовица, за сина Пантелію, учен. изъ Юнковаца. — Живанъ Становићъ, за сина Милосава, учен. изъ Секуле. — Стойка Василѣвића удовица, за сина Георгія, учен. изъ Секуле. — Анђелко Миліћъ, за сина Міята учен. изъ Секуле. — Никола Стефановићъ, за сина Уроша, учен. изъ Миросавца. — Илія Ђурићъ, Кметъ Црлѣнскій, за сина Іована ученика. — Іованъ Христићъ, Абація изъ Арановаца. — Марко Ивановићъ, Дућанџія изъ Барошевца. — Лазаръ Аксентіевићъ, Дућанџія изъ Чибутковице. —

Благоразумный Пантелеймонъ Ивановићъ, Учитель Врелачкій изъ Лесковца. — Лазаръ Милосавлѣвићъ, учител. Жупаньичкій, родомъ изъ Земуна у Цесаріи. — Груица Пауновићъ, за сина Ефрема, Врелацъ. — Матея Анђелковићъ, Трг. за сина Константина изъ Бельина. — Обрадъ Митровићъ, Членъ Примирителногъ Суда, за сина Илію Жупанца. — Марко Т. Каменица, Членъ Примир. Суда. за сина Петра Жупи. — Марко Илићъ, за сина Михаила Жупи. — Живко Лукићъ, за Сина Стефана Жуп. — Димитаръ Михаиловићъ, Камен. Трг. родомъ изъ М. Боговађе изъ Ћелія. — Никола Минићъ, за сина Ілію, Жупанацъ. —

ЯГОДИНА.

Одъ Г. Милоша С. Недельковића, Писара Началничества.

Высокоб. ГГ. Ранко Матеићъ, Началникъ Окр. Ягодинскогъ, Маіоръ, за сина Милана, ученик. Нормал. — Петаръ Радойковићъ, Пензіониратый Началникъ, Подполковникъ и Кавалѣръ. за сина Тодора ученика III класе. — Благород. Г. Димитаръ Миленковићъ, Нач. Среза Темнићкогъ, Окр. Ягодинскогъ, Подпоручикъ, за сина Атанасія учени. III. класе. — Благор. Г. Илія Николићъ, Началн. Среза Левачкогъ Окр. Ягодинс. за сина Живка, учен I. Гимназ. класе. — Благ. Г. Светозаръ Д. Давидовићъ, Секретаръ Суда Окр. Ягодинс. — Милошъ С. Недельковићъ, Писаръ Нач. Окр. Ягодинс. — Сава М. Груіовићъ, млађій Писаръ Суда Ягодинс. — Сима Милутиновићъ, Практ. Началн. Окр. Ягодин. — Евта Миялковићъ, Практ. Нач. Окр. Ягодинс. — Константинъ Р. Томићъ, Земунс. Пургеръ, восп. П. ставлене фабрике у Србіи и Белици. — Чолакъ Петаръ Пешковићъ, Трг. Ягодинс. — Петаръ Рашићъ, Практи. Суда Ягодинс. — Вукадинъ Андреевићъ, Практ. Суда Ягодинскогъ. —

ЗАИЧАРЪ.

Одъ Г. Учителя, Живана Ковачевића:

Пречестнѣйшій Г. Павле Іовановићъ, Протоіерей Заичарскій. — Честнѣйши ГГ. Пароси: Стоянъ Боговићъ, Звезд. за сина Іова-

Године 1791. Марта 5. установлѣна є придворна илирическа канцелларія, у коіой є Маџаръ графъ Францъ Балаша президирао. А

Године 1792. Юлія 4. укинута є; дѣла нѣна дана су придворной маџарской канцеларіи, и уређено є, да буде у ньой србскій епископъ, као придворный савѣтникъ и рефендаръ. Исте године заведена є гимназія Карловачка подъ архіепископомъ и митрополитомъ Стефаномъ Стратимировићемъ.

Године 1793. купіо є печатню србску одъ Курцбека бывшій агентъ Србльинъ Стефанъ Новаковићъ. А

Год. 1795. прода є свеучилищу Пештанскомъ, погађавши се пре тога съ Осѣчаны Србльи, и съ Србльиномъ, Пештанцемъ Игнятомъ Станковићемъ, да є ньима прода.

Године 1807. отиде србскій епископъ Темишварскій Стефанъ Аввакумовићъ изъ Віене, и остави референдарство.

Године 1809. падне генералатъ Карлштатскій са 6. регемента подъ Наполеона.

1812 године заведу се училища препарандска подъ савѣтникомъ Урошемъ Несторовићемъ Србльиномъ.

1813. буде одузетъ генералатъ Карлштатскій одъ Наполеона, и дође опетъ подъ Австрію.

Године 1816. буде генералатъ приданъ новопоставлѣномъ кралѣвству Илиріи.

Године 1817. осную Србльи Новосађани гимназію у Новоме Саду.

Ты, коя мѣсецъ мишицомъ обарашь,
И сунце вѣри, отечеству стварашь,
Пріими намъ вѣнацъ, о юначка Главо!
Слободе снаго, Србска рода славо! —

Светићъ.

ЖИВОТЪ

КАРА-ЂОРЂА ПЕТРОВИЋА,

ВРХОВНОГА ВОЖДА НАРОДА СРБСКОГЪ.

Кара-Ђорђе Петровићъ, Црный Ђорђе, родіо се у Сербіи у селу Вышевцы у Крагуевачкомъ Окружію одъ убоги родителя*), около године 1768. Отацъ му се звао Петроніе, а мати Марица, и они су се доцніе премѣстили у Тополу, гди е онъ свою младость провео. Стари нѣгови доселили су се одъ Подгорице исподъ Црне горе. Отацъ Ђорђевъ ние имао особиты дарова душевны, но напротивъ мати е одъ природе одарена ыла врло отличнымъ дарованіяма; она е была посве вредна и радина жена, пуна оштроумнога духа и отважности, и у свему своме начину показивала е муж-

---

*) Животъ овай извађенъ е и преведенъ изъ Лѣтописа за Славенско кньижество и пр. у Липисци, подъ учредничествомъ Дра. І. П. Іордана, свезке 7. год. 1845. кои е печатанъ и у Луни Загребачкой ч. 98 и 99; и премда према дѣлима и подвизима овога отечественнога юнака кратакъ, опеть се може за садъ као у прима повученымъ чертама за найдостаточніе узети и сматрати.

скій характеръ; и зато су є узъ речь звали: „Марица Катана“, што є болѣ него гдѣкоє мужско коня яшила.

Іошть у дѣтиньству показивао є Карађорђе особиту мрзость спрама Турака, кои су у оно време народъ Србскій угнѣтавали и злоставили тирански. Тако као дѣте убіє онъ єднога Турчина, кои є своє 'ртове на свинѣ нѣгове напустіо и напуйкао. Доцніи догађаи су ову черту характера нѣговога іошть больма и ясніє освѣтлили.

У 19-ой години живота свога позна онъ єдну сироту дѣвойку именомъ Єлену, родомъ изъ Маслошева, коя є кодъ своє сестре у Ягньилу живила; и она му се допадне, те є силомъ отме, будући да су момчадь Тополска са Ягньилцима у великой завади живила. И съ овомъ се онъ вѣнча, и живіо є съ ньомъ до смрти.

Ниє много времена после женидбе прошло, кадъ є онъ опетъ мрзость свою противъ Турака излити морао. Три Арнаутина дођу му у кућу, и почну разна насилія чинити, на коє Ђорђе ускипи, и сву троицу убіє. Боєћи се, и то праведно, да Турцы овоме дѣлу у трагъ ушавши са осветомъ на нѣга ненасрну, науми онъ, са своіомъ породицомъ, и съ нѣкима знанцима и пріятельима часъ пре и потайно у Нѣмачку землю уклонити се. Кадъ су бѣжећи на путу были, на єдаппутъ покає се старый Петроніє, нежелећи оставити завичая свога, и науми вратити се натрагъ. Жена нѣгова и сынъ све су употребили, да га одъ те на-

мѣре нѣгове одврате, но све є было залуду. И садъ су се бѣгунцы у найвећой опасности налазили, да се бѣгство ньиово Турцыма неоткрыє, и да ій ови неврате; и онда єви заєдно са Марицомъ и Ђорђемъ заключе и согласе се, да Петроніє погине, и онъ буде одъ Ђорђа Остоића убієнъ. Одма похита Кара-Ђорђе у Сремъ, и стани се у монастыру Крушедолу, гди є Шумаръ быо (1787.).

Кадъ се на годину дана' за тимъ ратъ Аустрійскій съ Портомъ отвори, ступи Ђорђе у Аустрійску военну службу, и постане стражмештеромъ подъ Михалѣвићемъ, и ту є скоро научіо ексерцирь и заптъ военный. По учинѣномъ миру (Августа 1791. у Свиштову), врати се Ђорђе са породицомъ своіомъ у Сербію натрагъ, и стани се опетъ у Тополи, гди є и после живіо. Забрана она, уговоромъ мира Свиштовског учинѣна ради спокійства землѣ и народа Србскога, да Яничари изъ Сербіє изключени буду, запleла є ову землю у новъ немиръ, и принела нове неволѣ и несреће. Мустафа Паша Београдскій неимаюћи довольно снаге, да одбіє Яничаре, кои су изъ Видина насртали, позове и Србскій народъ у помоћь и Кара-Ђорђе є садъ као предводитель єднога одѣленія (Булюкбаша) особито отликовао се юначствомъ и храбростю. Но отличне ове услуге управо су навукле на нѣга найстраховитію мрзость одъ Яничара'. И тако пошто сва напрезаня Паше Београдскогъ заєдно са помоћю народа Србскога противу Яничара' суєтна буду, и ови подъ ньина 4. поглавице или Дахіє: Фочићемъ, Аганліомъ,

Кучук-Аліомъ, и Мула-Юсуфомъ, махъ отму, Београдъ заузму, Пашу Београдскогъ уморе, и сву Сербію притисну, одма є и Кара-Ђорђе међу првыма бьо, коима се о глави радило. У своме необузданомъ свирѣпству, у коме они ни мѣре ни границе имали нису, заключе Дахіє, да све кнезове, и све одъ храбрости познате люде у Сербіи, кои бы противъ ньиовы насилія одупрети се могли, побію. И већь су понеки Србски кнезови уваћени и убієни были, кадъ є на єданпутъ єдна чета Яничара у Тополу грунула, да и Кара-Ђорђа спреми. У оваковой страшной опасности Кара-Ђорђе са своимъ домаћима скочи на оружіє, нѣколико Яничара' одма побіє, а остале растера. И одма дигне Ђорђе знакъ на обрану за слободу отечества и правду народа, и позове народъ на оружіє. Нѣгова отважвость распали узбунѣный духъ народа; нѣговъ позывъ пролети као муня крозъ села Србска; и брзо се око нѣга оружане гомиле скупе, попале Турске ханове и истераю Турке изъ села' и варошица'. Кудъ є годъ Ђорђе дошао, све є као громомъ поражавао, нити му є икакова сила противостати могла. И премда є онъ само са 2. пиштоля за поясомъ, и єднимъ дугомъ пушкомъ у руци за слободу подигао се. безъ новаца, безъ топова, а и безъ муниціє, и єдва є у десетога Србина правога оружія было; опетъ є Кара-Ђорђе са своимъ четама съ концемъ мѣсеца Януарія године 1804. уставшій за кратко време сва села и варошице одъ Турака очистіо, и све шанце и градове освоио. Предъ ногама своима видіо є онъ мртве главе одъ сва 4. Дахіє, и сва є Сербія нѣга за врховногъ господара при-

знавала. Градови: Карановацъ, Ужице, Шабацъ, Смедерево, падну у нѣгове руке, Београдъ узме на юряшъ (варошь $\frac{30 \text{ Нов.}}{12 \text{ Дек.}}$ 1806. а саму тврдиню $\frac{22 \text{ Февр.}}{5 \text{ Марта}}$ 1807). Боєвима, у коима є онъ за то време побѣде одржао, броя нема. Тако н. п. онъ є у години 1805. Хафисъ-Пашу одъ Ниша са 40,000. на Сербію навалившегъ узбіо; 1806. $^5/_{15}$ Авг. Пашу Босанскогъ са свои 7,000 противъ 40,000 Турака на полю Мишарскомъ разбіо; те исте године узбіє Ибраимъ-Пашу Шкутарскогъ са 45,000; у години 1807. у Мѣсецу Юнію одржи побѣду надъ Пашомъ Видинскимъ са 40,000. Турака, у крвавоме бою на Малайници. Године 1709. прешавши преко границе Србске, управи онъ кораке своє къ Црной гори, и све што му є на путъ изишло, онъ є разсуо и растуріо, и пошто є на Сѣници велику силу Арнаута' и Бошняка' разбіо, удари юришомъ на самый Новый Пазаръ. И онъ бы се заиста већъ са Црногорцима союзіо, и Босну одъ Цариграда отсекао быо; но у тай истый махъ стигне му гласъ, да є неслога између войвода' нѣговы на Морави поставлѣны, Петра Добриньца и Милоя Петровића, Турцима побѣду принела, и Сербію у крайню опасность съ оне стране довела. Страданіє Србско на Каменици учинило є, те є онъ одма вратити се морао; и неползовавши се добывенымъ побѣдама своима, похита брже, да отечество спасе, као што є и учиніо. Оваковымъ побѣдоноснымъ напредованѣмъ растла є чрезвычайно сила и важность Карађорђева, тако, да є онъ у своіой у години 1813. на Србскій народъ управлѣной Про-

кламаціи са пунымъ правомъ казати могао: „Самы топова военны 130. имамо по войскама у државн нашой, и 7. градова каменны и тврды, то смо све съ храбростію нашомъ задобыли, и 40. градова граничны имамо, кое смо сами съ войскомъ нашомъ оградили.“

Усредъ овы крвавы боєва и звеке оружія Кара-Ђорђе ние изъ вида испустіо и грађанскій животъ и внутренѣ устройство у земльи утврдити. Таки у почетку воевања у годинн 1805. установіо е онъ у земльи Совѣтъ, состоявшій се изъ 12. Членова, кои е на последку у Београду сѣдіо. Сваке године на концу Декемвра мѣсеца сазивао е онъ народну Скупштину, гди су предавани рачуни, и одговори за учинѣна дѣла давани, и договори за нова предпріятія поради блага отечества чинѣни. Осимъ тога постановіо е онъ у земльи постояне Судове, завео е школе, међу коима е была една велика школа у Београду; онъ е позвао понеке учене Србе изъ Мађарске, кои су дужности учительски и писарски званія' отправляли. Међу овыма е быо и славный Србскій философъ Доситей Обрадовићъ, збогъ путешествія свои по Нѣмачкой, Французской, Англіи, Италіи, Греціи и пр. Србскимъ Анахарсисомъ названый, коему е Кара-Ђорђе свога найстаріега сына Алексія на воспитаніе предао; доцніе у почетку године 1811. поставіо га е и наименовао Попечителѣмъ Просвѣштенія. Такођеръ отликовали су се особито између овы учены' Божа Груіовићъ (Теодоръ Филиповићъ), Докторъ права', родомъ изъ Срема (Руме),

пре тога бывшій Професоромъ у Харкову, и Іоаннъ Савићъ (Юговићъ), родомъ изъ Баната, кои су при новомъ устрояваню и управляню земальскомъ своимъ знанѣмъ и наукама земльи овой превелике услуге чинили.

Кара-Ђорђе быо є у свакомъ смотренію особито нѣко появленіе, и єданъ чрезвычайный човекъ. Онъ є быо врло высокога стаса и раста, и чрезвычайне снаге тѣлесне, и душевне крѣпости, редка проницателства разума, врло одважна, слободна и храбра духа. У дѣланю быо є неутрудимъ, и у найвећимъ опасностима неустрашимъ. Гди се онъ появіо, ту є страхъ и трепетъ задавао како Турцима тако и Србима. Быо є посве озбылянъ, правдолюбивъ, и строгъ; неправде и преступленія ни кодъ кога трпіо ніє; свога рођенога брата є обѣсити дао, што є овай дѣвойку єдну силовао.

Овай нѣговъ одважный духъ, и съ ньимъ сдружена особита лична храбрость, коя є единствено причинила, те му є могуће было, народъ Србскій онако чврсто у запту и покорности држати, и безъ натеге у єдно сбити, те тако отечество свое одъ Турскога ярма ослободити, побудило є и у ономъ ратномъ времену велико вниманіе, нарочито у обližньимъ државама. Аустрія, видивши да се у сусѣдной области той редъ и миръ повратіо, ступила є у пріятельска сношенія съ ньимъ; Руссія, у войни съ Портомъ онда налазећа се, нѣга є своимъ союзникомъ называла, и свою войску є са войскомъ Кара-Ђорђевомъ союжавала, и у зав-

дини противъ обштега непріятеля борила се, и поредъ тога почествовала є она нѣга особитымъ отличіяма, држећи у Београду свога собственога Резидента, па и обдаривши вожда Србскога орденомъ Св. Анне I. степена, и скупоцѣнномъ драгимъ каменѣмъ украшеномъ сабльомъ са надписомъ: „Защитнику православныя вѣры и отечества“, и другима іошть маньима подарцима, као прстеномъ, бурмутицомъ, и т. д. Но на жалость овай истый сяйный союзъ доцніє у породившимъ се тежкимъ обстоятелствама служіо є нѣму и Србіи на пропасть. Єръ кадъ су Турцы, одъ иста два союзника притѣснѣни, са Кара-Ђорђемъ у преговоре ступили и нѣму врло пробитачна условія мира подносили, онъ нехтѣ приступити, но осланяюћи се на Руссію као союзницу свою, одбіє съ тимъ изясненіємъ: да ће онъ само на она условія мира пристати, коя Руссія са Портомъ заключи. Но ратъ онай, кои є наскоро са Наполеономъ предстаяо, учини, те є Руссія приморана године 1812. у Букарешту са Турцима нагло миръ заключила, да бы она одъ те стране баръ мирна и безбѣдна была: и садъ и Сербія буде самомъ єдномъ великодушію Порте оставлѣна и препоручена. И садъ Турске войске са удвоенымъ силама нагрну на Сербію. Кара-Ђорђе пакъ неизгуби духа, него се и садъ одупре, и изведе войске на границе Турске, и уздржавао є силу турску цѣло лѣто до саме есени. Но пошто є сила турска све већма махъ отимала и успѣвала, онъ уступи найпосле навальиваню Резидента Русскога Недобе, кои ніе престаяо настоявати, да се онъ къ

заклюноченомъ Трактату са Руссіомъ приступити склони, и по томе Сербію великодушію Турскомъ остави. Какво ће ово великодушіе Турско быти, заиста е Кара-Ђорђе предчувствовао; почемъ е са болнымъ и разчупанымъ срдцемъ $\frac{21.\ \text{Септ}}{3.\ \text{Окт.}}$ Сербію оставивши са Резидентомъ Русскимъ у Нѣмачку прешао. Но ипакъ Кара-Ђорђево затезанѣ, коимъ е цѣло лѣто силу Турску уздржавао, одвратило е нападеніе, кое су Турцы на Аустрійске границе учинити намѣравали, и тимъ е много принео къ побѣди союзны сила' противъ Наполеона. Но за Сербію сва напрезаня овога лѣта чинѣна была су безплодна; еръ са удвоенымъ бѣсниломъ, и управо звѣровитомъ яростю нападали су садъ Турцы на народъ, лишеный свога вожда и поглавара.

Изъ Аустріе отиде Кара-Ђорђе у Руссію, гди е после срећно окончане войне са Французима, очекивао одъ ове союзничке свое Силе подпоре и помоћи за избавленіе отечества свога. Но међу тимъ су се обстоятелства промѣнила, и са Бечкимъ конгресомъ одъ 1815. године политика Европейска и отношенія народа' Европейски добыла су са свимъ другій и новый видъ; и Кара-Ђорђе се скоро увѣри, да нѣму ништа друго неостае, но опетъ у саму свою силу и храбрость, и оружіе и любовь свога народа поуздати се. Тако се онъ рѣши, као што се мыслило са знанѣмъ Русскога Двора, да се самъ у Сербію врати, и іоштъ еданпутъ отечество свое одъ Турскогa ярма ослободи. И са еднымъ само пратіоцемъ своимъ Наумомъ (Карнаромъ) дође онъ у

Смедеревско окружіе, и повѣри се Вуици. Но овде нѣга изненада смрть нађе; ноћю између 12. и 13. Юлія 1817. у усамлѣной колеби едной у планини Крушици три сата одъ Паланке и еданъ сатъ одъ Цариградскога друма, у сну буде онъ одъ намѣштены убійца изъ потае убіенъ. Нѣговъ собственый кумъ Милошъ Обреновићъ (доцніе князъ одъ Сербіе) то е нѣму преправіо, боећи се, да се народъ Кара-Ђорђу већма неприлепи.

Тако е свршіо избавитель Сербіе животъ свой на Србской земльи на вѣчиту срамоту свію оны, кои су у овомъ богомрзкомъ дѣлу участвовали. Но и ове преступнике е наскоро праведна казнь постигла: Никола Новаковићъ, кои е проклету руку свою на овога богоданога юнака дигао, наскоро полуди, и нађе смрть у потоку едномъ; Вуица умре бѣдно у найвећемъ страданію; а Милошъ — Милошъ се подиже на княжескій престолъ одъ Сербіе, и признатъ бы и одъ Порте и велики сила за господара Србскога народа. Но и нѣгова се влада и господарство угаси, и онъ се мораде одрећи княжества, и изванъ отечества као у заточеніе отићи. Нѣговъ прворођеный сынъ Миланъ на коега е ползу онъ достоинства свога одрекао се, умре 21-ый данъ после удалѣнія отца свога, недочекавши ни потврдителнога Берата; а другій сынъ нѣговъ Михаилъ у трећой години свога владанія (1842), бы омразомъ народа изъ землѣ изгнанъ. На нѣгово мѣсто пакъ праведна Судбе Божіе рука, и благодарный гласъ Србскога народа, на великій онай данъ избора

2. Септемвра 1842., подигне и намѣсти млађега сына Кара-Ђорђева Александра Карађорђевића (ѥръ прворођеный сынъ Алексіе умро е у Бессарабіи год. 1830. оставивши за собомъ единога сына Ђорђа, кои се садъ у Петрбургу на воспитанію налази). И премда су сплетке партае Обреновићеве и садъ толико кодъ велики Сила' успѣти умѣле, да е по уништоженію овога првога избора Александеръ да оставку даде принуђенъ быо; опетъ е народъ Србскій нѣму првоизбраному вѣранъ остао, и по другій путь на великой народной Скупштини 15. Юнія 1843. буде Александеръ Карађорђевићъ за Княза Србскога избранъ, и одъ Порте потврђенъ. И онъ садъ срећно влада и управля отечествомъ, одъ отца нѣговогъ избавлѣнымъ.

И при заключенію овде нека стои іошть една на првый погледъ особена параллела или равновидность између Наполеона и Кара-Ђорђа. Оба ова мужа была су чрезвычайна появленія, онай за савъ свѣтъ, а овай за свой родъ; оба су была чрезвычайна духа войничка, онай у свѣту изображеномъ, а овай у такозваномъ природномъ суровомъ свѣту: оба су савременна, и еднакомъ судбомъ праћена; скоро у едной години рођена, скоро у едно време военной службн посвећена, и у едной години 1804. до найвыше точке свое высине доспѣла, и ту до године 1813. задржала се; и еданъ другоме на пропасть радећи оставила су оба у едной години землю ньима подчинѣну; и оба су се по другій путъ у исту повратила, и по суетномъ покушенію пропасть свою нашла.

Да є судбина у години 1804. у време развіяня ньнова ова два редка и чрезвычайна воєнна таланта єдногъ доугоме приближила, кое Русска Дипломація заиста ниє желила, и Порту є са обычномъ обозрительностю подъ $^{3}/_{15}$ Фебр. 1806. на то внимателномъ учинила, кои зна, какови бы данасъ изгледи Сербіє были, како бы вопросъ восточный стаяо, и куда бы се савъ свѣтъ Европейскій окренуо? —

Светићъ.

ПРИМѢЧАНІЄ.

Приликомъ овомъ немогу пропустити, да са нѣколико рѣчій непримѣтимъ што о придевку Турскомъ „Кара“, и Србскомъ „Црный“, кои се свагда къ имену Ђорђе врховнога вожда Србскогъ придавао. Шта се о поводу и узроку тога придевка приповѣдало, говорило, нагађало, или измышлявало, ниє овде мѣсто испытивати. Само ћу да назначимъ, да є ово наименованіє, было Турско было Србско, сваколико исторически знаменито за животъ народный. Славный Хаммеръ у Исторіи Османскога царства ч. I. стр. 79. говори: „Османъ (по коме су Турцы Османима названи, отацъ Урхановъ и дѣдъ Муратовъ) одъ свога црноманяста лица, црне косе, црны обрва и црне браде, іошъ изъ младости названъ є Кара-Османомъ, Црнымъ Османомъ, кое називанѣ у устима источны житеља служи на честь лепоте ради, и кадъ се комъ младомъ четобаши придене, свагда добру срећу и напредакъ предсказує. Хафисъ, у прославлѣной своіой пѣсми єдной, црноманясто лицє свога лю-

бимца хвали, и многи Туркомански кнезови добыли су такова наименованія, подъ коима су се у Исторіи прославили. Тако є Караси као и Османъ, такођеръ єданъ одъ оны десетъ кнезова, кои су раздробљно селцукско царство подѣлили. Кара-Юсуфъ, т. є. Црный Іосифъ, и Кара-Искендеръ, т. є. Црный Александеръ, и оба она кнеза одъ славне оне Династіє подъ именомъ Црнога Овна — — Придевакъ имена Црнога Османа подударіо се са првымъ сѣдиштемъ нѣговогъ племена, и са првомъ државиномъ у Руму са особитымъ нѣкимъ значенѣмъ. Тако Ертогрулъ се найпре станіо у Карацатагу (Црной гори) сѣвероисточно одъ Ангоре лежећемъ, Османъ є прво и прво получіо господарство надъ Карацахиссаромъ (Црнымъ замкомъ)." — Далѣ на стр. 84. вели: „Кара-Абдурраманъ, кои є у храбрости съ отцемъ своимъ надметао се, и коєга є име дуго іоштъ после смрти нѣгове као побѣдоносно у спомену живило, почемъ су и гркинѣ матере дѣцу своюсъ тимъ страшиле говорећи: Ето Црнога Абдуррамана. — Име Црнога было є одъ времена, како се Османъ тако називао, име срећно, и тако се називао и Кара-Мурзалъ, Кара-Али — и т. д." И далѣ узъ ово примѣчава: „да є и онай, кои є барутъ изнашао, звао се Црный (Schwarz)."

Тако исто кадъ бацимо погледъ на животъ народа Србскога, примѣчавамо, да непостижимый промысао свѣта чудеснымъ начиномъ са овимъ именомъ „Црный" саюжава судбину народа Србскога. Тако є име Срба' исторически оживило на брегу Восфора Црнога мора, где є ньи Плиній године 79. после Христа нашао. После пропасти Србске на Косову године 1389. остатцы Србске слободе и своєдржавине нашли су последнѣ убѣжиште у Црной гори, и ту се роди и Црноє, и одъ нѣга у Црной гори посташе Црноєвићи, и ови чуваше, да се свећа Србске слободе неугаси. Тако и онай, кои є између три страшне силе, Турске, Фердинандове и Запольине (1527.) за Србску слободу барякъ подигнути довольно духа и срдца имао, кои є на Сегединскимъ поляма Запольину войску разбіяо, звао се Црный Іо-

ванъ; тако є и Патріархъ многій народъ Србскій изъ Турске у Аустрійско царство превео подъ именомъ Чарноєвића; тако видимо ево и садъ Сербію исподъ ярма избавлѣну одъ Црнога Ђорђа. —

Іошть нешто нека овде стои о Црноме, што характеристически принадлежи самоме Кара-Ђорђу. Кадъ є іошть прве године Србске буне противъ Дахія, 1804. у лето, Бећиръ-Паша изъ Босне одъ Цара послатъ подъ Београдъ дошао, да како миръ између Срба и Дахія учини, да бы се то лакше ко концу привело, радило се са посредствованѣмъ и ємствованѣмъ Нѣмаца. И тога ради прешао є Кара-Ђорђе са нѣколико войвода' свои у Земунъ, куда су и нѣколико одабраны одъ стране Турака дошли, а и одъ стране Нѣмачке нѣки одъ Двора нарећени ту се нашли. У дужемъ разговору загледа се єданъ одъ Турака у Кара-Ђорђа, и видећи га у обычномъ нѣговомъ простомъ одѣлу запыта: „Та єси ли ты башъ Црный Ђорђе?“ А онъ одговори: „Я самь, я, коєкуде, я самь Црный Ђорђе, коме црнъ, коме бѣлъ. Србима самь бѣо као снѣгъ, а Турцима ћу быти и црнѣій, ако Богъ да, како они раде.“ —

Светићъ.

СОДРЖАНІЄ.

Землѣ
у
коима пребиваю
Србльи.
Сербія
Влашка
Црно Море
Мала Азія
Кримъ
Букурештъ
Видинъ
Софія
Царьградъ

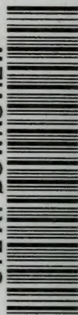
UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 06 06 16 006 0